

БИЛТЕН

12
2000

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Скопје, декември 2000

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Функционална класификација на владините расходи	5
Бруто домашен производ	6
Цени	6
Работна сила (според Анкетата на работната сила)	7
Надворешно-трговска размена	7
Индустриското производство во 2000 година	8
Цените во 2000 година	8
Надворешно-трговската размена во 2000 година	10
Надворешен долг	11
Табела 2: Состојба на надворешниот долг	11
Буџетски приходи	12
Табела 3: Приходи на Буџетот на РМ	13
Буџетски расходи	14
Табела 4: Расходи на Буџетот на РМ	15
Табела 5: Буџет - Централна државна власт	16
Табела 6: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	17
Табела 7: Фонд за здравствено осигурување	18
Табела 8: Фонд за вработување	19
Табела 9: Фонд за магистрални и регионални патишта	20
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност	21
Табела 10: Македонска берза - Извештај за тргување од 1.11 до 30.11.2000	23

СТАТИИ

Односите меѓу Македонија и Меѓународниот монетарен фонд , Интервју со г-дин Ј. де Беауфорт Вијнхолдс, Извршен директор во ММФ	25
Структурните реформи во Република Македонија , Интервју со г-дин Бишвацит Банерди, Шеф на мисијата на ММФ за Република Македонија	27
Проф. д-р Михаил Петковски - Надворешно-трговската интеграција на Македонија	31
Проф. д-р Живко Атанасовски - Концептот и основните решенија на персоналниот данок на доход во Република Македонија	34
М-р Зоран Ставрски - Јавниот долг на Република Македонија	38
Ванчо Каргов - Трезорски систем - Втор дел	42
Проф. д-р Живко Атанасовски - Данокот на добивка во Република Македонија (Актуелни аспекти на реформата)	45
Горан Анастасовски - Измени и дополнувања на новиот Закон за царинска тарифа	48
Светлана Јаневска - Приближување кон даночниот систем на земјите од Европската унија	50
Габриела Коневска - Борба против прекуграничниот криминалц (Регионален СЕКИ центар)	53
Реформи во банкарството во Република Македонија во 2000 година	56

Почитувани,

Декември е месец во кој многу од нашите напори ја добија својата круна, месец кога многу проекти започнати во текот на оваа година конечно ја добија својата завршница.

Република Македонија на крајот на минатиот месец склучи аражман со ММФ, кој е комбинација помеѓу аражман за намалување на сиромаштијата (ПРГФ) и аражман за поттикнување на развојот (ЕФФ). Веднаш потоа на средината на декември склучивме и аражман со Светската Банка за поддршка на реформите во секторот на претпријатијата и финансиите (ФЕСАЛ2).

Двата аражмани се склучени од кога овие две финансиски институции беа убедени дека Македонија оваа година длабоко навлезе во реформи на економскиот систем на државата, и за многу краток период заврши многу проекти на кои се чекаше повеќе години. Успешноста на економската политика оваа година се отсликува не само преку донесувањето на обемната законска регулатива од областа на финансиите, туку и успешното решавање на група компании загубари, продажбата на најголемата и единствена државна банка на стратешки странски инвеститор, успешното воведување на ДДВ, и здравата фискална политика. Конечно сите овие успешни чекори придонесоа Македонија оваа година да се најде на врвот на ранг листата на ЕБРД во конкуренција на 26 држави во транзиција од источна и централна Европа, според интензитетот на реформите во 2000 година и меѓу првите по висината на економскиот раст оваа година (БДП) кој се очекува да биде помеѓу 5 и 6 проценти, во услови на стабилна монетарна политика, ниска инфлација, висок раст на девизните резерви на земјата, и најмногу странски инвестиции споредено со било која година досега.

Декември е месецот и кога Владата на Македонија го определи стратешкиот партнер на Македонски телекомуникации - унгарскиот Матав, чиј сопственик е германскиот гигант Дојче Телеком. Од средствата што ќе ги прибере од оваа продажба, Владата има извонредни можности да го поттикне растот за следните две години, да инвестира во многу значајни проекти, да ја намали задолженоста на земјата и да овозможи заокружување на повеќе започнати процеси и проекти.

Конечно кон самиот крај на декември успеавме и во она за што работевме цела една година. По воведувањето на ДДВ и сериозното заздравување на фискалната политика, создадениот суфицит во буџетот и намалената фискална евазија (сива економија), Владата усвои нов, досега најобеман пакет на економски проекти, подготвуван повеќе од шест месеци. Највпечатливата промена е намалувањето на персоналниот данок на доход од сегашните 23% (од 0 до 2 просечни плати), 27% (од 3 до 5 просечни плати) и 35% (над пет просечни плати) на новите две стапки - 15% (од 0 до 3 просечни плати) и 18% (над 3 просечни плати). Ова намалување ќе го поттикне развојот, ќе влијае на зголемување на вработувањата, на намалување на нерегистрираните вработувања и конечно ова се стапки кои заедно со данокот на добивка (15%) ги посакува секој инвеститор и деловен субјект. Покрај ова, во споменатиот пообеман пакет на економски проекти влегуваат и намалувањето на ДДВ за земјоделските и медицинските материјали и становите од високата наиската стапка. Посебна важност има намалувањето на голема група царински тарифи пред се сировини и репроматеријали, опрема и резерни делови за индустриското производство, градежништвото, земјоделието и друго, како и симнувањето на царинските стапки за стоки за кои заради нивната досегашна висина постоеше висока мотивација за шверц. Не помалку важен е и Законот за девизно работење со кој се овозможува голема либерализација на девизното работење, како и други новини како што е воведувањето фискални машини, укинувањето на акцизата кај кафето, новиот закон за платен промет и законот за трансформација на централната кука за платен промет (ЗПП), новиот закон за акцизи, новата регулатива на Управата за јавни приходи, Законот за електронски потпис и облик, измените на законот за буџет во правец на надградбата на трезорскиот систем, големите измени во регулативата кај осигурувањето, кај игрите на среќа, и повеќе други.

Никола
ГРУЕВСКИ

Министер за Финансии

Ова е добра основа за успешна 2001. Година во која влегуваме со многу надежи и амбиции. Година во која амбициозно очекуваме нов 6 процентен раст на економијата, и конечно, година во која покрај се друго, покрај многуте нови проекти кои ги започнувме, очекуваме сите граѓани на Македонија да ги почувствуваат придобивките од сите проекти реализирани во 2000 година (иако познато е дека од повеќето крупни системски економски промени резултатите доаѓаат по подолг период). Сепак Македонија се уште е држава со многу сиромашно население, со многу невработени, со многу нереализирани идеи и неосвоени соншта. Од друга страна потенцијалот е голем. Оваа година "земавме одличен залет" кој дава многу надеж дека следната година ќе биде година на искористување, развивање и користење на нашиот потенцијал. Смирувањето на состојбите во регионот, потпишувањето на Договорот за асоцијација и стабилизација со ЕУ и нејзината безрезервна поддршка на Македонија, како и поддршката од страна на многу други значајни меѓународни фактори се дополнителна поткрепа на нашите очекувања.

Ви посакувам успешна 2001 година. Ние ќе продолжиме да работиме на тоа 2001 година на сите во Македонија да ни биде подобра од претходната, вложувајќи го притоа нашиот максимум напори.

Уживајте во страниците на билтенот на Министерството за финансии.

Вашите сугестии секогаш се добредојдени.

Со почит,

Никола Груевски
Скопје, декември 2000

ТИМОТ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Прв ред од лево кон десно:

проф. д-р Михаил Петковски
советник на Министерството за финансии,
м-р Анита Ангеловска
помошник на министерот - Сектор за трезор,
Драган Мартиновски
потсекретар - Сектор за финансиски систем,
м-р Зоран Ставрски
потсекретар - координатор,
Никола Груевски
Министер за финансии на Република Македонија,
Ванчо Каргов
потсекретар - координатор,
Тони Димитриоски
Директор на Управата за јавни приходи,
Александра Накева
помошник на министерот - Сектор за супервизија на осигурувањето,
проф. д-р Живко Атанасовски
советник на Министерството за финансии.

Втор ред од лево кон десно:

Мирослав Јовановиќ
помошник на министерот - Сектор за информатика,
Горан Анчевски
помошник на министерот - Сектор за меѓународни финансии,
Светлана Јаневска
помошник на министерот - Сектор за даночна политика и администрација,
проф. д-р Стефан Георгиевски
советник на Министерството за финансии,
Горан Анастасовски
потсекретар - координатор,
Менка Спасовска
помошник на министерот - Сектор за правни и административни работи,
м-р Димитар Тодевски
помошник на министерот - Секторот за Буџети,
Зоран Глигоров
помошник на министерот - Сектор за царински систем.

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 проекција
Реален БДП	%	-9.1	-1.8	-1.2	0.8	1.5	2.9	2.7	6.0
Инфлација (просек)	%	349.8	121.8	15.9	3	4.4	0.8	-1.1	6.1
Инфлација (крај на период)	%	229.6	55.4	9.2	0.2	4.5	-1	2.3	4.9
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.8	-0.1	2.2
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	23.6	43.2	38	40	49.8	54.5	56.9	65.6
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	44.6	40.6	38	41.4	55.4	51.8	60.3	73.0
Извоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.06	1.08	1.2	1.15	1.2	1.32	1.2	1.37
Увоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.71	1.61	1.97
Трговски биланс	УСД млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.39	-0.41	-0.60
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.29	-0.14	-0.21
како % од БДП	%	0.6	-4.7	-5.0	-6.5	-7.4	-8.1	-4.1	-6.5
Девизни резерви	УСД млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.34	0.46	0.68
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	2.1	2.3	3.1	3.5
Надворешен долг	УСД млд.	n.a.	n.a.	1.43	1.17	1.13	1.45	1.44	1.48
како % од БДП	%	n.a.	n.a.	32.3	26.6	30.5	41.5	43.4	45.7

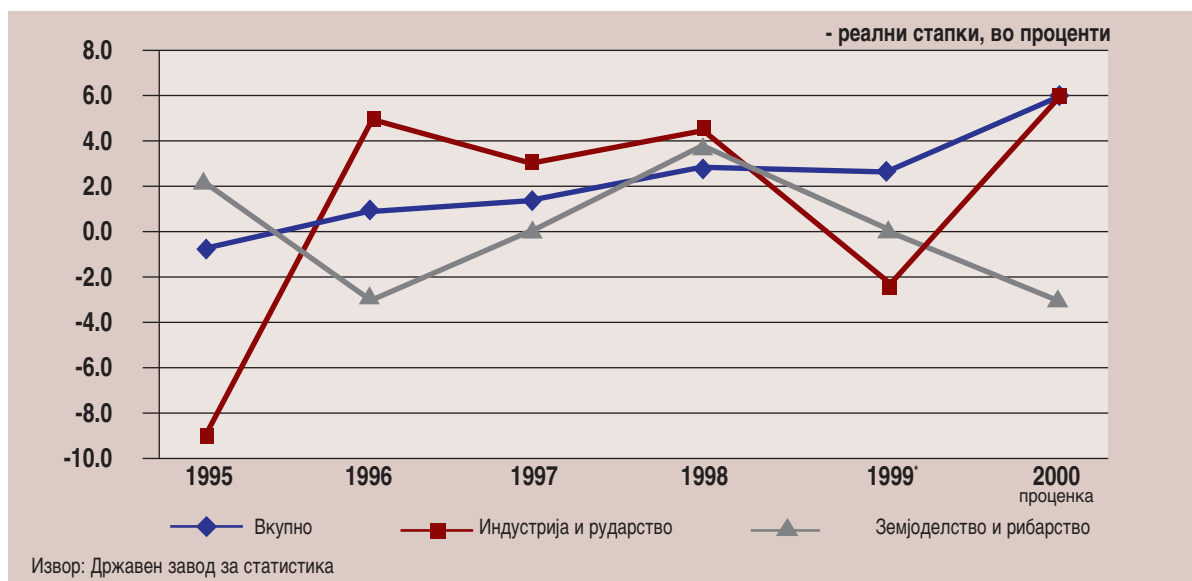
Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА ВЛАДИНИТЕ РАСХОДИ

Функционалната класификација на глобалната јавна потрошувачка овозможува согледување на структурните сегменти на јавната потрошувачка по функција, компарација со останатите земји во транзиција и откривање на можностите за рационализација. Функционалната структура на Буџетот за 2000 година, изработена според меѓународните стандарди, покажува дека најголем дел од расходите се насочени за социјална заштита и социјална сигурност (24,9%). Висока концентрација на буџетски средства бележи и образовната сфера, која повлекува 16% од вкупните расходи. Учеството на расходите за одбрана и јавен ред и безбедност во вкупен износ од 18,1% е во висина на општиот тренд во развиените земји и во земјите во развој.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

* Претходни податоци

- во мил. САД долари

	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾
Бруто домашен производ¹⁾	3,351	3,390	3,439	3,540	3,633	3,858

Извор: Државен завод за статистика

- во САД долари

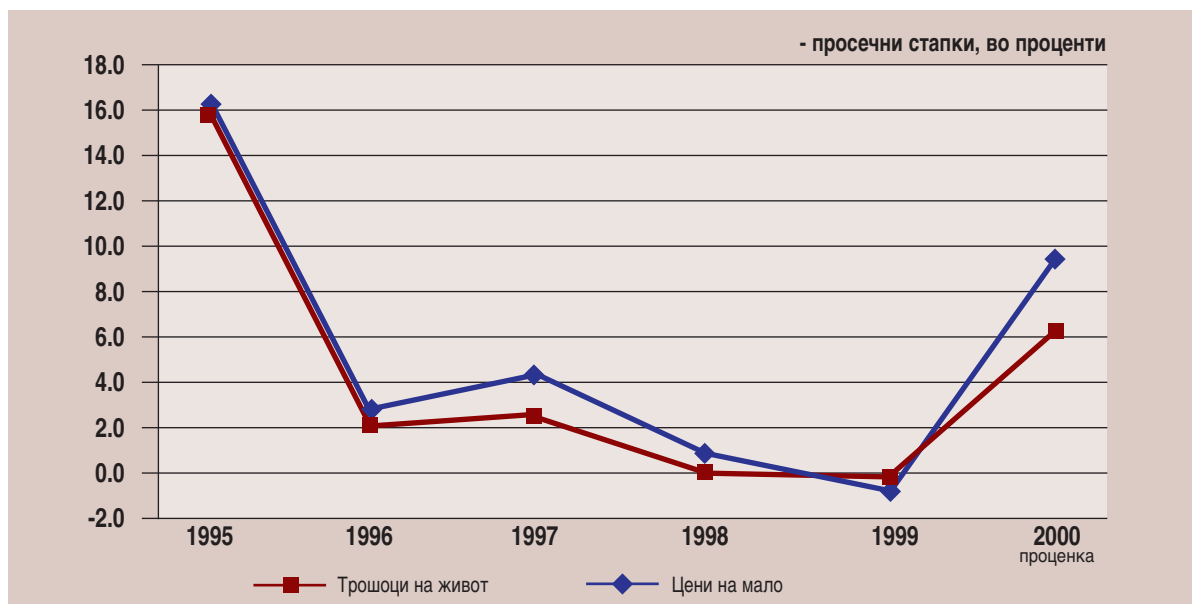
	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾
Бруто домашен производ по жител¹⁾	1,705	1,709	1,722	1,763	1,796	1,894

Извор: Државен завод за статистика

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. При тоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Проценка.

ЦЕНИ

- просечни стапки, во проценти

	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	6.1
Цени на мало	15.9	3.0	4.4	0.8	-1.1	9.7

Извор: Државен завод за статистика

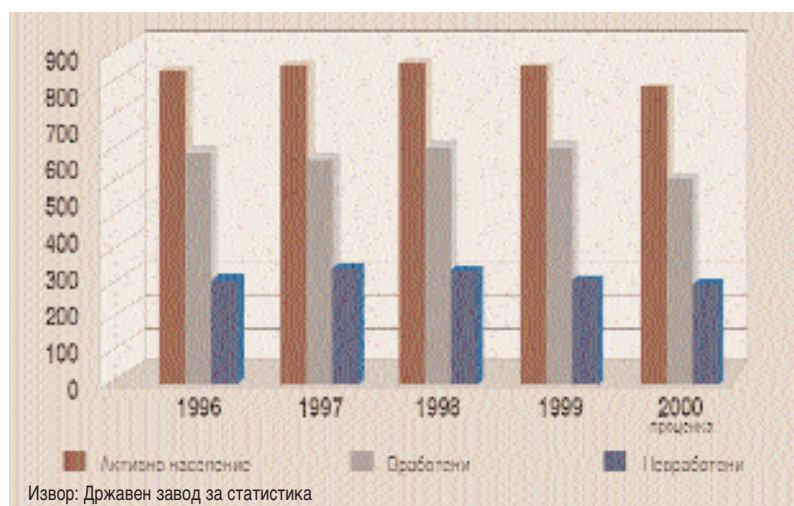
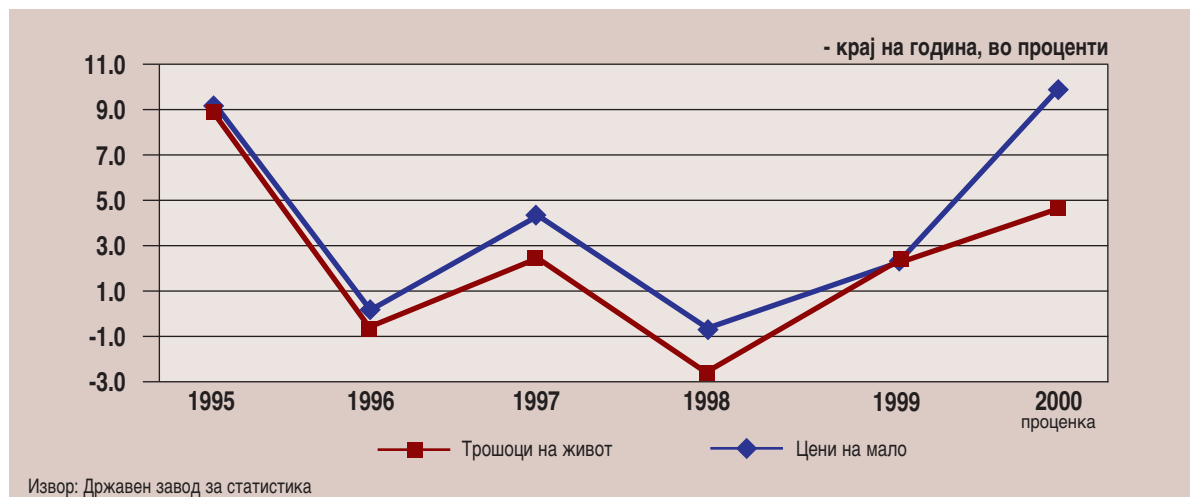
1) Проценка

- крај на година, во проценти

	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	4.9
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1.0	2.3	9.9

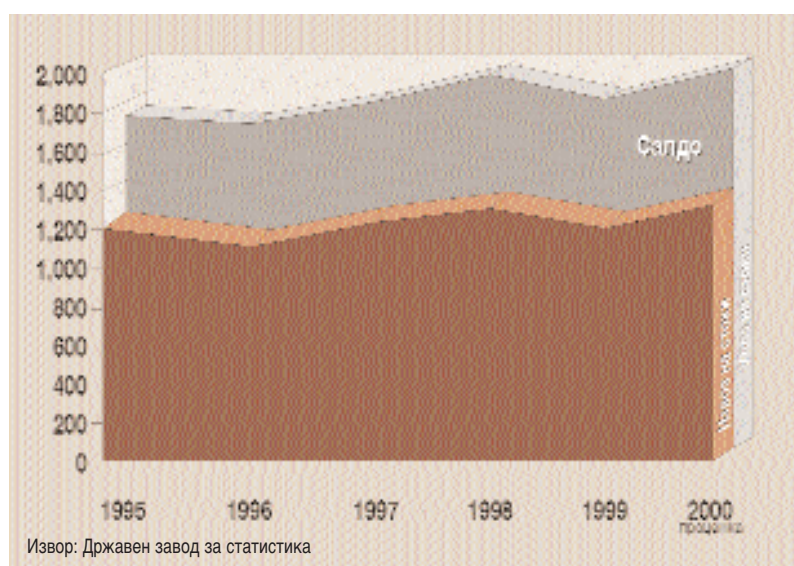
1) Проценка

ЦЕНИ

РАБОТНА СИЛА
(според Анкетата на работната сила)

	- во илјади лица				
	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
Активно население	789.1	800.5	823.8	806.7	802.6
Вработени	537.6	512.3	539.8	545.2	545.1
Невработени	251.5	288.2	284.1	261.4	257.5

1) Проценка

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

	- во мил. САД долари					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁾
Извоз на стоки	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,367
Увоз на стоки	1,719	1,627	1,779	1,915	1,796	1,968
Салдо	-715	-634	-686	-777	-671	-601

1) Проценка

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Тенденцијата на пораст на индустриското производство продолжи и во октомври, при што во однос на септември е остварен пораст од 6,5%, додека во однос на минатогодишниот октомври производството во индустријата е зголемено за 4,8%. Според економската намена на производството, зголемувањето се должи на порастот на производството на стоки за широка потрошувачка, кое во октомври оваа година е повисоко во однос на октомври 1999 година за 14,4%. Истовремено, производството на материјали за репродукција е на исто ниво како лани, додека производството на средства за работа е намалено за 15,5%. Структурно, најголем пораст во октомври 2000 година во однос на истиот месец од 1999 година оствари производството на неметални минерали и на нафтни деривати.

Просечниот пораст на индустриското производство во периодот јануари - октомври 2000 споредено со истиот период од 1999 изнесува 5,2%. За остварениот пораст на индустриското производство во оваа година најмногу придонесоа високиот пораст на производството на неметални минерали (74%), црната металургија (57,5%), градежен материјал (44,4%), нафтни деривати (20,1%) и обоени метали (17,9%). Ваквата тенденција на индустриското производство се очекува да се задржи до крајот на годинава, со што ќе придонесе да се реализира очекуваниот пораст на бруто домашниот производ во 2000 година од 6%.

ЦЕНИ

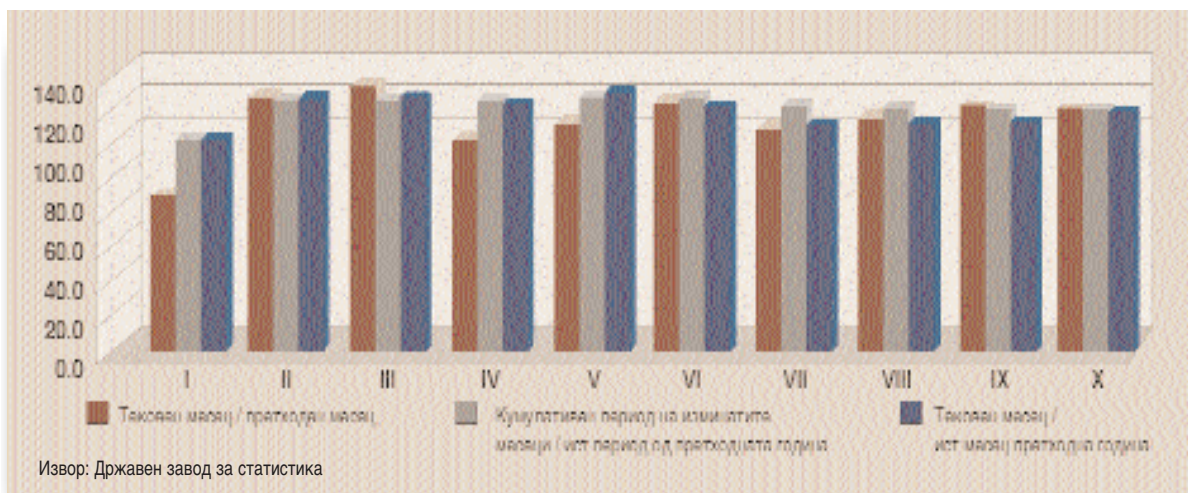
Трошоците за живот во ноември оваа година пораснаа за 1,7%, најмногу заради оствареното зголемување на трошоците во групите “станарина, вода и услуги” (за 1,8%), “огрев и осветление” (за 1,7%) и “сообраќајни средства и услуги” (за 6,8%). Во однос на минатогодишниот ноември, индексот на трошоци за живот во ноември оваа година покажува зголемување од 6,8%.

Во просек, во периодот јануари - ноември 2000 година остварен е пораст на трошоците за живот од 5,7%. Според овие резултати и врз основа на проценките за декември, може да се очекува дека инфлацијата мерена преку индексот на трошоци за живот во 2000 година ќе остане во рамките на проектираната просечна стапка на инфлација за оваа година (6,1%). На тој начин, наспроти негативното влијание на цената на нафтата и еднократното влијание врз цените од воведувањето на ДДВ во оваа година, Република Македонија според ценовната стабилност и натаму останува во групата на најуспешни земји во транзиција.

Цените на мало во текот на ноември остварија пораст во однос на претходниот месец од 2,7%. Во однос на минатогодишниот ноември, цените на мало се повиоки за 12,6%, додека во просек во периодот јануари - ноември нивното зголемување изнесува 10,6%.

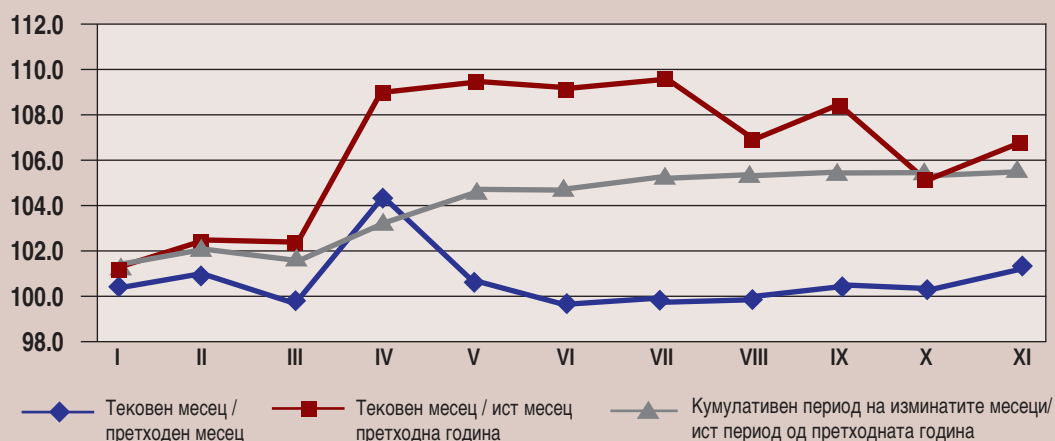
ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Индустриско производство	2000 година - индекси									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Тековен месец / претходен месец	76.4	112.9	119.0	87.5	96.6	109.3	92.3	99.2	109.4	106.5
Кумулативен период на изминатите месеци/ ист период од претходната година	107.9	110.0	110.3	110.0	111.0	110.6	108.4	106.4	105.3	105.2
Тековен месец / ист месец претходна година	107.9	112.2	110.7	109.0	115.6	109.0	96.4	93.2	98.2	104.8

ТРОШОЦИ
НА ЖИВОТ

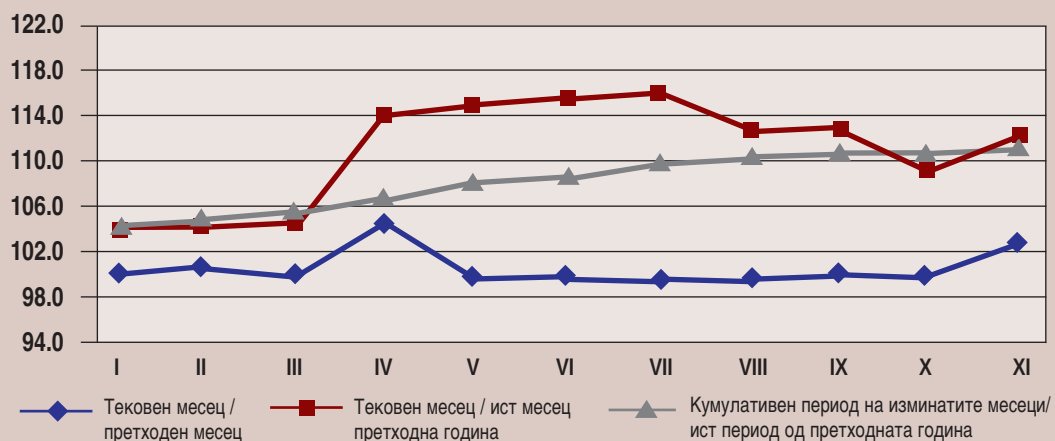
2000 година - индекси											
Трошоци на живот	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Тековен месец / претходен месец	100.3	100.9	99.2	104.1	100.4	98.8	99.2	99.7	100.8	100.5	101.7
Тековен месец / ист месец претходна година	101.7	102.2	101.6	108.9	109.5	108.8	109.1	106.9	108.1	105.3	106.8
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	101.7	102.0	101.8	103.4	104.5	104.8	105.3	105.4	105.6	105.6	105.7

Извор: Државен завод за статистика

ЦЕНИ
НА МАЛО

2000 година - индекси											
Цени на мало	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Тековен месец / претходен месец	100.4	101.1	100.4	104.8	100.2	100.3	99.7	99.8	100.5	100.3	102.7
Тековен месец / ист месец претходна година	103.3	104.4	104.9	114.0	114.3	115.1	115.7	113.3	113.5	109.6	112.6
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	103.3	103.9	104.2	106.5	108.0	108.8	109.7	110.1	110.4	110.3	110.6

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Во текот на октомври извозот на стоки од Република Македонија изнесуваше 106,1 милиони долари, што е на ниво од месечниот просек остварен во првите десет месеци од оваа година. Истовремено, во октомври се увезени стоки во износ од 153,7 милиони долари, или за 15 милиони долари помалку од месечниот просек за оваа година. Салдото на надворешно-трговската размена во октомври е негативно и изнесува 47,6 милиони долари. Остварениот дефицит во размената со странство во октомври е еднаков на просечниот дефицит реализиран во претходните два месеци. Покриеноста на увозот со извоз во октомври изнесува 69%, што е за 5 процентни поени подобро од просечната покриеност остварена во првите десет месеци од 2000 година.

Кумулативно во периодот јануари - октомври 2000 година остварен е извоз на стоки во вредност од 1.095,1 милиони долари, што е за 138,7 милиони долари, или за 14,5% повеќе во однос на истиот период од 1999 година. Во истиот период увезени се стоки во износ од 1.704,6 милиони долари, што е за 328,2 милиони долари, односно за 23,8% повеќе во однос на истиот период лани. Салдото на надворешно-трговската размена во првите десет месеци од оваа година е негативно и изнесува 609,5 милиони долари.

Во споредба со минатата година, надворешно-трговскиот дефицит во периодот јануари - октомври оваа година е зголемен за 189 милиони долари. Меѓутоа, тоа најмногу се должи на експесивниот увоз на стоки во март 2000 година, односно пред воведувањето на ДДВ, кога само во еден месец е остварен дефицит од 172 милиони долари. Ако се анализира трендот на надворешно-трговската размена во последните два месеци од оваа година, евидентно е намалување на дефицитот во размената со странство. Имено, оствареното негативно салдо во септември и октомври 2000 година изнесуваше кумулативно 96,6

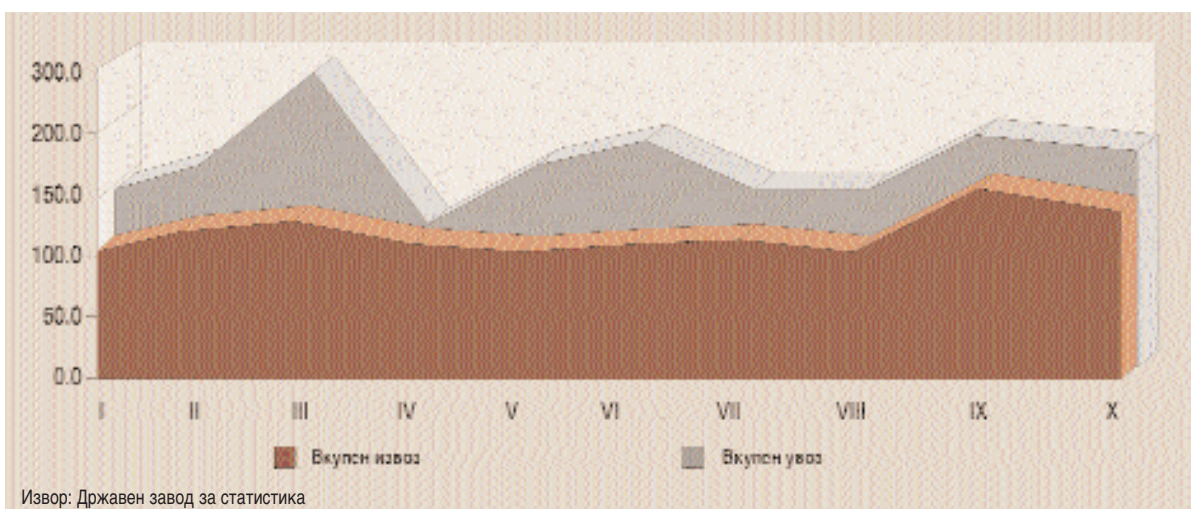
милиони долари, што е за 36,7 милиони долари помалку во однос на истите месеци од 1999 година.

Анализирано според производи, во првите десет месеци од оваа година најголеми приливи се остварени од извоз на топовалани производи од железо (58,8 милиони долари), нелегиран цинк (54,1 милиони долари) и кошули (45,9 милиони долари). На страната на увозот, најголем одлив на девизи од земјата предизвикува увозот на нафта и нафтени деривати (125,9 милиони долари) и моторни возила (71,4 милиони долари).

Според економската намена на извезените производи, доминира извозот на репродукциони материјали (55,1% од вкупниот извоз), и стоките за широка потрошувачка (42,2%). Учеството на извозот на средства за работа е минимално и изнесува 2,4% од вкупниот извоз. Ваквата состојба е долгорочен проблем на македонската економија и укажува на потребата од промена на структурата на извозот и модернизација на производствената програма. Состојбите на страна на увозот се поповолни, бидејќи се зголемува учеството на увозот на репродукциони материјали (67,8%) за сметка на увозот на стоки за широка потрошувачка (19,5%) и средства за работа (12,4%).

Во географската структура на извозот, позитивно е високото учество на извезени производи во развиените земји (61,3%), при што земјите од ЕУ партиципираат со 43,3%. Долгогодишната ориентација на македонското стопанство кон претпријатијата од поранешна СФРЈ и географската близина на овие земји, се причините за високиот процент на учество на извозот во земјите наследнички на СФРЈ (31,4%). Структурата на увозот е делумно подисперзирана, при што доминира увозот на стоки од развиените земји (47,6% со учество на земјите од ЕУ од 37,9%), по што следуваат земјите од Централна и Источна Европа (28,4%) и земјите од поранешна СФРЈ (19,1%).

2000 година											
- во мил. САД долари											
Надворешно - трговска размена	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Вкупно
Вкупен извоз	89.2	115.1	126.8	104.9	100.6	113.1	114.3	105.8	123.3	106.1	1,095.1
Вкупен увоз	131.5	172.4	299.0	126.6	163.6	185.2	142.7	151.1	172.5	153.7	1,704.6
Салдо	-42.3	-57.3	-172.2	-21.7	-63.0	-72.1	-28.4	-45.3	-49.2	-47.6	-609.5

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на долгорочни и среднорочни кредити во првите девет месеци од оваа година оствари намалување од 37,7 милиони долари во однос на состојбата на крајот на 1999 година, односно намалување од 58,5 милиони долари во однос на состојбата од 30 јуни оваа година, достигнувајќи на тој начин на 30.09.2000 година ниво од 1.400,8 милиони долари.

Во однос на мултилатералните кредитори на крајот на септември 2000 година, долгот е намален за 20,3 милиони долари споредено со состојбата на крајот од 1999 година. Кај билатералните кредитори остварено е намалување на долгот за 15,8 милиони долари, кое во голем дел се должи на отплата на обврските спрема Парискиот клуб на кредитори во септември оваа година. Имено, од септември оваа година Република Македонија започна со редовно сервисирање на доспеаните обврски кон земјите од Парискиот клуб на кредитори. Останатото намалување на долгот во оваа година во однос на минатата се должи на намалувањето на долгот по основ на стокови и финансиски кредити земени од страна на македонските деловни банки.

Имајќи го предвид порастот на бруто домашниот производ и проекцијата на кредитни задолжувања и отплата на кредити за оваа година, се предвидува во 2000 година да дојде до незначително зголемување на степенот на надворешна задолженост на Република Македонија за околу 2% од БДП. Тоа пред се се должи на склучените аранжмани со Меѓународниот монетарен фонд и со Светската банка на крајот од 2000 година.

Според тоа, Р. Македонија со стапка на задолженост на крајот на оваа година од околу 45% од БДП и натаму ќе остане во групата на средно задолжени земји. Притоа, на среден рок ќе треба постепено да се намалува постоечкото ниво на дефицит во платниот биланс и внимателно да се дизајнира натамошното задолжување на земјата, посебно во однос на кредити под неконцесионални услови, што е предвидено и во договорената макроекономска програма со ММФ за следните три години.

Според планот на отплата на обврските за последниот квартал од годината, на нето основа треба да се платат обврски во износ од 43,3 милиони долари, од што 34,5 милиони долари се обврски по достасана главница, а 8,8 милиони долари се обврски по камата.

СОСТОЈБА НА НАДВОРЕШНИОТ ДОЛГ

(по користени среднорочни и долгорочни кредити)

Во милиони САД долари	31.12. 1997	31.12. 1998	31.12. 1999	30.09. 2000 ¹⁾	План на отплата 01.10 - 31.12.2000		
	1	2	3	4	главнина	камата	вкупно
1. ОФИЦИЈАЛНИ КРЕДИТОРИ	870.1	1004.2	1030.8	994.7	17.1	7.4	24.5
1.1. Мултилатерални кредитори	520.7	683.7	713.7	693.4	16.0	6.8	22.7
1.1.1 IMF	99.4	114.2	113.2	81.7	4.6	0.7	5.2
1.1.2 IBRD	92.0	114.8	116.8	112.4	0.5	1.3	1.7
1.1.3 IFC	1.5	55.5	56.9	61.7	5.1	2.5	7.6
1.1.4 IDA	145.4	179.1	221.9	240.6	0.0	0.4	0.4
1.1.5 EIB	36.8	54.3	68.3	63.9	0.0	0.5	0.5
1.1.6 EUROFIMA	24.8	21.9	17.1	15.1	0.0	0.1	0.1
1.1.7 Фонд за социјален развој	5.4	4.8	4.6	4.1	0.0	0.5	0.1
1.1.8 EBRD	87.8	90.1	72.3	76.1	5.8	1.3	7.1
1.1.9 Европска Унија	27.6	48.1	40.8	35.1	0.0	0.0	0.0
1.1.10 IFAD	0.0	0.8	1.7	2.7	0.0	0.0	0.0
1.2. Билатерални кредитори	349.4	320.5	317.1	301.3	1.2	0.6	1.7
1.2.1. Репрограмиран долг	289.4	280.1	265.3	246.7	0.0	0.3	0.3
1.2.2. Нерепрограмиран долг	40.5	32.5	14.3	11.9	0.6	0.1	0.6
1.2.3. Новозаклучени кредити	19.4	7.9	37.5	42.7	0.6	0.2	0.8
2. ПРИВАТНИ КРЕДИТОРИ	261.0	394.4	407.7	406.1	17.4	1.5	18.8
2.1. Комерцијални банки (Лондонски клуб)	234.1	243.1	250.2	252.7	0.0	0.0	0.0
2.1.1. Долг согл. "NFA" - 26.03.1997	228.7	238.5	245.3	252.7	0.0	0.0	0.0
2.1.2. Долг кој не е вклучен во "NFA"	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2.1.3. Долг по основа на АПИ обврзници	4.2	4.6	5.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2.2. Останати	27.0	151.3	157.5	153.4	17.4	1.5	18.8
2.2.1. Претпријатија (комерцијални кредити)	16.0	26.7	25.9	31.4	2.0	0.4	2.4
2.2.2. Банки (финансиски и стоковни кредити)	10.9	124.5	131.6	122.0	15.4	1.0	16.4
ВКУПНО (1+2)	1131.1	1398.6	1438.5	1400.8	34.5	8.8	43.3

1) Претходни податоци

Извор: Квартални билтени на НБРМ и интерни податоци на Министерството за финансии.

БУЏЕТСКИ ПРИХОДИ

Вкупните буџетски приходи во првите единаесет месеци од оваа година изнесуваат 56.522 милиони денари, што претставува зголемување од 25,2% во однос на истиот период минатата година.

Основна причина за високиот прилив на средства во буџетот во разгледуваниот период се значително повисоките даночни приходи (26,6%), кои воедно имаат и доминантно учество во структурата на буџетските приходи (83%). Во рамките на даночните приходи, особено е висока наплатата на домашните даноци на стоки и услуги, на кои отпаѓа најголемиот дел (48,9%) од структурата на вкупните приходи (или 58,9% од даночните приходи). Во периодот јануари-ноември 2000 година наплатата на оваа категорија даноци е повисока за 52,1% во однос на минатата година, што во основа се должи на ефектите од новововедениот данок на додадена вредност. Во разгледуваниот период приходите по основ на овој данок изнесуваа 16.249 милиони денари, што претставува 96,2% од планираните приходи на годишно ниво (според Ребалансот за 2000 година). За одбележување е и фактот дека акцизите, кои во структурата на вкупните приходи учествуваат со 20,2%, бележат пораст од 21,5%. Зголемените приходи од акцизи во периодот јануари-ноември во однос на истиот период од минатата година произлегуваат од нафтените деривати (36,1% повеќе) и од патничките автомобили (43,2% повеќе).

Значајно е да се истакне дека интензивирањето на економската активност во 2000 година е причина за зголемена наплата и кај другите категории даноци. Така, приходите од персоналниот данок на доход и данокот на добивка се повисоки за 6,9% и 7,1%,

респективно, во однос на истиот период во 1999 година. Само во месец ноември оваа година се остварени 936 милиони денари, што во однос на октомври претставува зголемување од 5,5%. Остварениот приход во ноември е на приближно исто ниво на остварените приходи од овој данок во месец јуни и јули 2000 година, кога вообичаено се сведуваат резултатите за првото полугодие (во ноември и декември за целата 2000-та година) и по тој основ се остваруваат зголемени исплати на плати, односно се плаќаат заостанатите обврски по разни основи. Од вкупно планираните приходи во Буџетот на Република Македонија за 2000 година врз основа на данокот од добивка (2.613 милиони денари), во периодот јануари - ноември остварени се 2.572 милиони денари, или 98,4%, што се должи на попрофитабилното работење на претпријатијата во разгледуваниот период.

Од друга страна, приходите од царини и царински давачки, кои учествуваат со 12,5% во структурата на вкупните приходи, во единаесетте месеци од оваа година бележат мало намалување од 4,4% во однос на лани, што е во основа резултат на пониската наплата на увозните давачки (9,3%).

Неданочните приходи, како значајна компонента на буџетските приходи (9,6%), во периодот јануари-ноември 2000 година изнесуваа 5.420 милиони денари. Високиот износ на овие приходи во 2000 година се должи на зголемените приходи од продажба на капитал, односно на приливите од приватизацијата на неколку големи економски субјекти.

Задолжувањето во странство е пониско во споредба со истиот период од минатата година за 50%, поради повисокиот прилив на изворни буџетски приходи.

ПРИХОДИ НА БУЏЕТОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (за периодот јануари - ноември 2000 година)

(во милиони денари)

Вид на приходи	Планирано со буџетот за		Ребаланс		Остварено		Остварени приходи по месеци												Октомври		Ноември	
	2000	година	2000	година	јануари-ноември	2000	година	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август ¹⁾	2000	година	2000	година			
	2		3	4			5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15					
1																						
БИЛАНС НА ПРИХОДИТЕ ИЗВОРНИ ПРИХОДИ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ Данок од доход, од добивка и од капитални добивки Персонален данок од доход Данок од добивка Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки Домашни даноци на стоки и услуги Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000) Акцизи Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки) Увозни давачки Увозни такси	50,994	64,771	56,522	3,837	3,821	5,268	5,603	6,333	5,389	4,615	5,238	4,186	5,918	6,312								
	46,961	57,175	52,341	3,120	3,589	4,951	4,511	4,830	5,341	4,555	5,238	4,176	5,906	6,123								
	43,396	50,923	46,920	2,936	3,362	4,606	4,250	4,608	4,551	4,266	4,834	3,933	4,880	4,693								
	12,646	13,136	12,156	711	1,162	1,452	1,091	993	1,122	1,057	1,252	1,073	1,087	1,156								
	10,033	10,523	9,585	559	874	988	916	801	941	967	841	874	887	936								
	2,613	2,613	2,572	152	288	464	175	192	181	90	411	199	200	220								
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0							
	22,009	29,132	27,655	1,708	1,556	2,116	2,291	2,997	2,795	2,809	2,942	2,404	3,179	2,859								
	9,700	16,884	16,250	956	951	1,070	1,173	1,781	1,655	1,696	1,808	1,153	2,241	1,766								
	12,309	12,248	11,404	752	605	1,046	1,118	1,216	1,140	1,113												
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки) Увозни давачки Увозни такси Други увозни давачки и такси Други даноци Други даноци кои не се класифицирани на друго место НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ Претприемачки приход и приход од имот Добивка од нефинансиски јавни претпријатија Добивка од јавни финансиски институции Други приходи од имот Такси и надоместоци Парични казни Судски такси Административни такси Комунални такси	8,600	8,600	7,048	511	643	1,022	867	616	633	387	639	440	613	677								
	7,176	7,176	5,504	408	518	842	667	469	498	304	507	318	466	507								
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0								
	1,424	1,424	1,554	103	125	180	200	148	135	83	132	122	147	170								
	141	55	61	6	1	16	1	1	1	13	1	16	1	1								
	141	55	61	6	1	16	1	1	1	13	1	16	1	1								
	3,565	6,252	5,420	185	227	345	261	223	789	289	404	242	1,026	1,430								
	1,200	1,128	1,072	49	70	140	67	37	300	116	39	91	73	90								
	300	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0								
	720	845	697	25	70	140	67	35	205	80	0	45	0	30								
Други административни такси и надоместоци Други административни такси и надоместоци Други неданочни приходи Приходи од органи и организации Продажба на капитални средства Приходи од продажба на државен капитал ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ Трансфери од други нивоа на власт Тековни трансфери од други нивоа на власт Донации од странство Општи и тековни донации ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО Меѓународни развојни агенции Задолжувања кај меѓународни развојни агенции	180	283	360	24	0	0	0	2	95	36	39	46	57	60								
	1,308	1,308	1,124	68	115	123	101	119	111	97	77	95	119	98								
	170	170	149	6	15	14	11	28	14	10	4	8	25	13								
	600	600	463	30	53	59	45	48	44	38	20	37	45	43								
	530	530	507	32	46	49	45	43	53	48	52	50	49	42								
	8	8	5	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0								
	200	200	283	23	22	26	22	24	24	28	35	28	26	25								
	200	200	283	23	22	26	22	24	24	28	35	28	26	25								
	552	379	325	15	19	57	41	22	25	47	23	29	31	16								
	552	379	325	15	19	57	41	22	25	47	23	29	31	16								
305	3,237	2,617	30	0	0	30	20	328	1	230	0	777	1,200									
5	2,437	1,737	0	0	0	0	0	118	1	0	0	617	1,000									
300	800	879	30	0	0	30	19	210	0	230	0	160	200									
0	5,399	2,654	717	27	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190									
0	0	717	717	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0									
0	0	717	717	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0									
0	5,399	1,928	0	27	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190									
0	5,399	1,928	0	27	106	4	1,503	16	60	0	10	13	190									
4,033	2,197	1,536	0	205	211	1,088	0	0	33	0	0	0	0									
4,033	2,197	1,536	0	205	211	1,088	0	0	33	0	0	0	0									
4,033	2,197	1,536	0	205	211	1,088	0	0	33	0	0	0	0									

1) Некои податоци за јуни и август не се исти како во минатиот број, поради одредени сметководствени корекции.

БУЏЕТСКИ РАСХОДИ

Расходите на Буџетот во изминатите единаесет месеци од оваа година изнесуваа 44.787 милиони денари, или 77,6% од проектираните расходи според Ребалансот за 2000 година. Споредено со истиот период минатата година, буџетските расходи во оваа година бележат мал пораст од 1,5%. Меѓутоа, потребно е да се одбележи дека во структурата на буџетските расходи, се присутни значајни внатрешни поместувања меѓу одделни категории.

Трошоците за плати и наемнини во периодот јануари-ноември 2000 година изнесуваа 14.871 милиони денари и се за 2% пониски од истиот период минатата година. Во претстојниот период се очекува да продолжат предвидените реформски активности во поглед на рационализација на бројот на вработени во јавната администрација и да се оствари постепено редуцирање на трошоците по оваа категорија.

Вкупните расходи за стоки и услуги во разгледуваниот период изнесуваа 5.271 милиони денари, што во споредба со истиот период 1999 година, претставува зголемување од 21,8%. Тоа е во голема мера резултат на зголемените расходи за материјали (9,2%), кои во структурата на категоријата стоки и услуги учествуваат со 46,7%. Меѓутоа, остварените расходи за стоки и услуги се во рамките на планираните големини и изнесуваат 84,4% од трошоците предвидени со Ребалансот за 2000 година.

Високата невработеност и натаму апсорбира добар дел од буџетските расходи. Така, расходите по категоријата тековни трансфери во периодот јануари-

ноември изнесуваа 17.065 милиони денари, или 38,1% од вкупно остварените буџетски расходи. Постојното ниво на тековни трансфери бележи зголемување од 2,5% во однос на истиот период минатата година, што укажува на многу поблага динамика на пораст на овие трошоци во однос на претходните години.

Согласно макроекономската програма за оваа година, посебно внимание и се посветува на развојната компонента на Буџетската политика. Капиталните расходи во анализираниот период се во висина од 3.341 милиони денари и бележат пораст од 72% во однос на минатата година. Со тоа Владата на Република Македонија дава јасни сигнали дека ја поддржува инвестиционата активност на приватниот сектор преку интензивирање на јавните инвестиции и реконструкција на постојната инфраструктура, генерирајќи позитивни ефекти за развојот на економијата во целина.

За категоријата давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност во периодот јануари-ноември 2000 година се издвоени 1,576 милиони денари, или 43,9% помалку од истиот период минатата година. Од овие средства, позначајни ставки се издвоените средства во депозит во НБРМ, кои служат за поддршка на монетарната политика и учеството на државата во изградба на железницата.

Во разгледуваниот период отплатена е главница по странски и домашни долгови во висина од 1.310 милиони денари, што е на приближно исто ниво со минатата година.

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

(во денари)

	1997	1998	1999	2000
	Завршни сметки			Ребаланс
ВКУПНИ ПРИХОДИ	41,397,671,588	42,655,242,010	50,478,031,862	64,771,000,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	38,463,672,428	39,819,455,478	47,147,265,067	57,175,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	35,441,934,489	36,862,905,436	41,851,364,294	50,923,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,049,793,265	10,930,866,437	12,793,078,783	13,136,000,000
Персонален данок од доход	8,754,521,386	9,177,331,950	10,233,016,110	10,523,000,000
Данок од добивка	1,295,271,879	1,751,993,102	2,559,325,945	2,613,000,000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	0	1,541,385	736,728	0
Данок на имот	0	0	0	0
Данок на имот	0	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	19,868,455,320	19,040,756,078	20,631,883,947	29,132,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	8,816,364,578	8,804,306,262	9,958,866,206	16,884,000,000
Акцизи	11,052,090,742	10,236,449,816	10,673,017,741	12,248,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	5,523,685,904	6,810,246,851	8,302,773,971	8,600,000,000
Увозни давачки	5,523,685,904	5,457,623,960	6,802,005,702	7,176,000,000
Увозни такси	0	0	0	0
Други увозни давачки и такси	0	1,352,622,892	1,500,768,269	1,424,000,000
Други даноци	0	81,036,069	123,627,594	55,000,000
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	0	81,036,069	123,627,594	55,000,000
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	3,021,737,941	2,956,550,042	2,876,811,149	6,252,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	363,000,570	1,164,552,642	798,125,658	1,128,000,000
Такси и надоместоци	1,072,358,567	1,034,299,151	1,164,070,817	1,308,000,000
Други административни такси и надоместоци	0	58,463,174	127,316,281	200,000,000
Други неданочни приходи	1,560,025,704	611,053,352	632,921,803	379,000,000
Продажба на капитални средства	26,353,100	88,181,722	154,376,592	3,237,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	0	0	2,419,089,625	5,399,000,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	2,933,999,160	2,831,412,264	3,330,766,795	2,197,000,000
ПРЕНЕСЕНИ ПРИХОДИ ОД ПРЕТХОДНАТА ГОДИНА	0	4,374,272	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	41,393,297,317	42,622,958,920	49,761,209,035	57,701,376,569
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	36,957,036,534	37,212,362,572	42,088,365,187	47,546,326,569
Плати, наемнини и надоместоци	15,148,126,018	15,938,752,620	15,996,631,930	16,375,909,014
Стоки и останати услуги	4,902,305,529	4,942,028,582	5,646,765,633	6,246,371,555
Тековни трансфери	15,250,604,987	14,774,801,368	18,227,967,626	23,160,046,000
Каматни плаќања	1,656,000,000	1,556,780,002	2,217,000,000	1,764,000,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	1,995,203,339	2,136,424,527	2,407,296,601	4,655,050,000
Купување на капитални средства	1,292,445,919	1,291,021,946	1,312,799,356	2,766,550,000
Капитални трансфери	702,757,420	845,402,581	1,094,497,245	1,888,500,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД				
ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	2,441,057,444	3,274,171,821	5,265,547,247	5,500,000,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	1,155,057,444	1,739,299,316	2,942,547,247	3,856,000,000
Амортизација (отплата на главнина)	1,286,000,000	1,534,872,505	2,323,000,000	1,644,000,000

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари -ноември 2000 година оствари приходи во износ од 21.194 милиони денари, што претставува зголемување од 11,7% во однос на истиот период од минатата година. Истовремено се реализирани расходи во износ од 20.897 милиони денари, кои се за 10,9% повисоки од 1999 година. Позитивната разлика, односно остварениот суфицит изнесува 297 милиони денари и е за повеќе од 2 пати поголем од соодветниот минатата година.

Фондот, кој претставува еден од најзначајните сегменти на јавната потрошувачка во Република Маке-

донија, најголемиот дел од своите приходи во периодот јануари-ноември 2000 година ги алиментираше од придонесите од плати (66,5%), кои се за 11,4% повисоки од минатата година. Забележително е и учеството на буџетската поддршка (18,7% од вкупните приходи), кое во периодот јануари-ноември 2000 година е за 30% повисоко од минатата година.

Најголема концентрација на расходите на Фондот се забележува кај исплатата на пензиите - 86,2%, како и кај средствата за придонеси за здравствена заштита, чие учество во вкупната структура на расходи изнесува 11,8%.

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1997 годишно извршено	1998 годишно извршено	1999 годишно извршено	2000 јануари-ноември извршено
ПРИХОДИ	20,675	20,717	21,229	21,194
Придонес од плати	14,242	13,373	14,316	14,090
Придонес од доходот	281	239	311	282
Приходи од Буџетот на Републиката	4,066	3,618	3,266	3,966
Приходи од приватен сектор	418	400	439	365
Приходи од индивидуални земјоделци	143	74	65	46
Приходи од акцизи	731	691	632	744
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	713	961	868	978
Други приходи	33	122	45	66
Приходи од дивиденди	48	50	67	43
Приходи по основ на нови вработувања	0	419	841	167
Приходи од продажба на акции	0	569	178	15
Пренесени приходи од претходна година	0	201	201	432
РАСХОДИ	20,129	20,521	20,669	20,897
Пензии	17,330	17,730	17,756	18,007
Пензии	16,417	16,912	16,977	17,253
Воени пензии	492	464	458	460
Земјоделски пензии	421	354	321	294
Надоместок за телесно оштетување	62	63	69	66
Надоместоци од инвалидско осигурување	105	98	95	85
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	14	15	13	11
Придонес за здравствена заштита	2,290	2,321	2,450	2,446
Надоместок на стручната служба	129	133	132	129
Други расходи	199	161	154	153
РАЗЛИКА				
Дефицит / Суфицит	546	196	560	297

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари-октомври 2000 година оствари вкупни приходи во висина од 10 милиони денари, чиј износ е за 6% понизок во споредба со истиот период минатата година. Истовремено, остварени се расходи во износ од 9,1 милиони денари што е за 14,1 % помалку во однос на минатата година.

Најголемиот дел од приходите во периодот јануари-октомври 2000 година, Фондот ги оствари од придонесите за здравствено осигурување (62,5%) и придонесите од Пензискиот фонд (21,9%). Истовремено, остварено е значајно намалување на приходите од ка-

тегоријата “други приходи”, кои во разгледуваниот период се пониски за 80% од минатата година.

Во структурата на расходите на Фондот, во разгледуваниот период, доминантно учество имаат трошоците за болничко лекување (44,6%). Во споредба со истиот период минатата година тие се за 16,5% пониски, што е и основната причина за намалените расходи.

Остварениот суфицит во првите десет месеци од 2000 година изнесува 916,2 милиони денари и претставува индикатор за подобро управување со средствата на Фондот.

Фонд за здравствено осигурување

Вид на приходите / расходите	(во илјади денари)			
	1997 годишно извршено	1998 годишно извршено	1999 годишно извршено	2000 јануари-октомври извршено
ПРИХОДИ	10,261,085	10,641,361	12,067,718	10,037,591
Придонеси	6,727,553	6,780,408	7,362,662	6,274,408
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,415,208	2,309,412	2,417,000	2,197,847
Придонеси од Заводот за вработување	886,898	1,037,290	1,350,421	1,409,492
Други приходи	231,426	185,919	937,635	155,844
Приходи по договори за сини картони	0	328,332	0	0
РАСХОДИ	10,356,130	11,905,967	11,691,628	9,121,410
Амбулантни трошоци	3,794,038	3,457,967	2,491,206	1,944,718
Болничко лекување	3,708,673	5,182,874	5,482,375	4,071,340
Трошоци по програми	93,355	124,969	125,468	83,895
Лекови	872,199	1,024,178	1,248,676	1,323,790
Забна заштита	478,846	637,157	667,077	539,443
Ортопедски трошоци	126,685	157,410	154,311	111,619
Лекување во странство	188,320	289,973	161,307	56,639
Друг вид лекување (надоместоци)	688,339	705,372	800,513	543,529
Администрација	157,903	224,073	288,020	195,574
Опрема и одржување	112,483	14,122	38,905	43,193
Други трошоци	135,289	87,872	233,770	207,670
РАЗЛИКА				
Дефицит / суфицит	-95,045	-1,264,606	376,090	916,181

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Фондот за вработување во периодот јануари - ноември 2000 година оствари приходи во износ од 4.675 милиони денари и расходи од 4.667 милиони денари. Приходите и расходите во разгледуваниот период се за 23% повисоки во однос на минатата година.

Во структурата на приходите на Фондот за вработување во периодот јануари - ноември 2000 година, најголемо учество имаат трансферите од Буџетот на Републиката (78,3%). Забележително е и учеството на приходите од придонеси, кое изнесува 21,5%.

На страната на расходите, најголем дел се однесува на позицијата “расходи за функцијата” (96,2%), во чија структура доминираат средствата за обезбедување паричен надоместок на невработените лица (38,5%) и придонесите за здравствено осигурување (39%).

Во разгледуваниот период, остварен е суфицит од 8,1 милиони денари, кој е за 27% повисок во однос на минатата година.

Фонд за вработување

(во илјади денари)

Вид на приходите / расходите	1997	1998	1999	2000
	годишно извршено	годишно извршено	годишно извршено	јануари-ноември извршено
ПРИХОДИ	3,983,318	4,260,446	4,128,879	4,675,351
Приходи од придонеси	993,550	990,240	1,057,733	1,005,618
Придонес од плати	971,254	968,627	1,036,577	985,505
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22,257	21,610	21,156	20,113
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	39	3	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	2,980,848	3,261,419	3,065,639	3,662,291
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,414,496	2,737,137	2,575,427	3,188,570
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	565,716	524,282	490,212	470,342
По други основи	636	0	0	3,379
Други приходи	8,920	8,787	5,507	7,442
РАСХОДИ	3,990,662	4,264,470	4,135,373	4,667,274
Расходи за функцијата	3,829,635	4,084,268	3,970,275	4,489,692
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,114,430	2,073,058	1,754,718	1,725,868
Придонеси за здравствено осигурување	886,310	1,038,951	1,347,336	1,750,667
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	828,895	972,259	868,221	1,013,157
Расходи за стручната служба	161,027	180,202	165,098	177,582
Основни плати и наемнини	97,810	99,244	105,358	107,970
Надоместоци	12,161	13,924	17,144	17,702
Стоки и останати услуги	31,137	43,443	34,161	45,452
Тековни трансфери	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	0	647
Капитални трошоци	19,919	23,591	8,435	5,811
Дел од хартиите од вредност и отплата на главницата	0	0	0	0
РАЗЛИКА				
Дефицит / Суфицит	-7,344	-4,024	-6,494	8,077

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во периодот јануари-ноември 2000 година вкупните приходи на Фондот изнесуваа 2.974 милиони денари, додека остварените расходи беа 2.950 милиони денари. Споредено со истиот период минатата година, евидентно е поголемото намалување на расходите (за 10,4%) во однос на намалувањето на приходите (за 8,2%). Во разгледуваниот период е остварен суфицит од 24 милиони денари.

Во вкупните приходи на Фондот за магистрални и регионални патишта, најголемо е учеството на надоместоците за патните моторни возила што подлежат на регистрација - 22,8%. Остварените приходи по оваа основа во однос на истиот период минатата година се повисоки за 44,6%, што е резултат на зголе-

ното купување и регистрација на моторни возила, особено во периодот пред воведувањето на данокот на додадена вредност.

Кај расходите, најголемо е учеството на инвестициите кои учествуваат со 47,12% во вкупните расходи. Треба да се истакне дека е неповолно што во периодот јануари-ноември 2000 година нивото на инвестициона активност на Фондот е намалено за 23,3% во однос на истиот период минатата година. Во структурата на расходите, како позначајни се јавуваат и расходите за одржување на патиштата и расходите за локални патишта, кои учествуваат во вкупните расходи со 28,5% и 15,4%, респективно.

Фонд за магистрални и регионални патишта

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 годишно извршено	1999 годишно извршено	2000 јануари-ноември извршено
ПРИХОДИ	2,660	3,793	2,974
Приходи од Буџет	668	924	1,277
Надоместок за употреба на патишта штоги користат странските моторни возила	49	54	75
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	678
Надоместок за употреба на автопат	468	492	495
Странски кредит	939	1,793	434
Други приходи	12	13	14
РАСХОДИ	2,660	3,793	2,950
Инвестиции	1,203	1,985	1,390
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	153
Одржување на патиштата	784	790	842
Зимско одржување	101	220	189
Редовно одржување	153	148	193
Инвестиционо одржување	291	194	242
Одржување на мостови	65	39	36
Други работи сврзани со одржувањето	173	189	181
Отплата на кредити	264	148	111
Средства за локални патишта	321	386	454
Останати трошоци	89	142	0
Обврски од претходната година	0	342	0
РАЗЛИКА			
Дефицит / суфицит	0	0	24

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Македонската берза на долгорочни хартии од вредност а.д. Скопје е основана како акционерско друштво на 13 септември 1995 година во Скопје.

Тргувањето на Берзата се врши во три пазарни сегменти: првиот и вториот имаат карактер на официјални пазари, а третиот е неофицијален.

Според Законот за тргување и издавање на хартии од вредност, за учество на првиот пазар е потребно минималниот процент на хартиите од вредност што ги поседува јавноста да изнесува 25% и минимален број од 200 акционери, како и почетна пазарна капитализација на сите хартии од вредност на емитентот во износ од најмалку 15 милиони германски марки. Емитентот е должен да достави финансиски извештај за последните 3 години.

За учество на вториот пазар потребно е минималниот процент на хартиите од вредност што ги поседува јавноста да изнесува 15% и минимален број од 100 акционери, како и почетна пазарна капитализација на сите хартии од вредност на емитентот во износ од најмалку 5 милиони германски марки. Емитентот е должен да достави финансиски извештај за последните 2 години.

миот дел од прометот е остварен во тргувањето со акции (161.665.024), кое е реализирано низ 3.111 трансакции. Инаку, највисок промет во разгледуваниот период е остварен во април, кога вкупниот промет изнесуваше 2.613.717.982 денари, што претставува 35,2% од вкупниот промет во периодот јануари-ноември 2000 година. Тоа во голема мера се должи на неколкуте крупни блок-трансакции, меѓу кои позначајна е онаа со акциите на Стопанска банка. Како и во минатите години, во летниот период се забележува извесно сезонско влијание во смисла на намален обем на тргување. Тоа е особено карактеристично за август, кога е остварен промет од 176.816.807 денари, или 2,4% од вкупниот промет во периодот јануари-ноември 2000 година.

Почнувајќи од септември, Берзата е збогатена со уште еден вид на хартии од вредност - државни обврзници (деноминирани во евра) издадени за обесштетување на имателите на заробени девизни штедни влогови. Прометот со нив бележи енормен пораст уште во првите месеци од нивното воведување со тенденција да продолжи и во претстојниот период.

Преглед на реализирани трансакции на македонската берза
во периодот 1.01.2000 - 30.11.2000 година

Месец	Промет во ХВ	Обврзници (ЕВРО)	Број на трансакции	Бр. на трансакции со обврзници	Промет во ДЕН
Јануари	536,233	–	127	–	102,198,875
Февруари	312,219	–	218	–	187,015,266
Март	1,315,600	–	272	–	1,219,465,03
Април	156,671,662	–	193	–	2,613,717,982
Мај	291,436	–	143	–	461,322,740
Јуни	188,483	–	284	–	249,156,850
Јули	122,315	–	172	–	196,049,610
Август	69,525	–	302	–	176,816,807
Септември	1,312,543	367,376	409	97	434,247,342
Октомври	418,994	1,196,340	561	303	664,600,529
Ноември	426,014	2,297,870	430	505	1,120,996,745
Вкупно:	161,665,024	3,861,586	3,111	905	7,425,587,783

За учество на третиот пазар единствена обврска е доставување на последниот годишен финансиски извештај на емитентот.

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

Во периодот јануари-ноември 2000 година на Македонската берза е остварен вкупен промет во висина од 7.425.587.783 денари низ 4.016 трансакции. Најголе-

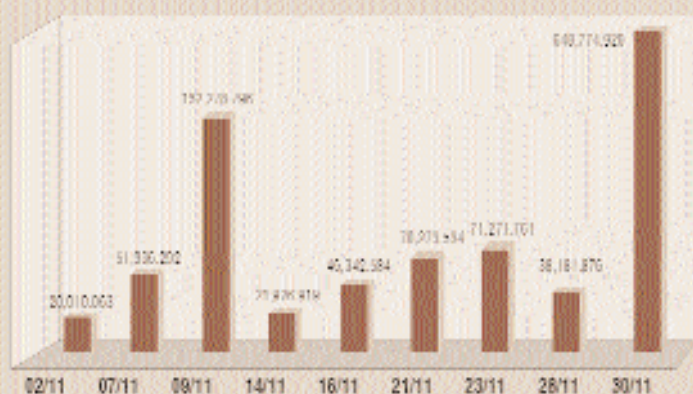
БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ - НОЕМВРИ 2000

Тенденцијата на пораст на прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност продолжи и во ноември 2000 година. Вкупниот промет во денари е повисок за 69% во однос на претходниот месец, што во голема мера се должи на зголемениот обем на тргување со обврзници (2,2 пати повеќе од минатиот месец).

❑ Вкупен промет во денари:	1.120.996.745
❑ Вкупен промет во акции:	426.014
❑ Вкупен промет во обврзници:	2.297.870
❑ Вкупен број на трансакции:	935
❑ Вкупен број на денови на тргување:	9
➤ Просечен дневен промет во денари:	124.555.194
➤ Просечен број на трансакции дневно:	104
➤ Просечна вредност на една трансакција во денари:	1.198.927

Исто така, битно е да се напомене и тоа дека во ноември беше реализирана една поголема трансакција со акциите на Мермерниот комбинат од Прилеп.

Промет по денови за ноември 2000 година (во денари)

Најголема активност се остварува и натаму на третиот пазар, на кој во ноември е остварен промет од 1.014.878.635 денари, или 90,5% од вкупниот промет на берзата. Значајно е да се напомене и тоа дека тргувањето на официјалните пазари бележи пораст при што неговото учество во структурата на вкупниот промет изнесува околу 10%. Во иднина, се очекуваат натамошни внатрешни поместувања во структурата на прометот во правец на зголемено тргување на официјалните пазари.

Остварен промет по пазари во Ноември 2000 година

Пазарен сегмент	Промет во денари	%
Прв пазар	105.828.910	9,44
Втор пазар	289.200	0,03
Трет пазар	1.014.878.635	90,53
Паркет	66.070.198	6,51
Државна сопственост	263.188.547	25,93
Блокови	685.619.890	67,56
Вкупно сите пазари	1.120.996.745	100,00

Инаку, во ноември 2000 година тргувањето на третиот пазар се карактеризираше со поголемо учество на блок-трансакциите и трансакциите со хартии од вредност во сопственост на државата. Така на пример, блок-трансакциите во ноември го зголемија учеството во вкупниот промет за 20,4 процентни поени во однос на минатиот месец и сега на нив отпаѓа 67,6% од вкупниот промет на сите пазари. Индикативно е и тоа што тргувањето на паркетот бележи пад од 72%, додека трансакциите со хартии од вредност во сопственост на државата се зголемени 2,9 пати. Тоа е во голема мера резултат на тргувањето со обврзниците издадени според Законот за обесштетување на девизните штедачи, што секако ќе има идни позитивни ефекти врз развојот на пазарот на капитал во Македонија.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ А.Д. СКОПЈЕ

Извештај за тргување од 01.11.2000 до 30.11.2000

Име на издавачот	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на транс.	Промет /ден/	Промет /хв/	Бр. ден. тргов.
Прв Пазар									
Обврзници									
Р. Македонија – девизни влогови		86	68,5	68,9	76	505	105.828.910,19	2.297.870	9
Вкупно Прв Пазар						505	105.828.910,19	2.297.870	
Втор Пазар									
обични акции									
Инвестбанка Скопје	100 ДЕМ	1.200	1.200	1.200	1.200	5	286.800	239	1
приоритетни акции									
Инвестбанка Скопје	100 ДЕМ	1.200	1.200	1.200	1.200	1	2.400	2	1
Вкупно Втор Пазар						6	289.200	241	
Трет Пазар									
обични акции									
ЖАС Скопје	73,3 ДЕМ	400	310	400	310	2	52.580	149	2
Жито Југ Кавадарци	100 ДЕМ	1.500	1.200	1.200	1.500	25	1.221.900	967	2
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	1.400	1.400	1.400	1.400	3	233.800	167	3
Жито Скопје Скопје	100 ДЕМ	301	301	301	301	2	92.106	306	2
Жито Струга Струга	100 ДЕМ	3.106,55	3.106,55	3.106,55	3.106,55	1	10.646.146,85	3.427	1
Агро Куманово Куманово	100 ДЕМ	1.243	1.243	1.243	620	1	7.129.848	5.736	1
Агромеханика Скопје	100 ДЕМ	400	400	400	400	3	46.400	116	2
Агропромет–Тиквешанка Кавадарци	500 ДЕМ	3.000	3.000	3.000	3.000	1	366.000	122	1
Агросервис Скопје	2.905 ДЕН	400	400	400	400	2	66.400	166	1
Алкалоид Скопје	50 ДЕМ	1.689	1.530	1.530	1.670	30	2.942.409	1.824	8
Аутомакедонија Скопје	87 ДЕМ	450	450	450	450	3	182.700	406	1
Благој Ѓорев Велес	50 ДЕМ	160	160	160	160	3	302.720	1.892	2
Цементарница УСЈЕ Скопје	100 ДЕМ	3.900	3.107	3.750	3.756	30	5.286.426	1.428	3
Ентериер Скопје	100 ДЕМ	930	930	930	930	1	41.850	45	1
Ф–ка за кабли Неготино	100 ДЕМ	1.555	1.555	1.555	1.555	105	8.931.920	5.744	1
Фершпед Скопје	1.199 ДЕМ	15.510	15.510	15.510	15.510	1	15.510	1	1
Градски Трговски Центар Скопје	100 ДЕМ	2.900	2.900	2.900	2.900	1	350.900	121	1
Гранит Скопје	10 ДЕМ	80	76	80	76	2	27.936	358	2
Хотели Метропол Охрид	10 ДЕМ	218	217	217	218	2	135.885	625	2
Комерцијална банка Скопје	5.000 ДЕН	2.199	2.000	2.000	2.011	10	325.588	161	4
Козјак Куманово	50 ДЕМ	320	320	320	320	7	67.520	211	2
Кочани табак Кочани	170 ДЕМ	5.281	5.281	5.281	5.281	1	1.615.986	306	1
МХК Злетово Велес	100 ДЕМ	700	700	700	700	2	53.200	76	1
Македонија Гостивар	100 ДЕМ	2.201	2.000	2.000	2.000	8	6.468.060	3.228	5
Македонија Турист Скопје	50 ДЕМ	601	601	601	601	1	256.026	426	1
Македонска банка Скопје	4.000 ДЕН	2.766	2.137	2.137	2.766	2	33.401.545	13.832	2
Макметал Скопје	100 ДЕМ	3.100	3.100	3.100	3.100	1	945.500	305	1
Макошпед осигурување Скопје	1.000 ДЕМ	31.000	31.000	31.000	31.000	1	155.000	5	1
Макпетрол Скопје	1.000 ДЕМ	9.999	9.700	9.750	9.720	74	4.928.730	499	9
Машинопромет Скопје	50 ДЕМ	470	470	470	470	3	352.970	751	3
Мермерен комбинат Прилеп	100 ДЕМ	16.120	16.120	16.120	16.120	1	627.309.800	38.915	1
Напредок Гостивар	10 ДЕМ	310	310	310	310	1	451.050	1.455	1

Име на издавачот	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на транс.	Промет /ден/	Промет /хв/	Бр. ден. тргов.
ОХИС Скопје	100 ДЕМ	650	610	650	610	2	20.720	32	2
ОКТА Скопје	100 ДЕМ	400	400	400	400	1	10.000	25	1
Охридска пастрмка Охрид	50 ДЕМ	10.000	10.000	10.000	10.000	2	11.120.000	1.112	1
Печатница Г. Делчев Скопје	50 ДЕМ	224	224	224	224	2	34.944	156	1
Раде Кончар Скопје	49,06 ДЕМ	160	160	160	160	1	6.080	38	1
Радобанк Скопје	10.000 ДЕН	10.000	10.000	10.000	10.000	1	2.600.000	260	1
Рудници Бањани Скопје	50 ДЕМ	465	465	465	465	1	43.245	93	1
Рудници САСА М. Каменица	100 ДЕМ	650	650	650	650	1	43.550	67	1
Скопски Пазар Скопје	100 ДЕМ	1.749	1.650	1.650	1.749	2	206.910	120	2
Скопски саем Скопје	100 ДЕМ	2.200	2.200	2.200	2.200	1	345.400	157	1
Технометал Вардар Скопје	100 ДЕМ	300	300	300	300	1	14.700	49	1
Тигар Крива Паланка	100 ДЕМ	630	630	630	630	2	80.010	127	1
Топлификација Одржување Скопје	60 ДЕМ	124.801	124.801	124.801	124.801	1	124.801	1	1
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.430	1.350	1.351	1.400	36	3.481.330	2.503	8
Вардар осигурување Скопје	100 ДЕМ	1.550	1.550	1.550	1.550	1	10.850	7	1
Витаминка Прилеп	29,11 ДЕМ	2.200	2.200	2.200	2.200	4	253.000	115	2
Заре Лазаревски с. Маврово	100 ДЕМ	3.100	3.100	3.100	3.100	20	685.100	221	1
Златара Рубин Скопје	1.295 ДЕН	1.600	1.600	1.600	1.600	1	172.800	108	1
приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1.000 ДЕН	701	700	700	700	4	140.076	200	3
Тутунска банка Скопје	1.000 ДЕН	2.392	2.392	2.392	2.392	1	17.892.160	7.480	1
Вкупно Трет Пазар						415	751.690.088	96.641	
Акции во сопственост на државата за готовинско плаќање									
Бучим Радовиш	100 ДЕМ	466	466	466	466	1	114.761.820	246.270	1
Црвена звезда угост. и трг. Штип	100 ДЕМ	1.555	1.555	1.555	1.555	1	22.659.460	14.572	1
Ф-ка за леани производи Битола	100 ДЕМ	3.107	3.107	3.107	3.107	1	2.187.328	704	1
Југотутун-Пијанец Делчево	100 ДЕМ	1.549	1.549	1.549	1.549	3	10.085.539	6.511	1
КИК Куманово	100 ДЕМ	3.200	3.200	3.200	3.200	1	23.689.600	7.403	1
Охридтурист Охрид	70 ДЕМ	1.100	1.100	1.100	3.200	1	44.938.300	40.853	1
Прилепска Пиварница Прилеп	250 ДЕМ	3.500	3.500	3.500	3.500	1	44.866.500	12.819	1
Вкупно акции во сопственост на државата						9	263.188.547	329.132	
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ						935	1.120.996.745		

г-дин Ј. де Беауфорт
ВИЈНХОЛДС

Извршен директор во
Меѓународниот
монетарен фонд

Интервју со г-дин Ј. де Беауфорт Вијнхолдс

ОДНОСИТЕ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И МЕЃУНАРОДНИОТ МОНЕТАРЕН ФОНД

Планираните реформи, сега, всушност се реализираат. Владата ги исполнува нејзините ветувања, што е многу важно. Овој тим е посветен на својата работа и се обидува да ја поведе земјата во вистинска насока, при што постигнува значителни успеси

Владата на Република Македонија се обврза на смели економски реформи за оваа како и за следните две години. Колку ММФ е задоволен со реализацијата на реформите досега?

Мислам дека во последно време се случија многу работи. Порано работите во Македонија се одвиваа многу бавно, но оваа година очигледно реформските активности се забрзаа и се случија некои важни работи, како што се: решавањето на прашањето со загубарите, реформата на даночниот систем, ДДВ и голем број други работи, како и започнувањето на важни прашања, како што се реформите во пензискиот и во здравствениот систем. Мислам дека постои напредок во вистинска насока и ММФ е доста задоволен од ваквиот развој на работите.

На почетокот на 2000 година, Република Македонија беше далеку од постигнување аранжман со ММФ. Десет месеци подоцна, која е вашата оценка за односите помеѓу Македонија и ММФ?

Со оглед на фактот што се забрза реформскиот процес, односот меѓу Македонија и ММФ одеднаш многу се подобри. Во почетокот постоеше загриженост за реформите спроведени од страна на Владата, но навистина нема место за загриженост затоа што Владата се движи во позитивна насока и би рекол дека односите се прилично добри.

Која е разликата помеѓу тогаш и сега?

Планираните реформи, сега, всушност, се реализи-

раат. Владата ги исполнува нејзините ветувања, што е многу важно. Овој тим е посветен на својата работа и се обидува да ја поведе земјата во вистинска насока, при што постигнува значителни успеси. Позитивно е што постои транспарентност која што се однесува на процесот на донесување решенија. Ова се доста позитивни работи кои јасно помагаат за подобрување на односите.

Дали има некој услов што Република Македонија не го исполнила за склучување на Аранжманот?

Засега остана уште една работа. Се на се, секоја мерка за која се договоривме беше преземена и во Писмото на намери. Ова е Писмото што владата го напиша до Меѓународниот монетарен фонд, во кое објаснува што ќе стори, тоа сега е тука, за него се разговараше со раководството на ММФ и за неколку дена ќе биде објавено, што е многу позитивно. Но, мора да бидам прецизен. Во врска со ова постои уште една работа што треба да се направи, а се однесува на претходните активности. Тоа е завршувањето на продажбата на комбинатот "Фени", што е услов. Сега се чека на решавањето на случајот "Фени". Ако тоа се одложи ќе следи одложување и на другите работи.

Кога очекувате Договорот да се презентира пред Бордот на директори на ММФ?

Очекуваме дека продажбата на "Фени" ќе биде за-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

вршена. Доколку се случи тоа, состанокот на Бордот на директори се очекува кон крајот на овој месец, ноември.

Како гледате на економските перспективи на Република Македонија на среднорочен план?

На среден рок, Македонија се движи, како што реков, во вистинска насока и многу е важно да се задржи динамиката на овие напори за воспоставување ре-

Порано работите во Македонија се одвиваа многу бавно, но оваа година очигледно реформските активности се забрзаа

форми. Во тоа е целата разлика и Меѓународниот монетарен фонд многу ја охрабрува македонската Влада, не само да одржува стабилна ситуација, туку и да ги продолжи реформите. Ова е многу важно за мала земја како што е Македонија за да биде конкурентна на поширокиот европски пазар и пошироко, но се разбира ако Македонија е целосно усогласена со програмата на Фондот. Може всушност во иднина да

стигне до тој степен да не и требаат повеќе пари од ММФ ако зборуваме за среднорочен период.

Кои ќе бидат главните предизвици и ризици за иднината на македонската економија?

Одржувањето на напорите за реформи е главен предизвик. Секогаш ќе има луѓе кои се сомневаат во напредокот и содржината на реформите и тоа е многу важно. Мислам дека главниот предизвик е македонската економија да ги среди работите на домашен план. Надворешното опкружување не е главен проблем, иако, се разбира, светската економија секогаш може малку да разочара. Но, постои причина за оптимизам, бидејќи во регионот проблемите се намалуваат со демократизацијата на Југославија и со нормализирањето на политичката ситуација на Балканот. Постои добра можност за Македонија да продолжи да чекори по веќе трасираниот пат и можете да бидете сигурни дека ММФ ќе ја поддржи Македонија финансиски, со добри совети и со техничка помош. Тука сме да и помогнеме на Македонија за да ја подобри ситуацијата во вашата земја.

г-дин Бишвацит
БАНЕРЦИШеф на Мисијата
на ММФ за
Република Македонија

Интервју со г-дин Бишвацит Банерџи

СТРУКТУРНИТЕ РЕФОРМИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во почетокот на оваа година, за среќа, ситуацијата беше доста поволна за имплементација на реформите и многу сме задоволни што новиот тим, под раководство на министерот Груевски, беше успешен во демонстрацијата на новата посветеност на Владата за имплементација на реформите

Колку е задоволен ММФ со спроведувањето на реформите во 2000 година? Дали постои разлика во имплементацијата на реформите во споредба со минатата година?

Ние сигурно сфативме дека напорите во структурните реформи на Владата на Република Македонија се забрзаа од почетокот на 2000-та година и беше направен значителен напредок во остварувањето на незавршените работи од минатиот аранжман меѓу ММФ и Македонија. Значајни постигнувања што можам да ги нагласам се: воведувањето на ДДВ во април, продажбата на Стопанска банка, решавањето на проблемот со неколкуте загубари и усвојувањето на многу закони и амандмани, што беше основа за натамошни реформи во финансискиот сектор, системот за социјално осигурување во јавната администрација и на пазарот на труд.

Ова се работи за кои на Владата треба да ѝ се честита. Во врска со вториот дел од прашањето, како што знаете, аранжманот што го имавме со Владата на Република Македонија во втората половина на 1998 година, беше неуспешен поради недоволниот напредок во структурните реформи. Напредокот кон нов аранжман со Фондот беше одложен бидејќи Владата не можеше да се фокусира врз распоредот на реформските активности. До некој степен ова беше резултат на надворешни фактори: во првата половина на 1999 година - косовската криза, која што претставуваше тешкотија за Владата, а во втората половина - неочекуваните политички превирања околу претседателските избори. Во почетокот на оваа година, за среќа, ситуацијата беше доста поволна за имплемен-

тација на реформите и многу сме задоволни што новиот тим, под раководство на министерот Груевски, беше успешен во демонстрацијата на новата посветеност на Владата за имплементација на реформите.

Во македонскиот Парламент овие денови има многу дебати за макроекономските движења во оваа година. Каква е Вашата оценка за вкупната макроекономска состојба во оваа година?

Мислам дека економските показатели се доста поволни и тоа е нешто со што сите во Македонија треба да се гордеат. Економскиот растеж многу се забрза и вашите статистички податоци покажуваат пораст во првата половина на годината од 10,5%, иако во 1999 година споредбената основа беше доста ниска. Ако не го земете предвид покачувањето на цените поради воведувањето на ДДВ и покачувањето на цената на електричната енергија, стапката на инфлацијата е ниска и е под контрола.

Девизните резерви се зголемија за повеќе од 100 мил САД\$ во периодот јануари-септември. Очекуваме натамошно покачување во последниве три месеци од годинава. Конкурентноста на економијата е стабилна, извозот е добар и веќе се поврати од ниското ниво што го имаше за време на косовската криза. Сегашната ситуација е многу подобра. Фискалните показатели се неочекувано добри, иако се уште има некои проблеми со управувањето и контролата на расходите, но поради добриот ефект на ДДВ, Владата забеле-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

лежа суфицит од околу 7 милијарди денари во првите девет месеци. Добрата фискална изведба доведе до брза експанзија и кредити за приватниот сектор. Ова го поддржува растезот, а тоа, според нас, е доста охрабрувачки. Ова е значајна промена во однос на минатогодишното искуство.

Премиерот го презентираше суфицитот во буџетот како индикатор на здрава фискална политика, други сметаат дека тој е последица на грешките во имплементацијата на ДДВ. Како е вашето мислење за буџетската политика оваа година?

Мислам дека патот по кој што тргна Владата во имплементација на фискалната политика е добар и соодветно внимателен. Владата пристапи кон формулација на фискалната политика во контекст на општата макроекономска стабилност. Превземените чекори од Владата се оправдани ако се земе предвид несигурноста на приходите од новововедениот ДДВ. Постоеше ризик од пониска даночна основица во втората половина од годината, бидејќи пред воведувањето на ДДВ имаше огромна, итна побарувачка во првото тримесечје од оваа година. Значи, чекорот на Владата беше целосно оправдан по одредувањето на ситуацијата и оценувањето на ефектите од ДДВ. Според наша проценка, силниот ефект на ДДВ значи силна економска активност, со што ќе се подобри и работата на даночната управа. Тоа е нешто за што треба да се залагаат Управата за јавни приходи и Министер-

Владата покажа добра проценка во употребата на суфицитот што треба да се достигне во 2000 година, а што ќе се потроши во социјалната сфера, за редуцирање на долговите на Владата. Ваквата употреба на суфицитот покажува дека има простор за намалување на даноците, што Владата сака да го стори во 2001 година

ството за финансии. Ние во ММФ сме задоволни што нашиот консултант во Македонија одигра важна улога во обезбедувањето помош за Македонија да го достигне тоа. Владата покажа добра проценка во употребата на суфицитот што треба да се достигне во 2000 година, а што ќе се потроши во социјалната сфера, за редуцирање на долговите на Владата. Ваквата употреба на суфицитот покажува дека има простор за намалување на даноците, што Владата сака да го стори во 2001 година.

Постојат различни мислења за високите приходи од ДДВ: некои веруваат дека тоа ги намалува ликвидните средства кај претпријатијата придонесувајќи за натамошно влошување на нивната ликвидност, Владата верува дека високите приходи се резултат на намалувањето на даночната евазија што е овозможено со имплементацијата на ДДВ, а исто така дека високите приходи овозможува да се оствари релаксација на монетарната политика. Кое е вашето мислење?

Проценката на Владата е точна. Приходите од ДДВ се показател за развиена економска активност, намалена даночна евазија, подобра даночна управа и како што реков пред малку, создадениот простор за засилен пораст на приватниот сектор. Да ви посочам еден конкретен пример за кој мислам дека ќе ја покаже важноста на она што се случи. Со тоа што Владата постигна суфицит се создаде простор за проширување на приватниот сектор. Во текот на целата 1999 година порастот на кредитот за приватниот сектор беше само 3 милијарди денари, што претставува пораст од 9,5%. Оваа година во периодот јануари-декември, кредитот за приватниот сектор се зголеми за 5 милијарди денари, речиси двојно од она што беше во текот на целата мината година. Се очекуваат и понатамошни зголемувања во последното тримесечје од оваа година.

Со толку голем простор за зголемување и пари од монетарната политика мислам дека не може да се каже дека ликвидните средства се повлечени од страна на државата. Мислам дека монетарната и фискалната политика се многу добро избалансирани.

Што мислите за комбинацијата на монетарната и фискалната политика во оваа година?

Како што веќе реков, мислам дека комбинацијата е направена многу добро. Монетарната и фискалната политика меѓусебно се поддржуваат, а кредитите не можеа да се одобрат ако буџетот, односно суфицитот, не го поддржа намалувањето на приватните заштеди во првата половина на годината. И финансискиот гап во тој случај би бил поголем од она што би се очекувало меѓународната заедница да го покрие. Од таа гледна точка политиката беше многу добра и соодветна.

Во рамките на даночните реформи, министерот за финансии навести амбициозни планови за намалување на персоналниот данок на доход, промени на одредени производи и услуги во структурата на ДДВ, посебно за медицинскиот потрошен материјал и земјоделскиот потрошен материјал и извесно редуцирање на акцизите. Дали ова намалување на даноците е можно и дали е прифатливо за ММФ?

Сигурно гледаме дека има простор за одредена иницијатива во 2001 година. Ние би преферирале овој простор да се искористи за поттикнување на економскиот раст и намалување на сиромаштијата. Во тој контекст, нашата позиција за даночни реформи е многу добро позната и тоа е нешто за што зборуваат на последната прес-конференција одржана во Македонија. Во поглед на моментно високата стапка на

невработеност во Македонија, највисок приоритет му се дава на намалувањето на високата стапка на оданочување на личниот доход. Ако дојде до тоа, тогаш тоа ќе биде стимул за зголемување на вработувањето. Сигурно, гледаме простор за ова и ќе ја поддржуваме имплементацијата на оваа политика во буџетот за следната година во рамките на целокупниот фискален пакет. За деталите за пакетот на фискалната политика ќе разговараме во текот на претстојната мисија што ќе се одржи на почетокот на декември. Не би сакал да давам коментари за поединечните елементи на даночниот пакет без претходно проучување на деталите. Но, се што можам да кажам е дека треба да се земат предвид општите принципи на даночната политика и прашањето за ефикасна распределба на капиталот. Кога ќе дојдеме на следната мисија, ќе го проучиме целиот пакет што ќе ни го претстави Владата, ќе земеме се предвид и ќе се обидеме да го прифатиме најдобриот даночен пакет што ќе го презентира Владата.

Имаше одредено задоцнување во презентацијата на аранжманот пред Бордот на ММФ. Дали имаше некоја грешка од страна на македонската Влада, или неисполнување на некоја реформска активност која беше ветена?

Очекувањата за тоа кога ќе биде претставен аранжманот пред Бордот на директори, отсекогаш беа многу јасни. Како што знаете, ММФ бараше одредени услови што требаше да се исполнат пред финализацијата на договорот и претставувањето на програмата пред Бордот. Еден од преостанатите предуслови што требаше да се исполни беше решението за “Фени”. Тоа е од суштинско значење и од него ќе зависи кога Бордот ќе донесе одлука. Значи, решавањето на проблемот “Фени” се одложи од септември за ноември, така што дискусијата во Бордот беше одложена. Но, морам да нагласам дека приватизацијата на едно претпријатие е сложена работа што одзема време и многу е важно соодветно да пристапиме кон решавањето на проблемот. Иако, брзото дејствување можеби е важно, не треба да избрзуваме, зашто соодветното извршување на работите е клуч за успешни реформи. Дознав дека решавањето на проблемот со “Фени” е во поодмината фаза, но некои работи сепак треба да се завршат. Разбрав дека договорот е потпишан, но приходите од продажбата Владата се уште ги нема примено, а акциите треба да се префрлат на новите сопственици, кои треба да ја преземат сопственоста што ја купиле. Ако продажбата на “Фени” заврши во следниве 10 дена, мислам дека ќе можеме да го претставиме аранжманот пред Бордот на директори до крајот на ноември. Но ако разврската на ситуацијата со “Фени” се одолжи, тогаш ќе доцни и нејзи-

ното претставување пред Бордот на директори.

Какви се вашите односи со министерот за финансии?

Добро го познавам министерот од пред две години. Кога прв пат пристигнав во Македонија пред две години, министерот Груевски беше министер за трговија, а на почетокот на оваа година ја презеде функцијата министер за финансии, така што со него имав добри и долги професионални односи. Капацитетите на Груевски за извршување на министерската функција, неговиот динамизам и организациските способности, како и успехот како министер за трговија и како министер за финансии, се очигледни за сите. Ние сите знаеме и го цениме она што го прави тој. Со министерот имаме и добри лични контакти. Кога во август оваа година беше во Вашингтон, имав чест да ги поканам него и неговата делегација во мојот дом.

Разговаравме за прашања што не беа поврзани со економијата и односите на ММФ со Македонија и се надевам дека вакви пригоди ќе има и во иднина.

Приходите од ДДВ се показател за развиена економска активност, намалена даночна евазија, подобра даночна управа и како што реков пред малку, создадениот простор за засилен пораст на приватниот сектор. Монетарната и фискалната политика меѓусебно се поддржуваат, а кредитите не можеа да се одобрат ако буџетот, односно суфицитот, не го поддржа намалувањето на приватните заштеди во првата половина на годината

Решавањето на ФЕНИ беше еден од најтешките предуслови за презентација на аранжманот пред Бордот. Колку ММФ е задоволен од исходот, каков е тековниот статус на аранжманот и кога очекувате да биде презентиран пред Бордот на директори на ММФ?

Како што реков, единствениот услов кој се уште не е исполнет за презентација на аранжманот пред Бордот е решавањето на проблемот со “Фени”. Штом ќе се реши, може да го претставиме аранжманот пред Бордот. Врз основа на информациите што ги имаме, нашите очекувања се дека состанокот на Бордот може да се одржи кон крајот на ноември, но за да се случи тоа, случајот “Фени” треба да се реши во следните 10 дена. Ако ја имаме потребната документација дека “Фени” е успешно решен, можеме да одиме пред Бордот во ноември. Ако не се случи тоа навреме, датумот на Бордот ќе се одложи.

Вчера министерот за финансии, г-дин Никола Груевски, имал ненадеен телефонски повик од потпретседателот на ММФ, г-динот Сугисаки. Дали се појави некој проблем кој може да го доведе во опасност потпишувањето на аранжманот?

Мислам дека нема никаков проблем. Повикот на господинот Сугисаки беше со цел да го информира министерот за решавањето на Меморандумот за економски политики и да му честита за ова, како и да му каже дека по завршувањето на проблемот со “Фени” ќе биде расчистен патот за разгледување на аранжманот од страна на Бордот.

Мислам дека погледите кон иднината се светли, надворешното опкружување е добро, Пактот за стабилност води кон интеграција на Македонија со другите економии во регионот

Исто така, сакаше да нагласи дека имплементацијата на обврските наведени во Меморандумот, ќе биде важна за успехот на аранжманот. Мислам дека на ова треба да се гледа како на позитивен развој на работите и не треба да постојат сомневања околу причините за овој телефонски повик.

Какви се економските перспективи на Република Македонија на среден рок?

Мислам дека погледите кон иднината се светли, надворешното опкружување е добро, Пактот за стабилност води кон интеграција на Македонија со другите економии во регионот. Договорот за асоцијација со ЕУ ќе помогне во интеграција на земјата во европскиот пазар. Нормализацијата на состојбата во Југославија може само долгорочно да помогне. Со цел да

се искористат овие потенцијали, треба да се премине кон подобрување на економијата. Тоа би значело имплементација на преостанатите реформски активности. Главните задачи и предизвици остануваат за престојниот период. Од буџетска гледна точка, треба да има зајакнување на управувањето и контролата на расходите. Владата треба да го контролира прашањето на масата за плати. Реформите на јавната администрација треба да следат. Треба да се подобри буџетскиот процес, нивото на реформи на финансискиот сектор од страна на НБРМ, односно спроведување на соодветните упатства. Голем предизвик за Владата е решавањето на преостанатите 40 идентификувани загубари, доведување на финансиите од системот за социјално осигурување на стабилна основа, поголеми напори за намалување на сиромаштијата. Ова се предизвици со кои треба да се соочиме и ако Владата е успешна во обезбедувањето политичка и социјална поддршка за овие работи и ако се фокусира врз изградбата на институционален капацитет за спроведување на овие реформи, мислам дека перспективите се многу добри.

Последниве неколку месеци започна овој процес и новиот аранжман ќе се заснова врз ова ние со задоволство гледаме на имплементацијата на аранжманот. Знам дека тоа ќе биде предмет на повторно разгледување на секои шест месеци, така што, одблизу ќе следиме како се одвиваат работите во иднина.

Проф. д-р Михаил
ПЕТКОВСКИ

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКАТА ИНТЕГРАЦИЈА НА МАКЕДОНИЈА

За една мала и отворена економија во развој не постои избор меѓу трговската либерализација и протекционизмот. Македонија многу малку може да добие од протекционистичката политика, така што либерализацијата останува нејзина трајна ориентација

Трговската интеграција и политичката дезинтеграција

Во оваа деценија, македонската економија стана многу поотворена за меѓународната трговија отколку што беше во 80-тите години. Постојат три објаснувања за оваа важна промена. Прво, либерализација на трговијата, започната од последната поранешна југословенска влада, беше продолжена, повеќе или помалку, од речиси сите македонски влади. Второ, распаѓот на поранешна Југославија автоматски предизвика значителен пораст на трговската отвореност, бидејќи претходната трговија меѓу југословенските републики прерасна во надворешна трговија. Трето, порастот на надворешната трговија беше далеку побрз од порастот на производството, кој всушност беше негативен за целиот период 1989-1999.

Економските последици од независноста на Македонија

Република Македонија е една од дваесетте нови суверени држави коишто се појавија со распаѓот на Југославија, Советскиот Сојуз и Чехословачка. Одвојувањето на Македонија од поранешна Југославија во 1991 година беше главна, иако не и единствена причина за многу длабоката криза којашто ја доживеа меѓу 1989 и 1995 година. Производството ја достигна најниската точка во 1995 година опаѓајќи за речиси 40 проценти. Од 1996 година економијата е во пораст, но со многу бавна динамика (просечниот пораст беше 2,1% во периодот 1996-1999). Гледано наназад, јасно е дека економската дезинтеграција на поранешна Југославија започнала во 70-тите и продолжила во 80-тите, кога меѓурејубличката трговија беше помала од

трговијата меѓу повеќето земји од Европската заедница (ОЕЦД, 1990).

Македонското искуство ја потврдува стандардната економска теорија којашто ја смета дезинтеграцијата за пречка во економскиот развој. Ова особено се должи на фактот што сите главни индустриски, земјоделски, инфраструктурни и други производни и услужни капацитети беа изградени според потребите на пазарот на поранешна Југославија. Македонскиот пазар во моментот е премногу мал за да ги апсорбира производите на металуршката, металската, хемиската, градежната, текстилната, кожната, тутунската и други индустриски гранки. Ова исто така важи за снабдувањето со важни земјоделски производи и нивната обработка (цигари, вино, сокови, итн.). Имајќи го во предвид почетното ниво на развој (Македонија беше една од двете најсиромашни поранешни југословенски републики), бројот и големината на надворешните шокови и ниското ниво на конкурентност на македонските производи, не е зачудувачки што Македонија не можеше брзо да се преориентира од надворешната трговија со поранешните југословенски републики кон други пазари.

Дури и за Словенија, секако најбогатата од поранешните југословенски републики, загубата на југословенскиот пазар од 23 милиони луѓе, беше главна причина за кризата што ја претрпе за време на првите години од својата независност. Но најголемата разлика меѓу Словенија и Македонија во овој поглед лежи

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

во фактот што Словенија ги пренасочи своите трговски текови од поранешните југословенски пазари многу побрзо одошто тоа го стори Македонија. Во 1990 год., словенечката продажба во остатокот од Југославија беше еднаква на 130 %(!) од нејзиниот извоз во остатокот од светот. Шест години подоцна, во 1996, трговијата со земјите од поранешна Југославија изнесуваше 11,8% од вкупната надворешна трговија на Словенија (Менцингер, 1997). Како резултат на оваа разлика, извозот беше главна движечка сила на оживувањето на словенечката економија, додека порастот на увозот одигра клучна улога во закрепнувањето на македонската економија. Следствено, македонската криза подолго траеше и беше многу подлабока од економската контракција во Словенија.

Македонската политичка независност исто така донесе некои економски придобивки. Најочигледна

Македонија има индустриска структура што создава можност за многу интензивна трговска размена со Западна Европа. Од друга страна, географските и културните фактори во голема мерка се наклонети кон интеграцијата со регионалните партнери. Покрај овие две групи земји, само САД се држава која е значаен трговски партнер

ex ante придобивка беше избегнувањето на ескалацијата хиперинфлација, која што го достигна месечниот максимум од 86% во април 1992, кога Македонија ја воведо својата парична единица. Една ретроактивна анализа на одвивањето на настаните покажува дека одвојувањето од поранешна Југославија беше буквално единствениот начин да се започнат (или продолжат) економските реформи и да се отвори процесот на интеграција во ЕУ.

Дали македонската економија има оптимална големина?

Современата економска литература за големината на нациите тукушто започна со анализирање на тоа како економските варијабли влијаат врз оптималната големина на државите¹⁾. Сепак, таа има неколку некои интересни согледувања за распадот на неколку земји и за иднината на новосоздадените земји, вклучувајќи ја тука и Република Македонија. Повеќето од овие земји се изградени од поранешниот Советски Сојуз, но желбата за политички сепаратизам датира многу пред распаѓањето на комунизмот.

Ако ги погледнеме историските податоци, ќе откриеме дека бранот за отцепување во 1990-тите не е ништо исклучително. Алесина, Сполаоре и Вацарг (1997) докажуваат дека бројот на земји во светот се зголемил од 74 во 1946, на 192 во 1995 год. Исто така, тие наоѓаат силна позитивна корелација, од 1870 год. до денес, меѓу бројот на земји во светот и степенот на

трговска отвореност - просечниот коефициент на увоз плус извозот во бруто домашниот производ, во група од девет земји. По Втората светска војна царинските стапки значително паднаа и бројот на земјите нагло се зголеми.

Идејата што стои зад овој нов приод кон дистрибуцијата на земјите според нивната големина е многу едноставна: во светот на трговски ограничувања, претставува дополнителна предност да се биде дел од голема земја, затоа што таа обезбедува широк пазар. Во светот на слободна трговија, станува полесно за еден помал регион да прерасне во независна држава. Ќе беше далеку потешко за поранешните советски и југословенски републики, некои од нив прилично мали, да се отцепеа без можност за интеграција во глобалниот трговски систем.

Од друга страна, како што илустриравме порано, трошоците од распадот на поранешна Југославија беа многу големи за Македонија во поглед на трговијата, производството и вработувањето. Сепак, се чини дека овие трошоци беа предизвикани многу повеќе од насилното распаѓање на Југославија, отколку од проблемите што произлегуваат од малата територија на новата македонска држава. Така на пример, мирното распаѓање на Чехословачка што доведе до формирање на две, прилично мали, независни држави²⁾, не предизвика поголеми тешкотии за двете држави. Исто така вреди да се спомене дека некои земји во транзиција кои добро напредуваат на патот кон пазарната економија се приближно големи колку Македонија во поглед на населението - Летонија (помалку од 3 милиони), Словенија (2 милиони), Естонија (1,6 милиони). Конечно, од 192 земји во светот во 1995, 87 земји имале помалку од 5 милиони жители, 58 помалку од 2,5 милиони, додека 35 имале помалку од 500 000 жители (Алесина, Сполаоре, Вацарг, 1997, стр. 1).

Една од клучните работи за Македонија што може да се заклучи од расправите за оптималната големина на земјите е дека за една мала и отворена економија во развој не постои избор меѓу трговската либерализација и протекционизмот. Македонија многу малку може да добие од протекционистичката политика, така што либерализацијата останува нејзина трајна ориентација. Единствено отворено прашање е изборот на оптимално темпо во понатамошната либерализација.

Географска распределба на надворешната трговија

Искуството на развиените земји покажува дека географската распределба на трговските текови е пред сè детерминирана од таканаречените гравитациони фактори (Андерсон, 1979): далечината, културната клима и од големината на пазарот на главниот

трговски партнер. Меѓутоа, Кругман (1991) смета дека историските случувања имаат исто така трајно влијание врз трговските текови. Постојат примери меѓу економиите во транзиција за многу различен развој на нивната надворешно-трговска размена. Балтичките земји направија екстремно брза преориентација на нивната трговија од поранешните советски републики кон западните пазари. Таканаречените поранешни советски републики претставуваат јасен пример во обратна насока. Тие се сè уште во голема мерка зависни од трговските врски со рускиот пазар.

Како што може да се види од табелите 1 и 2, Македонија зазема некоја средна позиција. Таа има индустриска структура што создава можност за многу интензивна трговска размена со Западна Европа. Од

друга страна, географските и културните фактори во голема мерка се наклонети кон интеграцијата со регионалните партнери. Покрај овие две групи земји, само САД се држава која е значаен трговски партнер.

Табела 2 покажува дека регионалната распределба на македонскиот извоз не е доволно разнообразна. Македонија продава над 80 % од својот извоз во 14 земји. Само пет или шест од нив може да се сметаат за стратешки партнери. За споредба, Словенија која веќе има 14 стратешки партнери, има намера да го зголеми бројот на 20 бидејќи тоа се смета за суштински значајно за стабилноста на нејзината економија.

Најзначајни надворешни трговски партнери на Република Македонија во 1999 (во % од вкупно)

Земја	Извоз	Увоз
1. Германија	21,4	13,7
2. СР Југославија	21,3	10,1
3. САД	11,4	4,0
4. Италија	5,9	5,2
5. Грција	7,2	9,1
6. Словенија	2,9	8,7
7. Бугарија	2,2	5,1
8. Украина	0,3	6,4
9. Хрватска	4,1	3,4
10. Русија	1,3	5,1
11. Холандија	3,4	2,2
12. Швајцарија	2,5	1,2
13. Австрија	0,5	2,5
14. Турција	0,5	2,5
Вкупно:	84,4	76,7

Извор: Национална статистика

Македонија: Регионална распределба на надворешната трговија, 1999 година (% од вкупно)

Група на земји	Извоз	Увоз
Развиени земји	60,2	50,7
Европска унија	44,7	40,1
ЕФТА	2,7	1,3
Други развиени земји	12,8	9,2
Економии во транзиција	6,3	2,1
Неразвиени земји	0,3	0,1
Земји во развој	2,8	5,3
Поранешни југословенски републики	29,9	22,8
Останати	0,5	0,0

Извор: Национална статистика

РЕФЕРЕНЦИ:

Alesina, A. and E. Spolaore (1995), "On the Number and Size of Nations", NBER Working Paper, No.5050, March.

Alesina A. and R. Wacziarg(1997), "Openness, Country Size and the Government." NBER Working Paper, No.6024, May.

Alesina A., E. Spolaroe and R. Wacziarg (1997). "Economic Integration and Political Disintegration. NBER Working Paper, No.6163, September.

Anderson J.(1979), "A Theoretical Foundation for the Gravity Equation", American Economic Review, March.

Bolton, P.G. Roland and E. Spolaore (1996), "Economic Theories of the Breakup and Integration of Nations", European Economic

Review, Papers and Proceedings, April .

Gligorov,V.(1998), "Trade and Investment in the Balkans", in V.Gligorov and H.Vidovic (eds), On the Way to Normality: The States on the Territory of Former Yugoslavia in the Postwar Period, WIIW Research Report, No.250.

Krugman, P.(1991), "Increasing Returns and Economic Geography", Journal of Political Economy, 99.

Mencinger, J. (1998), "Slovenia: The Economic Situation" in V.Gligorov and H. Vidovic(eds), On the Way to Normality: The States on the Territory of Former Yugoslavia in the Postwar Period, WIIW Research Report, No.250.

КОНЦЕПТОТ И ОСНОВНИТЕ РЕШЕНИЈА НА ПЕРСОНАЛНИОТ ДАНОК НА ДОХОД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во рамките на даночната реформа, која е во тек, се рedefинира персоналниот данок на доход со цел да се постигнат неколку важни цели: да се разграничи персоналниот данок од данокот на добивка, да се вградат решенија, кои ќе го направат во поголема мерка компатибилен со истиот облик на данок во современите даночни системи и да се намалат стапките, односно да се ублажи даночната прогресија, за да се поттикне вработувањето, штедењето и инвестициите

Проф. д-р Живко
АТАНАСОВСКИ

1. ВОВЕД

Персоналниот данок на доход е воведен во даночниот систем на Р.Македонија од почетокот на 1994 година. Со тоа се направи премин од цедуларниот систем на засебно оданочување на различните видови приходи со примена на пропорционални и диференцирани стапки на систем на оданочување на глобалниот доход на индивидуални лица, односно граѓаните.

Меѓутоа, персоналниот данок на доход според Законот за персоналниот данок од 1993 година, не ги опфати сите физички лица како даночни обврзници. Поради тоа, во услови на екстремни разлики во висината на стапките (прогресијата) на персоналниот данок на доход и данокот на добивка (приближно во однос 2:1), драстично се нарушува принципот на правичност во оданочувањето.

Во рамките на даночната реформа, која е во тек, се рedefинира персоналниот данок на доход со цел да се постигнат неколку важни цели, а пред се следниве:

- да се разграничи персоналниот данок од данокот на добивка;
- да се вградат решенија, кои ќе го направат во поголема мерка компатибилен со истиот облик на данок во современите даночни системи;
- да се намалат стапките, односно да се ублажи даночната прогресија, за да се поттикне вработувањето, штедењето и инвестициите.

Во натамошниот текст ќе биде прикажан персоналниот данок на доход, според измените и дополнувањата на Законот за персоналниот данок на доход кои се извршени во рамките на тековната даночна реформа.

2. ЕЛЕМЕНТИ НА ДАНОКОТ

2.1. Предмет на оданочување

Персонален данок на доход (данок на доход) се плаќа годишно на доходот кој претставува збир на нето-приходите на обврзникот што ги остварил од различни извори во текот на една календарска година, освен приходите што не подлежат на оданочување. Нето-приходот претставува разлика помеѓу бруто-приходот на обврзникот и трошоците што ги направил за негово остварување.

Данок на доход не се плаќа на примањата по основ на различни награди од меѓународни организации или за достигнувања во науката, културата и спортот, на стипендии, онерозни приходи, детски додаток, социјална и друга помош, отпремнини при пензонирање на работници, камата по јавни заеми и слично.

Примената на данокот на доход е врз принципот на светски доход, што значи дека сите видови приходи било да се остварени во земјата или во странство подлежат на оданочување. При тоа не е важно дали приходите се реализирани во пари или во натура или некоја друга форма. Во случај на непарична исплата на приходите (храна и сл.) исплатувачот треба да ја искаже денарската противвредност на стоките по пазарна цена и да ја приклучи кон другите приходи. Идентично би се постапило и во случај на стекнување на услуги наместо на приходи во пари.

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

2.2. Даночен обврзник

За целите на данокот на доход се разликуваат, три категории на обврзници:

- физичко лице - резидент на Р. Македонија, за доходот што го остварува во земјата и во странство од различни извори (принцип на светски доход);
- физичко лице - нерезидент, односно странско физичко лице, само за доходот што го остварил на територијата на Р. Македонија;
- физичко лице кое непријавено врши дејност и остварува приходи што подлежат на оданочување.

Карактеристично е што со измените на данокот на доход ќе се оданочуваат сите физички лица за приходите што ќе ги остваруваат, од различни извори, вклучително и од самостојна дејност. Со тоа категоријата “ физичкото лице “ ќе исчезне од листата на даночни обврзници на данокот на добивка на корпорации.

2.3. Даночна основа

Даночната основа на годишниот данок на доход претставува доходот за оданочување што се добива како збир на износите на одделните видови нето-приходи што ги остварил обврзникот во годината за која се утврдува данокот, намален за: а/ придонесите за социјално осигурување (пензиско-инвалидско, здравствено и вработување) и другите јавни давачки платени на приходите на обврзникот (освен давачките платени на катастарскиот приход); б/ придонесите за доброволното пензиско и инвалидско осигурување, платени од обврзникот; и в/ личното ослободување во висина од 25% од просечната годишна нето-плата остварена во Републиката, кое ќе се искажува во апсолутен износ.

Личното ослободување спаѓа во категоријата на општи (или стандардни) одбивки кои претставуваат олеснувања што не зависат од стварните расходи на обврзникот. Тие се елемент на социјалната политика и на персонализацијата во оданочувањето и имаат цел даночната обврска да се сообрази, меѓу другото, и со субјективните моменти (личните и семејните) на обврзникот. Крајната цел на оданочувањето на доходот е оданочувањето според вкупната економска сила и според вистинската даночна способност на даночниот обврзник, што е можно само ако во доволна мера се уважуваат сите моменти (меѓу нив и субјективните прилики) кои влијаат врз намалувањето на економската сила на обврзникот. Вообичаено кај персоналниот данок на доход, во рамките на општите одбивки од доходот, покрај личното ослободување, се признаваат уште и намалувања за издржувани члено-

ви во семејството, ослободување во одредена висина, по основ на старост на обврзникот итн. Во системот на данокот на доход во Р. Македонија освен личното ослободување, не се предвидени други одбивки односно олеснувања за обврзниците, што произлегува од потребата за поедноставување на даночната обврска и од фискални обзира. Поради тоа, персонализацијата не е застапена во онаа мерка во која се сретнува во модерните даночни системи.

Вториот вид одбивки од доходот за оданочување (јавните давачки платени од приходите на обврзникот) спаѓаат во категоријата на посебни (или нестандартни) одбивки и претставуваат олеснувања кои одговараат на одредени расходи кои ги имал обврзникот. Вообичаено е во современите системи да се признаваат издатоците за купување или градење стан, односно кука за сопствени потреби, вложувањата за заштита на животната средина, набавката на лекови и на ортопедски помагала, платените школарини, вложувањата во купување акции и обврзници, платените членарини итн. Овие видови одбивки, освен платените јавни давачки, по правило се признаваат до определен процент од доходот за оданочување. Со непризнавањето барем на некои од посебните одбивки се намалуваат стимулативните и некои социјални ефекти на данокот на доход, особено за онаа категорија обврзници кои се оданочуваат со овој данок, главно според личните примања, по основ на работен однос. Меѓутоа, од друга страна ваквиот пристап овозможува да се дефинира што поширока даночна основа и да се создадат претпоставки за снижување на даночните стапки.

Видови приходи што го сочинуваат доходот

Доходот што подлежи на оданочување, според кој се утврдува даночната основа го сочинуваат следните категории приходи:

1. Личните примања ги опфаќаат сите приходи кои обврзникот ги остварува по основ на работниот однос, заснован во земјата, било да работи во земјата, во странство или во странски дипломатски и конзуларни претставништва и меѓународни организации во Републиката; приходи по основ на договор за дело, како и пензиите и инвалидините. Од оданочувањето се ослободени личните примања на шефовите и персоналот на странските дипломатски и конзуларни претставништва во Р. Македонија, на функционерите на ООН, почесните конзуларни функционери и државјани на Републиката за примањата од работа во меѓународни организации.

При определувањето на даночната основа се тргнува од бруто износот на приходот (на пр. од бруто платата) кој се намалува за придонесите и личното осло-

бодување. Аконтацијата на данокот на доход за личните примања се пресметува во текот на годината според прогресивната тарифа за годишниот данок на доход.

2. Приходите од земјоделство и шумарство се сведуваат на катастарскиот приход што е утврден од единица земјоделска површина (без оглед дали земјиштето се обработува или не). Обврзник на данокот е сопственикот или корисникот на земјиштето. Основа на данокот на доход е катастарскиот приход, но обврзникот може да се определи за оданочување според вистинскиот приход.

Приходи од земјоделска дејност не се пресметуваат од земјиште за кое постои забрана да се користи за земјоделско производство, дворни места на верски објекти, дворни места на станбени објекти (до 500 м²), земјиште на кое се подигнати објекти за заштита од елементарни непогоди и сл. Привремени ослободувања од даночната обврска се предвидени за земјиште кое, со вложувања, е претворено од неупотребли-

Примената на данокот на доход е врз принципот на светски доход, што значи дека сите видови приходи било да се остварени во земјата или во странство подлежат на оданочување

во во употребливо и за земјиште на кое се подигнати нови насади. Целосното ослободување од данокот е дадено за обврзниците што се занимаваат со земјоделство во пасивните краишта. Даночни олеснувања се даваат кога обврзниците вложуваат средства во мелиорација (од 50% до 100% намалување на данокот) и кога вложуваат во економски згради и земјоделска опрема (намалување на основата до висина на катастарскиот приход). Катастарскиот приход се оданочува по пропишаните прогресивни стапки, а платената аконтација во текот на годината се смета за конечно намирена даночна обврска. Целосно ослободување од даночната обврска е предвидено за лице кое за прв пат се определува за вршење земјоделска дејност, за период од 5 години.

3. Приходи од самостојна дејност претставуваат приходите остварени од стопанска дејност, од давање професионални и други интелектуални услуги, како и приходите од земјоделство и шумарство, кои не се опфатени со катастарскиот приход како и од други дејности чија цел е остварување приходи.

Обврзник на данокот е физичко лице, вклучително и лице-трговец, трговец поединец и вршител на слободни занимања (адвокати, лекари итн.). Правната регулатива за трговските друштва во РМ, за жал, не допушта со данокот на доход да бидат опфатени и такви субјекти како “друштво со ограничена одговор-

ност основано од едно лице”, или слично трговско друштво во сопственост на едно или на група физички лица, туку истите се сметаат за одвоени од сопственикот и иако се само правни фикции, истите се под данокот на добивка.

4. Приходите од имот ги остваруваат физичките лица од издавање под закуп или под закуп на недвижен имот, опрема, превозни средства или друг вид имот. Даночна основа претставува едногодишниот износ на остварениот бруто приход намален за трошоците на одржување и управување со имотот нормиран во висина од 40% од приходот.

5. За приходите од авторски права и права од индустриска сопственост данок на доход плаќа физичко лице кое остварува надоместок од авторски права и права од индустриска сопственост, како и физичко лице наследник или носител на вакви права. Основа за пресметување на данокот претставува нето-приходот. Приходите од авторски права и права од индустриска сопственост начелно се оданочуваат со стапките од даночната прогресија на данокот на доход. Но приходите од пишани дела (книжевни, научни, стручни и сл.), приходите од театарски и ликовни дела и дела од областа на архитектурата и кинематографијата имаат поповолен даночен третман со тоа што се оданочуваат според најниската стапка. Платениот данок во текот на годината се смета за конечно намирена даночна обврска.

6. Приходите од капитал ги опфаќаат: дивидендите и другите приходи од учество во добивка, каматите по одобрени кредити, каматите по обврзници и други хартии од вредност и каматите на штедни и други депозити. Дивидендите се вклучуваат во даночната основа во висина од 50% од нивниот износ, како што најчесто се практикува и во други земји. Во случајот со каматите по штедни влогови и други депозити даночна основа претставува разликата помеѓу износот на бруто-каматата на денарските штедни влогови и износот пресметан според стапката на пораст на цените на мало во соодветниот период. Значи, предмет на оданочување е само реалната камата, односно износот над инфлацијата. Кога се работи, пак, за оданочување на камати по девизни штедни влогови тогаш како даночна основа се зема исплатениот (остварениот) износ на каматата.

7. Капиталните добивки претставуваат приход што се добива како позитивна разлика меѓу продажната цена на хартии од вредност, учеството во капитал и недвижен имот и нивната набавна ревалоризирана вредност на денот на продажбата. Оданочувањето на овие приходи во текот на годината се врши со примена на аконтативна стапка, а по истекот на годината се вклучуваат во годишната даночна основа.

8. Кај добивките од игри на среќа, основа за пресметување на данокот претставува секоја одделно остварена добивка, што е повисока од износот на просечната месечна-нето плата остварена во Републиката. Данокот се пресметува според најниската стапка од даночната прогресија, а платениот данок по одбиток се смета за конечно намирена даночна обврска, што значи дека овој вид приходи не влегуваат во годишната основа на данокот на доход.

9. Категоријата “ други приходи “ опфаќа било кои приходи на обврзникот кои не се опфатени во точки-те од 1-8, а истите не се изземени од оданочување.

Заради остварувањето стимулативни ефекти врз развојот и унапредувањето на штедењето и на берзата и тргувањето со хартии од вредност, оданочувањето на приходите од капитал од штедни влогови и капиталните добивки од продажба на хартии од вредност ќе почнат да се оданочуваат од 1 јануари 2006 година.

2.4. Даночни стапки

Стапките на данокот на доход се прогресивни, што значи дека тие се зголемуваат со порастот на даночната основа. Во овој поглед, иста е состојбата и во земјите-членки на ОЕЦД, без оглед на тоа кој вид на прогресија се применува (директна или индиректна). Прогресијата, односно даночната тарифа, треба да се состои од релативно мал број степени, односно само

два наместо три, како сега, што е значајно за обезбедувањето поедноставна пресметка на даночната обврска. Според предвидувањата, во однос на сегашните стапки од 23, 27 и 35%, во иднина би требало да се применуваат стапки од 15% и 18%.

3. УТВРДУВАЊЕ И НАПЛАТА

Утврдувањето и наплатата на данокот на доход го врши Управата за јавни приходи. Годишниот данок на доход се утврдува врз основа на податоците од даночната пријава и деловните книги на обврзникот, како и според други податоци со кои располага Управата за јавни приходи.

Утврдувањето на данокот на доход претпоставува задолжително поднесување на даночната пријава од страна на секој даночен обврзник, по истекот на годината за која се утврдува доходот и се пресметува даночната обврска.

Во текот на годината се пресметува аконтација на данокот на доход, односно поединечните видови приходи се оданочуваат со аконтативни даноци. Аконтативните даноци се одбиваат како даночен кредит од утврдениот годишен данок на доход, а сите олеснувања кои му се признаваат на обврзникот при аконтативното оданочување на одделните приходи, се признаваат во истиот износ при утврдувањето на годишниот данок на доход.

ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ефикасното управување со јавниот долг е од суштинско значење за управувањето со ризикот во сите сектори од економијата. Здравата структура на долгот им овозможува на владите да ја редуцираат нивната експонираност кон девизен и валутен ризик, воспоставувајќи квалитативни и квантитативни критериуми за оптималност на валутната композиција на долгот, рочната структура и сл.

м-р Зоран
СТАВРЕСКИ

I. ВОВЕД

Управувањето со јавниот долг на државата, кој го вклучува внатрешниот и надворешниот долг, претставува процес на воспоставување на стратегија за управување со долгот со цел да се обезбедат потребните финансиски средства и да се отплатат обврските на државата со најмал можен степен на ризичност и најниски можни трошоци на долг рок. Во поширок макроекономски контекст, владите низ политиката на управување со долгот треба да обезбедат долгорочна одржливост на стапките на раст и на нивото на јавниот долг.

Ефикасното управување со долгот подразбира избегнување на ризик при конципирање на структурата и стратегијата на задолжување, што е посебно значајно заради макроекономските последици од евентуална неможност на плаќање на долгот. Тие последици опфаќаат несолвентност на банките и стопанските субјекти, а на подолг рок и загуба на кредибилитетот и способноста на државата да мобилизира финансиски средства од домашниот и меѓународниот пазар на капитал. Ова е посебно значајно за малите земји, како што е Република Македонија, чии неразвиени економски структури, мали бази за домашно штедење и неразвиени финансиски системи, создаваат предуслови за поголема сензитивност на економиите на евентуални финансиски шокови.

Портфолиото на државниот долг е вообичаено најголемо финансиско портфолио во секоја земја, кое често содржи комплексна и ризична финансиска структура и потенцијално може да генерира финансиска криза и нестабилност. Заради тоа, ефикасното управување со јавниот долг е од суштинско значење

за управувањето со ризикот во сите сектори од економијата. Здравата структура на долгот им овозможува на владите да ја редуцираат нивната експонираност кон девизен и валутен ризик, воспоставувајќи квалитативни и квантитативни критериуми за оптималност на валутната композиција на долгот, рочната структура, и сл. Ризичните структури на јавниот долг се често поврзани со несоодветни макроекономски политики - фискална, монетарна и девизна политика, со кои постои причинско-последична поврзаност. Постојењето на длабок и ликвиден пазар на домашниот долг во целост ја елиминира или ја редуцира потребата од монетизација на фискалниот дефицит и ги намалува трошоците на државата за позајмување на средствата. Но, постојат и ограничувања во однос на тоа што здравата политика на управување со долгот може да обезбеди. Таа секако не е супститут за здрава фискална и монетарна политика.

II. ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Профилот на долгот на Република Македонија има две димензии:

1. Големината на внатрешниот и надворешниот долг и

2. Композицијата (структурата) на долгот.

2.1. Големина на јавниот долг

Комбинацијата на постоење на висок и перманентен дефицит во тековната сметка на платниот биланс во целиот транзиционен период и висок буџетски дефицит во периодот 1992-1995 година (потоа буџетскиот дефицит е сведен во умерени рамки), креираше акумулирање на значителен износ на внатрешен и надворешен долг во Република Македонија. Платно-билансниот дефицит остана на високо ниво од околу

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

8% од БДП во целиот транзиционен период, додека фискалниот дефицит од почетното ниво од 13% од БДП (1992-1993 година) беше значително редуциран, за во последните пет години да се сведе на годишно ниво од 1%-3% од БДП. Зголемувањето на долгот на државата беше потпомогнато со високите трошоци за спроведување на структурните реформи и финансиската стабилизација. Дополнителна неповолност е што двојните дефицити се остваруваа во услови на континуирана ерозија на домашното штедење (со исклучок на 2000 година).

Финансирањето на дефицитите на буџетот и тековната сметка на платниот биланс во различни временски интервали се реализираше преку сите четири можни начини: а/ инфлаторно, преку монетизација на дефицитот; б/ преку финансиска репресија која води кон дисторзија на каматните стапки; в/ преку екстерно задолжување; и г/ преку емисија на државни хартии од вредност. Монетизацијата (инфлаторно финансирање на буџетскиот дефицит) и финансиска репресија (одредување на ниски каматни стапки на државните обврзници, висока стапка на задолжителна резерва за банките, лимитирање на каматните стапки и сл.) беа применувани во почетните фази од транзициониот период, заклучно со 1995 година. Издавањето на државни обврзници како облик на финансирање на долгот се применуваше при процесот на санација на банкарскиот систем во 1995 година, а е присутно и денес, иако сеуште не постои развиен пазар на државниот (јавен) долг. Во одделни години (на пример во 1998 година и во 2000 година) присутни се и високи приливи на странски капитал во форма на инвестиции, како поквалитетен облик на финансирање на тековнобилансниот дефицит.

Сепак, основен и најприменуван начин на финансирање на дефицитите во изминатиот период беше позајмување од странство, кое за Република Македонија беше релативно атрактивна опција, имајќи ја предвид оскудноста на домашниот капитал. Посебно во периодот по 1995 година, финансирањето на дефицитот во тековната сметка на платниот биланс и буџетскиот дефицит главно се извршуваше со задолжување во странство врз основа на кредити. Акумулирањето на надворешен долг во такви услови беше неопходно за да се одржи нивото на инвестиции и раст во услови на ниско домашно штедење. Но, тоа инхерентно носи и макроекономски ризик од преголема задолженост, заради што е потребно внимателно да се конципира и спроведува стратегијата на управување со државниот долг. На тој начин, имплицитно се наметнува прашањето за квантификација на тоа што се смета за превисока задолженост, односно кога пре-

задолженоста прераснува во макроекономски ризик?

Тоа несомнено зависи од големината на земјата, а два традиционални индикатори кои се користат како релевантни мерки за таа цел се БДП и извозот. Првата категорија ја димензионира долгорочната способност на земјата за сервисирање на долгот, односно прилагодувањето на платниот биланс преку пренасочување на производството од неразменливи кон разменливи производи. Втората категорија укажува на потенцијалните ресурси кои на краток рок се расположливи за сервисирање на долгот. Истражувањата во 1980-те покажуваат дека кога јавниот долг на државата (долг преземен директно од страна на државата или гарантиран од нејзина страна) надминува 50% од БДП, натамошната акумулација на долгот има негативни макроекономски последици, пред се врз инфлацијата, националното штедење и стапката на економски раст (Frs 1989). Мастрихтскиот договор пак предвидува за земјите на Унијата кои влегуваат во единствената парична зона на еврото, максимален сооднос на јавниот долг спрема БДП од 60%, а

Основен и најприменуван начин на финансирање на дефицитите во изминатиот период беше позајмувањето од странство, кое за Република Македонија беше релативно атрактивна опција, имајќи ја предвид оскудноста на домашниот капитал

конвенционалниот дефицит на буџетот не смее да надминува 3% од БДП. Тоа се големини кои на долг рок се конзистентни со стапка на економски раст од 5%. Во однос на екстерната задолженост, традиционални правила од практиката се дека надворешниот долг не треба да надминува 40% од БДП или 200% од извозот, а дека коефициентот на сервисирање на долгот (однос меѓу доспеаните годишни обврски за плаќање на надворешниот долг и извозот) не треба да надминува 25%. Притоа, постојат методолошки дилеми дали треба да се калкулира со бруто или со нето надворешен долг, а во таа смисла дали треба бруто долгот да се намали за одреден процент од износот на концесионалниот долг, за делот од девизните резерви кој ја надминува стандардната граница од тримесечен увоз на стоки и услуги, дали во долгот треба да влезат недолжничките облици на екстерни побарувања како што се странските директни инвестиции и портфолио инвестиции итн.

Вкупниот јавен долг на Република Македонија (внатрешен и надворешен) во 2000 година изнесува 52,4% од БДП. Притоа, екстерниот долг на Република Македонија (надворешниот долг на државата) е сеуште во зоната на умерени вредности и изнесува

околу 32% од БДП (2000 година). Меѓутоа, имајќи предвид дека во 1996 година нивото на надворешниот долг на државата изнесуваше само 18,2%, а вкупната надворешна задолженост 25,4% од БДП, евидентно е дека динамиката на зголемување на надворешниот долг (како на државата, така и на приватниот сектор) во изминатите пет години беше интензивна. Ова особено се однесува на 1997 и 1998 година, кога надворешниот долг се зголеми од 25,4% на 41,1% од БДП, респективно. Притоа, надворешниот долг на државата оствари зголемување од 18,2% од БДП на 24,1% од БДП, соодветно.

Вториот релевантен коефициент за големината на долгот укажува на порелаксирана состојба. Соодносот на надворешниот долг на државата и извозот (77%) е во зоната на умерени вредности, индицирајќи на безбедно ниво на расположливи ресурси на краток рок за сервисирање на долгот. Дури и доколку во пресметките се вклучи и надворешниот долг на приватниот сектор, вкупниот надворешен долг достигнува умерено ниво од 105% од извозот, а коефициентот на сервисирање на долгот е околу 15% од извозот.

Од друга страна, позитивно е што внатрешниот

долг на државата во последните пет години имаше тенденција на благо опаѓање, при што од појдовното ниво од 23,3% од БДП во 1996 година, на крајот од 1999 година се сведе на 18,6% од БДП. Ваквите движења на внатрешниот долг во изминатиов период овозможува и покрај релативно брзото зголемување на надворешниот долг на државата, да се сочува долгорочната одржливост на вкупната задолженост на државата.

2.2. Структура на јавниот долг

Второто клучно прашање во однос на долгот е структурата на вкупниот долг на државата, која овозможува да се оцени квалитетот на задолжувањето и врз тие основи да се дадат опсервации во однос на долгорочната издржливост на задолженоста на земјата.

Во рамките на внатрешниот долг на Република Македонија, можат да се издиференцираат шест основни категории на страната на обврските: 1/ обврски врз основа на старите девизни штедни влогови; 2/ долгови врз основа на преземени обврски од страна на државата во 1995 година при процесот на санација на банкарскиот систем, а пред се при санацијата на

ВКУПЕН ЈАВЕН ДОЛГ (внатрешен и надворешен)

Вкупен Долг на Република Македонија (во милиони денари)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	оствар.	оствар.	оствар.	проект.	проект.	проект.	проект.
Вкупен домашен долг	46395	41066	36371	24779	26224	25862	27813
(процент од БДП)	25,1	21,5	18,6	11,6	11,3	10,2	10,0
Постоечки обврзници	6433	5469	3841	2943	2943	2616	2289
Нови обврзници за Стопанска банка	0	0	7285	6765	6765	6245	5724
Замрзнати девизни депозити/Обврзници	37345	33780	32570	31276	31276	29630	26338
Кредити и достасани камати	1834	1323	-7326	-18431	-21857	-19577	-13013
Преземени потенцијални обврски, реформи на претпријатијата	0	0	0	2226	7097	6949	6476
Заостанати обврски кон добавувачи	783	494	0	0	0	0	0
Вкупен надворешен долг (во мил. УСД)	775	890	975	1057	1250	1412	1518
Вкупен надворешен долг (во мил. денари)	42561	46075	58454	68719	81246	91767	98638
(процент од БДП)	23,0	24,2	29,9	32,2	34,9	36,1	35,6
ВКУПЕН ДОЛГ НЕТО	88957	87141	94825	93498	107471	117629	126451
(процент од БДП)	48,1	45,7	48,6	43,8	46,1	46,3	45,6
ВКУПЕН ДОЛГ БРУТО	87123	85818	102151	111929	129328	137206	139464
(процент од БДП)	47,1	45,0	52,3	52,4	55,5	54,0	50,3

Стопанска банка а.д. Скопје како најголема и единствена државна банка; 3/ новопреземени обврски за лоши пласмани на Стопанска банка при нејзината приватизација во 1999 и издадени обврзници за таа цел; 4/ обврски преземени при елиминирањето на селективните кредити; 5/ потенцијални обврски како резултат на реализацијата на структурните реформи во секторот претпријатија (ликвидација на најголемите загубари) во 2000 година; и 6/ достасани неплатени обврски на јавниот сектор кон добавувачи и сл. Кон овие обврски треба да се додадат и потенцијалните трошоци за државата кои ќе произлезат од спроведувањето на процесот на денационализација. Меѓутоа, квантификацијата на трошоците за спроведување на денационализацијата не може да се направи со задоволителен степен на прецизност, заради што тие се изоставени од калкулациите за висината на внатрешниот долг на Република Македонија.

Заради објективни и субјективни проблеми во изминатиот период, странските директни инвестиции и портфолио инвестициите во Република Македонија беа исклучително ниски во целокупниот транзицио-

нен период, а апсолутна доминација во структурата на надворешниот долг имаат долгорочните кредити. Во практиката на земјите во развој и земјите во транзиција, долгорочните и краткорочните кредити најчесто се деноминирани во странска валута, што претставува дополнителна опасност заради можните последици од девалвација на домашната валута.

Внатрешниот долг на државата во последните пет години имаше тенденција на благо опаѓање, што овозможи да се сочува долгорочната одржливост на вкупната задолженост на државата

Таква е и состојбата во Република Македонија, каде што не само целокупното задолжување од странство по основ на долгорочни и краткорочни кредити е во странска валута, туку преку 60% од вкупниот јавен долг е деноминиран во странска валута. Сепак, позитивно е што краткорочниот долг учествува со многу низок процент (околу 3%) во вкупниот надворешен долг на Република Македонија.

ТРЕЗОРСКИ СИСТЕМ - ВТОР ДЕЛ

Основни претпоставки кои го детерминираат развојот на трезорскиот систем во првата половина од 2001 година се: понатамошното унапредување на управувањето со ликвидноста, подобрување на евиденцијата за извршување на трошоците според алокациите утврдени со Буџетот, вклучување на т.н. сопствени приходи во главната книга на трезорот и максимално искористување на постоечките ресурси

Ванчо
КАРГОВ

1. ПОНАТАМОШЕН РАЗВОЈ

Имајќи предвид дека најдоцна од 01.07.2001 година платниот промет треба да премине во надлежност на банките, неминовно се издвојуваат две фази во понатамошниот развој на трезорскиот систем. Првата фаза се однесува на периодот од првите шест месеци од 2001 година кога ќе се вршат најинтензивните подготовки за преминување на платниот промет од Заводот за платен промет во банките. Втората фаза треба да започне од јули 2001 година, односно откако Заводот за платен промет ќе престане да функционира како вршител на платен промет.

2. ПЕРИОД ОД ЈАНУАРИ ДО ЈУНИ 2001 ГОДИНА

Основни претпоставки кои го детерминираат развојот на трезорскиот систем во првата половина од 2001 година се: а) понатамошното унапредување на управувањето со ликвидноста; б) подобрување на евиденцијата за извршување на трошоците според алокациите утврдени со Буџетот; в) вклучување на т.н. сопствени приходи во главната книга на трезорот; и г) максимално искористување на постоечките ресурси.

2.1. Понатамошно унапредување на управувањето со ликвидноста

Со цел да се елиминира постоечкото временско несовпаѓање помеѓу трансферот на средства од буџетската сметка на трезорот на буџетските сметки на буџетските корисници и извршувањето на плаќањето, како и заради избегнувањето на непотребните и нерационално високи салда на буџетските сметки, се

вршат соодветни измени во предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година.

Предлог Буџет на Република Македонија за 2001 година

Предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година е составен од две глобални целини и тоа: 1) буџет, односно план на приходи и расходи со содржина и карактеристики еднакви на досегашните буџети; и 2) план на приходи и расходи од т.н. сопствени приходи.

Буџетот, односно планот на приходи и расходи со содржина и карактеристики еднакви на досегашните буџети е посебно издвоен заради потребата за компарација на Буџетот на Република Македонија за 2001 година со претходните буџети, заради аналитички согледувања од аспект на досегашната концепција на прикажување на вкупните јавни приходи и расходи. Вкупните приходи се прикажани по видови (како и во досегашните буџети), а расходите се прикажани по видови и по буџетски корисници и по програми¹⁾ кои се финансираат на еднаков начин како и во досегашните буџети.

Аналитичките согледувања во содржината на т.н. сопствени приходи покажаа дека тие претставуваат корпа на разни видови приходи и расходи финансирани со овие приходи, заради што во Предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година се прикажани во четири глобални видови:

1) Приходи кои всушност се буџетски и треба да влегуваат во буџетската сметка на трезорот, но се контролираат и наплатуваат од страна на буџетските корисници со трансфер на нивните сметки за сопствени приходи. Со овие приходи буџетските корисници покриваат дел од своите трошоци кои не се финансирани од Буџетот на Република Македонија. Во 2001 година буџетските корисници ќе продолжат да ги наплатуваат овие приходи (на посебна сметка) и да ги трошат согласно финансиските планови доставени до трезорот во Министерството за финансии. Трошењето може да биде само во висина на остварените при-

1) Програма претставува збир на повеќе видови активности на буџетските корисници кои заедно сочинуваат целина (на пример: воена болница во рамките на буџетскиот корисник Министерство за одбрана).

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

ходи и салдото на оваа сметка. Финансирање на овие трошоци со други средства (Буџет на Република Македонија) нема да биде дозволено²⁾;

2) Приходи од самофинансирачки активности, кои не претставуваат буџетски приходи, туку се приходи генерирани со дополнителни активности од страна на буџетските корисници. Во 2001 година буџетските корисници ќе продолжат да остваруваат приходи од самофинансирачки активности (на посебна сметка) и да финансираат трошоци сврзани со овие активности согласно финансиските планови доставени до трезорот во Министерството за финансии. Трошењето може да биде само во висина на остварените приходи и салдото на оваа сметка. Финансирање на трошоците сврзани со самофинансирачки активности со други средства (буџетски приходи) нема да биде дозволено³⁾.

3) Приходи од донации, кои во 2001 година буџетските корисници ќе можат да ги наплатуваат на посебна сметка и да ги трошат согласно финансискиот план доставен до трезорот во Министерството за финансии. Трошењето може да биде само во висина на остварените приходи и салдото на оваа сметка. Финансирање на вакви трошоци со други средства нема да биде дозволено⁴⁾;

4) Приходи од кредити, кои во 2001 година буџетските корисници ќе можат да ги наплатуваат на посебна сметка и да ги трошат согласно финансискиот план доставен до трезорот во Министерството за финансии. Трошењето може да биде само во висина на остварените приходи и салдото на оваа сметка. Финансирање на вакви трошоци со други средства нема да биде дозволено⁵⁾.

Финансиските планови за овие четири видови приходи и расходи ќе бидат флексибилни, односно ќе биде можно нивно прилагодување со тековните остварувања и нови сознанија.

Функционирање на трезорот

Функционирањето на трезорот од почетокот на 2001 година мора во потполност да одговара на концептот на буџетот за наредната година. Во оваа смисла за сите корисници и единки корисници во Заводот за платен промет ќе бидат отворени посебни сметки за секој финансиски план и тоа: 1) за финансирање на трошоците од редовниот буџет; 2) за финансирање на трошоците со приходи контролирани и наплатувани од корисниците и единките корисници; 3) за финансирање на трошоците со приходи од самофинансирачки активности; 4) за финансирање на трошоците со приходи од донации; и 5) за финансирање на трошоци со приходи од кредити. Во рамките на секоја сметка ќе можат да се отвараат потсметки доколку постојат повеќе програми.

За вршење исплати од своите сметки, корисниците и единките корисници како и до сега ќе треба да достават писмени налози до филијалата на Заводот за платен промет, со сите податоци поврзани со идентификација на корисникот, односно единката корисник, бројот на жиро сметката, програмата и видот на трошокот (потставка). Заводот за платен промет примените налози за плаќања ќе ги консолидира на ниво на корисници и ставки и ќе ги доставува до трезорот во Министерството за финансии. Доколку налозите за плаќање од сметките за четирите видови сопствени приходи се во рамките на финансиските планови и доколку на овие сметки има доволно средства, истите се извршуваат и се евидентираат во главната книга на трезорот. За поединечните износи во налозите за плаќање од буџетската сметка на корисниците, трезорот во Министерството за финансии ќе изврши трансфер од трезорската сметка во буџетската сметка на корисниците и ќе ги одобри плаќањата и ќе ги евидентира во главната книга на трезорот, само доколку се во рамките на финансиските планови.

За наплатените приходи чија контрола е во надлежност на корисниците и единките корисници (одредени видови буџетски приходи, приходи од самофинансирачки активности, донации и кредити), Заводот за платен промет ќе продолжи да им доставува редовни изводи како и досега. Овие приходи, како и редовните буџетски приходи, ќе бидат евидентирани и во главната книга на трезорот.

Воведување на сметки со нула салдо

Претходно објаснетиот начин на вршење трансфери од трезорската сметка и на плаќањата од буџетските сметки на корисниците и единките корисници спрема доверителите, всушност значи дека салдата на буџетските сметки на корисниците и единките корисници на дневна основа ќе бидат нула. Дневниот трансфер од трезорската сметка на буџетските сметки на корисниците ќе биде во висина на налозите за плаќање доставени до Заводот за платен промет кои ќе се реализираат тој ден.

Ваквиот начин на функционирање на трезорот од своја страна ќе овозможи елиминирање на непотреб-

2) Ова всушност значи дека буџетскиот корисник ќе може да се задолжува и плаќа трошоци од овој финансиски план само во висина на со него планираните приходи и доколку располага со средства на неговата сметка за оваа намена, односно нема да биде дозволено прелевање на средства од редовниот буџет или со приходи содржани во друг финансиски план.

3) Ова всушност значи дека буџетскиот корисник ќе може да се задолжува и плаќа трошоци од овој финансиски план само во висина на со него планираните приходи и доколку располага со средства на неговата сметка за оваа намена, односно нема да биде дозволено прелевање на средства од други приходи, содржани во друг финансиски план.

4) Ова всушност значи дека буџетскиот корисник ќе може да се задолжува и плаќа трошоци од овој финансиски план само во висина на со него планираните приходи и доколку располага со средства на неговата сметка за оваа намена, односно нема да биде дозволено прелевање на средства од други приходи, содржани во друг финансиски план.

5) Ова всушност значи дека буџетскиот корисник ќе може да се задолжува и плаќа трошоци од овој финансиски план само во висина на со него планираните приходи и доколку располага со средства на неговата сметка за оваа намена, односно нема да биде дозволено прелевање на средства од други приходи, содржани во друг финансиски план.

ните салда на сметките на корисниците и единките корисници и порационална и поекономична алокација на буџетските средства.

2.2. Подобрување на евиденцијата

Секако дека концептот на предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година и начинот на функционирање на трезорот во првата половина од

Од аспект на структурата, новиот концепт на предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година и начинот на функционирање на трезорот, ќе овозможат реално согледување на можностите преку идентификација на висината и структурата на приходите од самофинансирачки активности да се елиминираат активностите кои не се суштински за јавната администрација, а делумно се финансираат и со буџетски приходи

2001 година ќе овозможи сепопфатност и подобар увид во висината и структурата на вкупните приходи и расходи.

Од аспект на сеопфатноста, буџетските приходи и расходи во 2001 година и во планот и во реализација-

та ќе ги содржат и приходите и расходите контролирани од страна на корисниците и единките корисници, приходите и расходите од самофинансирачки активности, од донации и од кредити. Ова ќе овозможи подобар увид во вкупните јавни приходи и вкупните јавни расходи, што од своја страна ќе придонесе за порационална реалокација на ресурсите и поекономично трошење на средствата.

Од аспект на структурата, новиот концепт на предлог Буџетот на Република Македонија за 2001 година и начинот на функционирање на трезорот, ќе овозможат реално согледување на можностите преку идентификација на висината и структурата на приходите од самофинансирачки активности да се елиминираат активностите кои не се суштински за јавната администрација, а делумно се финансираат и со буџетски приходи. Елиминирањето на несуштинските активности од своја страна ќе овозможи понатамошно намалување на трошоците на јавната администрација и потребните средства за нивно финансирање или нивна поефикасна и поекономична алокација.

Проф. д-р Живко
АТАНАСОВСКИ

ДАНОКОТ НА ДОБИВКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Актуелни аспекти на реформата

Реформата на даночниот систем на Р. Македонија, која е во тек, треба да придонесе да се рedefинира “данокот од добивка”, односно адекватно да се уреди данок на добивка на корпорации, кој во поголема мера би кореспондирал, не само според називот, туку и според основните решенија, со моделот на овој вид данок во современите даночни системи

1. Вовед

Данокот на добивка во Р. Македонија, кој би требало да одговара на данокот на профит на корпорации во даночните системи на земјите со пазарна економија, воведен е прв пат во 1993 година, со Законот за данокот од добивка, а се применува од почетокот на 1994 година.

За досегашниот концепт на “данокот од добивка” беше карактеристично што со него се оданочува добивката на сите видови претпријатија (односно трговски друштва според новата терминологија), независно од нивниот правен статус и организацискиот и сопственичкиот облик, како и физичките лица, кои вршат регистрирана дејност и остваруваат добивка во земјата или во странство. Ваквиот пристап во определувањето на обврзникот е во контекст на цедуларниот начин на оданочување, според кој се зема предвид само објектот на оданочувањето (односно добивката од вршење регистрирана дејност), а се занемарува субјектот и неговиот статус кој го остварува приходот. Со еден хибрид, кој ги опфаќа корпорациските и некорпорациските претпријатија и физичките лица, се дерогира истовремено интегритетот на персоналниот данок на доход, а исто така и системот на оданочување на добивката на корпорациите.

Реформата на даночниот систем на Р. Македонија, која е во тек, треба, меѓу другото, да придонесе да се рedefинира “данокот од добивка”, односно адекватно да се уреди данок на добивка на корпорации, кој во поголема мера би кореспондирал, не само според на-

зивот, туку и според основните решенија, со моделот на овој вид данок во современите даночни системи. Освртот кој се дава во овој текст базира на новите решенија на данокот на добивка на корпорации, кој би требало да се применува од почетокот на 2001 година.

2. Карактерот на данокот

Обврзниците на данокот на добивка се подложни на даночна обврска, која се утврдува само на национално ниво (нема локален данок на добивка, ниту учество на локалните власти во овој данок), за добивката, која се утврдува на принципот на светски доход. Р. Македонија во еден кус период имаше класичен систем на оданочување на добивката на претпријатијата (корпорациите), во кој се појавуваше економско двојно оданочување. Сега се применуваат мерки на даночна интеграција, со цел да се избегне повторното оданочување на делот од профитот распределен во вид на дивиденди на акционерите, откако еднаш тој профит е оданочен на ниво на корпорацијата. Даночната интеграција се спроведува на ниво на акционерите така што приходите од дивиденди се вклучуваат во висина од 50% од приходот во даночната основа на персоналниот данок на доход.

*Мислената изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

3. Даночни обврзници

Според Законот за данокот на добивка на корпорации, кој треба да се применува од почетокот на 2001 година, определувањето на даночниот обврзник поаѓа од критериумот-правен статус, наместо критериумот објект на оданочување. Во таа смисла, обврзници на данокот на добивка на корпорации се субјектите со статус на правно лице, како што се: акционерско друштво, друштво со ограничена одговорност, командитно друштво со акции, јавно претпријатие, јавно трговско друштво, задруга и други лица со правен статус.

Законот за данокот на добивка на корпорации регулира концепт на потполна и ограничена даночна обврска. Правните лица резиденти, подлежат на потполна даночна обврска. Тие се оданочуваат за добивката остварена во земјата и во странство (принцип на светски доход). Не-резидентните даночни обврзници подлежат на ограничена даночна обврска, односно се оданочуваат само за добивката остварена на територијата на Р. Македонија.

Според Законот за данокот на добивка на корпорации, кој треба да се применува од почетокот на 2001 година, определувањето на даночниот обврзник поаѓа од критериумот-правен статус, наместо критериумот објект на оданочување

4. Даночна основа

Основа за пресметување на данокот на добивката на корпорации е добивката која се утврдува во даночниот биланс. Добивката се пресметува како разлика помеѓу вкупниот приход и вкупните расходи на даночниот обврзник, во согласност со прописите за сметководство, сметководствените стандарди и даночните прописи. Генерално, како одбитни ставки се признаваат само расходите што се направени за вршење на дејноста и остварувањето на добивката.

Вредноста на залихите на недовршеното производство, полупроизводите и готовите производи се проценува најмногу по полната цена на чинење.

Пресметката на трошоците на материјалите и набавната вредност на продадената трговска стока се врши со примена на методот на просечни цени, кога се работи за утврдувањето на добивката или загубата, која е релевантна за пресметувањето на данокот на добивка. Даночниот обврзник може, заради утврдување на неговиот биланс на успех, да користи и други методи на водење на вредноста на залихите согласно со прописите за сметководство.

Сите трансакции што даночниот обврзник ги имал со поврзани лица мора посебно да се искажат во да-

ночниот биланс, заедно со т.н. трансферни цени по кои се реализирани, за да може да се подложат на контрола. За да се спречи евадирањето на даночната обврска, при испораките на стоки, материјали и услуги меѓу поврзани лица се признаваат само цените што би се оствариле на домашниот или компаративниот странски пазар за соодветни трансакции.

Пресметаните и исплатените бруто-плати во целост се признаваат како расход во даночниот биланс. Меѓутоа, примањата на вработените по основ на нивно учество во добивката на даночниот обврзник, бидејќи претставуваат распределба на добивката по оданочувањето, не може да се третираат како расход во даночниот биланс.

Амортизацијата на основните средства како една од расходните ставки во даночниот биланс, може да се пресметува со примена на пропорционалниот, функционалниот или дегресивниот метод, што зависи од изборот на обврзникот.

На товар на расходите во даночниот биланс се признаваат вкупно пресметаните камати по кредитните односи на обврзникот, што биле во функција на вршењето на дејноста (освен за набавка на патнички автомобили). Паричните казни и пенали на обврзникот, во согласност со универзалната практика не се признаваат како расход во даночниот биланс. Вкупните издатоци за промоција и реклама, но не и издатоците за репрезентација, се признаваат како расход, врз основа на веродостојни документи. За даночните обврзници (банка или друга финансиска организација) поволност претставува признавањето на издвојувања во резерви за покривање на ризици или во резерви на осигурувањето (за друштвата за осигурување и реосигурување).

Во новиот систем на оданочување на добивката посебно е регулирано оданочувањето на приходите од капитал и капиталните добивки. Имено, приходите од капитал подлежат на оданочување доколку не се оданочени кај исплатувачот на тие приходи. Исто така, капиталните добивки, остварени како позитивна разлика меѓу продажната вредност на хартиите од вредност, опремата и недвижниот имот и нивната ревалоризирана сметководствена вредност на денот на продажбата, подлежат на оданочување.

За разлика од досегашната практика, во иднина загубата остварена од деловни, финансиски и неделовни трансакции (освен капиталната загуба) може да се пренесува во наредните три години заради пребивање со идната добивка. Ваквото определување претставува вообичаено решение во денешните даночни системи, иако тоа во македонски услови ќе ја усложни контролата на даночната администрација.

5. Даночна стапка

Стапката на данокот на добивка е пропорционална и еднообразна и изнесува 15%. Таа се применува генерално во пресметувањето на даночната обврска по основ на остварената добивка, независно од нејзината големина, односно големината на претпријатието.

6. Даночни стимулации

Механизмите на остварување на стимулативните ефекти се: забрзана амортизација, намалување на даночната основа, намалување на пресметаниот данок и даночно ослободување:

- Обврзникот има право на забрзана амортизација според стапка која е за 25% повисока од редовната пресметка во случаите кога остварува технолошка модернизација, или за амортизација на средствата кои служат за заштита на животната средина и на природата.
- На даночниот обврзник може да му се намали даночната основа во два случаи, и тоа: 1) за извршените вложувања од добивката во нови инвестиции за проширување на сопствената дејност, и тоа до 25% од даночната основа; и 2) за извршени вложувања во неразвиени, ридско-планински и погранични подрачја во висина до 50% од основата.
- Намалување на пресметаниот данок се предвидува за следниве случаи:

1. за обврзник кој котира на берзата во висина од

50% од пресметаниот данок, за период од три години;

2. за странски вложувања, под услов учеството на странскиот капитал во домашното претпријатие да изнесува најмалку 20% од вкупниот вложен капитал, сразмерно на вложениот капитал, но најмногу до 50% од пресметаниот данок за период од три години;

3. за обврзник кој за прв пат почнува со вршење на дејност, во првата година во која ќе оствари добивка, во висина од 50% од пресметаниот данок.

- Ослободување од даночна обврска се предвидува за:

1. обврзник кој работи во слободна економска дејност за период од десет години;

2. остварени капитални добивки од продажба на хартии од вредност, до почетокот на 2006 година, заради стимулирање на развојот на берзата.

7. Избегнување на двојното оданочување

За избегнување на двојното оданочување се применува методот на даночен кредит, така што за остварената и оданочената добивка во странство, на обврзникот му се намалува пресметаниот данок во земјата за износот на платениот данок во странство, до износот што би се добил со примена на стапката на данокот на добивка од 15%. Исто така, матичното правно лице има право на намалување на пресметаниот данок во земјата за износот на данокот што го платила неговата филијала во странство.

ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА НОВИОТ ЗАКОН ЗА ЦАРИНСКА ТАРИФА

Горан
АНАСТАСОВСКИ*

Најновите измени на хармонизираниот систем донесени од страна на Светската царинска организација се вградени во нашата царинска номенклатура, со што е извршено усогласување на хармонизираниот систем според најновите измени во светската технологија и промените во трговската практика

Основната цел на измените на постојниот Закон за царинска тарифа е хармонизацијата со Комбинираната номенклатура на Европската унија и намалување на царинските стапки при увозот.

Конвенцијата за хармонизиран систем претставува основа за која било национална номенклатура, односно национална Царинска тарифа. Сите меѓународни трговски преговори, трговски спогодби и договори се вршат преку хармонизираниот систем кој претставува универзален јазик кој можат да го разберат сите народи.

Најновите измени на хармонизираниот систем донесени од страна на Светската царинска организација се вградени во нашата царинска номенклатура, со што е извршено усогласување на хармонизираниот систем според најновите измени во светската технологија и промените во трговската практика, со што ќе се овозможи вклучување на нашата држава во најновите светски економски текови.

Намалувањето на царинските стапки е извршено кај сировините и репроматеријалите кои претставуваат основен инпут во домашното стопанство, како и кај опремата и резервните делови кои не се произведуваат во Република Македонија или се произведуваат во недоволни количини. Исто така извршено е намалување на царинските стапки на производите кои имаат високи давачки (царински и акцизни) а кои се предмет на вршење на незаконски дејствија (кафе, увозни алкохолни пијалаци и друго).

Намалувањето на царинските стапки ќе овозможи увоз на поевтини сировини, репроматеријали, опрема и резервни делови со што ќе се овозможи влез на но-

ви посовршени технологии, а тоа пак се очекува да доведе до отворање на нови работни места како и производство на нови производи кои што ќе бидат конкурентни на пазарот. Ова говори дека Царинската тарифа сега покрај заштитната функција ќе ја остварува и развојната функција.

Истовремено цел на овие намалувања е укинување на царинските контингенти кои влијаат нетранспарентно врз домашното производство.

Онаму каде што е неопходно стимулирање на конкуренцијата преку ниски царински стапки, како што е случајот во информативната технологија, направени се измени во духот на царинската политика на Европската унија.

Измената на Законот за царинската тарифа покажува дека е направена целосна ревизија на постојната Царинска тарифа.

За производите кои се од интерес на домашното производство отворени се национални тарифни ознаки кои се усогласени со Комбинираната Царинска тарифа на Европската унија.

Укинати се сите национални броеви од постојната тарифа со именување за употреба во индустријата, а кои претставуваат голема тешкотија при царинењето на ваков вид стока, при што се елиминира и можноста за изигрување на Законот.

Извршени се намалувања на царинските стапки на сировини кои се произведуваат во помали количини во Република Македонија. Извршено е намалување на царинските стапки на определени репроматеријали кои претставуваат сировини во производството на некои домашни стопански субјекти.

Со направените измени во смисла на намалувањето на царинските стапки во постојниот Закон за царинска тарифа, за тарифните броеви од 1 до 97 е постигната просечна царинска стапка од 14,46, која во однос на постојната од 15,13, е пониска за 0,67 процентни поени.

*Авторот е Директор на Заводот за платен промет

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Во новата Царинска тарифа се извршија измени и усогласувања на хармонизираниот систем со комбинираната номенклатура на Европската унија, која исто така е заснована на хармонизираниот систем на имињата и шифрените ознаки на стоките. Направеното усогласување е резултат на се поголемата улога што ја добива Европската унија на светскиот пазар како и желбата на Република Македонија за што потесно поврзување со оваа економска интеграција. Ова усогласување ќе овозможи поголема транспарентност на увозот на производи што во иднина ќе овозможи поедноставно извршување на меѓународната размена со Европската унија, а со тоа и полесно спроведување на сите трговски спогодби и договори.

Преку хармонизирање на номенклатурата согласно со комбинираната номенклатура на Европската унија извршено е целосно усогласување не само за 2000 година туку и со последната верзија на комбинираната номенклатура за 2001 година.

Во измените и дополнувањата на Законот за Царинската тарифа, целосно се прифатени забелешките кои се однесуваат на одделите и главите на царинската номенклатура, при што се олеснува толкувањето при распоредувањето на стоките, а со тоа се избегнува потребата од дополнителни инструкции и упатства.

Новите вградувања придонесуваат номенклатурата да биде модерно ориентирана, компатибилна со светските текови на меѓународната трговија и да претставуваат солидна основа на измените и дополнувањата на Законот за Царинска тарифа.

Номенклатурата на предложената Царинска тарифа се состои од три колони. Првата колона претставува тарифна ознака која содржи десет цифри. Првите шест цифри претставуваат шифри на хармонизираниот систем, седмата и осмата цифра се шифри на комбинираната номенклатура на Европската унија, а деветтата и десеттата цифра се национални шифри, кои претставуваат стока од домашно производство и кои се неопходни заради спроведување на долгорочна царинска заштита.

Втората колона го претставува именувањето на стоките според степенот на расчленетост во однос на првата колона. Со оваа структура на шифрените ознаки во иднина можат да се следат сите измени на комбинираната царинска номенклатура на Европска-

та унија, а исто така и отварањето на нови позиции за потребите на заштита на домашното производство.

Третата колона ја претставува царинската стапка изразена во процент ад валорем. За одредени земјоделски производи царинската стапка е комбинирана и во себе содржи % ад валорем и специфична давачка изразена во ЕУРО на единица мерка (кг, литар и слично).

Посебните давачки на царина се инструмент кој го применуваат скоро сите земји во светот. Поради фактот што земјоделските производи на светскиот пазар се наоѓаат во постојана флукуација, царинските давачки се пресметуваат во фиксен износ во зависност од тежината на стоката. Заради ова, пресметувањето на царината во зависност од вредноста на стоката или ад валорем, стана многу отежнато и ја создаде можноста да се прават одредени избегнувања на злоупотреби при царинењето на овие производи.

Во измената на Законот за царинската тарифа висината на стапката за царините се движи од стапка "сл" до 60%.

Намалувањето на царинските стапки е извршено кај суровините и репроматеријалите кои претставуваат основен инпут во домашното стопанство, како и кај опремата и резервните делови кои не се произведуваат во Република Македонија или се произведуваат во недоволни количини

Со овие измени ќе се создадат услови за ефикасно и успешно водење на тековната економска политика, при што ќе се обезбеди стабилност на развојната и фискалната функција на царината.

Темелите кои ќе ги одредуваат насоките на светската трговија во 21 век практично се изградија со потпишувањето на завршниот акт на Уругвајската рунда на мултилатерални преговори во рамките на Светската трговска организација, а кои се засноваат на се поголема либерализација на светската трговија (намалување на висината на царинските стапки, укинување на сите мерки на вонцаринска заштита и нивно вградување во висината на царинските стапки). Како резултат на тоа се наметнува потреба од создавање на ефикасен, флексибилен и модерен систем на заштита.

ПРИБЛИЖУВАЊЕ КОН ДАНОЧНИОТ СИСТЕМ НА ЗЕМЈИТЕ ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Важна причина да се пристапи кон изготвување на нов Закон за акцизи е една од основните определби на Владата на Република Македонија, што поскоро да влезе во Европската унија и да воспостави заеднички пазар со земјите членки на Унијата

Светлана
ЈАНЕВСКА

Имајќи ги предвид основните принципи и цели на реформата на даночниот систем, со кои се настојува постојниот систем да се изгради во еден нов современ и ефикасен систем кој ќе одговара на пазарните услови на стопанисување и ќе биде компатибилен со даночниот систем на Европската унија, Министерството за финансии пристапи кон изготвување на нов Закон за акцизи.

Друга многу важна причина за чекор кон изготвување на нов Закон за акцизи е една од основните определби на Владата на Република Македонија, што поскоро да влезе во Европската унија и да воспостави заеднички пазар со земјите членки на Унијата. Сето ова е можно, покрај другото, и со даночна хармонизација на законската легислатива со европското право. Во овој контекст е и изготвувањето на нов Закон за акцизи кој целосно е усогласен со Директивите за акцизи на европското право, со што се овозможува нашата регулатива во оваа област целосно да се приближи кон европските стандардни решенија.

Основна база во изготвувањето на новиот Закон за акцизи е Системската директива на Европската унија број 92/12/ЕЕЦ, како и нејзините придружни структурни директиви, поодделно за секој вид добро кое подлежи на оданочување со акцизи. Со овие директиви се уредуваат основните делови од системот на акцизите како: територија на примена, предмет на оданочување, производство, преработување и поседување, транспорт, даночни ослободувања и минимална висина на акцизните стапки.

Добра кои, по правило, во сите даночни системи на земјите од Европската унија се предмет на посебно оданочување, согласно со директивите, се: минералните масла, алкохолот и алкохолните пијалаци и тутунските производи. Меѓутоа, надвор од генералниот

систем, некои земји од Европската унија го задржуваат правото, што е дозволено со директивите, на национално ниво да воведат даноци на потрошувачка, односно акцизи и на други добра, покрај оние основните, како на пример на: кафе, чај, автомобили, електрична енергија, јаглен, природен гас и друго.

Воведувањето на акцизни давачки и на други добра, како и утврдувањето на висината на оданочувањето, зависи од интересот и политиката што ја спроведува една земја. Имајќи ги предвид основните три категории на добра кои се оданочуваат со акциза во земјите од Европската унија, се забележува дека висината на акцизата варира, зависно од интересот на земјата за фаворизирање на сопственото производство на некои од овие добра, односно дали некоја земја е производител или увозник на тие добра. Така, при оданочувањето на алкохолните пијалаци, на пример кај виното, во земјите на Северна Европа како што се Данска, Ирска, Шведска, Норвешка, кои не се големи производители на виното, се применуваат високи стапки на акцизи. Во земјите од Централна Европа како што се Белгија, Холандија, Луксембург, на виното се наплатува средна висина на акцизата, додека, земјите од Јужна Европа, како што се Шпанија, Португалија,

ПРЕГЛЕД
на учеството на акцизните приходи во изворните
приходи на Буџетот по години
(во илјади денари)

	Буџет	Акцизи	% на учество
	1	2	3
1994	37.991.808,00	11.230.136,00	29.56
1995	40.214.835,00	11.434.506,00	28.43
1996	40.085.556,00	11.129.785,00	27.77
1997	41.379.671,00	11.052.000,00	26.71
1998	42.655.242,00	10.236.000,00	24.00
1999	50.478.031,00	10.673.000,00	21.14
2000	57.175.000,00	12.248.000,00	21.42

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Италија, Грција, кои се големи производители и извозници на виното, имаат многу ниски стапки или воопшто немаат акцизи на прометот на виното.

Ова значи дека со акцизите, покрај фискалните ефекти, можат да се остваруваат и други цели, насочени кон поттикнување на производството и извозот на одредени производи. Меѓутоа, во повеќето европски земји, акцизите претставуваат значаен фискален извор и нивното учество се движи од околу 7% до над 20% во вкупните даночни приходи. Во Република Македонија учеството на акцизите во вкупните даночни приходи, во последните години опаѓа и се движи од 31,6% во 1994 год. до 24,0% во 2000 год.

Европската унија во рамките на својата политика за фискална хармонизација со своите директиви за стапките на акцизните производи, укажува на потребата за постепено изедначување на стапките за секој вид производ на подрачјето на Унијата.

Изготвувањето на новиот Закон за акцизи целосно е хармонизирано со директивите за акцизи на Европската унија, а тоа значи дека со овој закон предмет на оданочување ќе бидат само: минералните масла, алкохолот и алкохолните пијалаци и тутунските преработки. Што се однесува до акцизите на патничките автомобили и кафето, кои се надвор од новиот закон, ќе продолжат да се оданочуваат и понатаму во согласност со одредбите на постојниот Закон за акцизи.

Европските директиви за акцизи нудат многу нови поими кои се инкорпорирани во новиот Закон за акцизи, а тоа се: непостоење на услови за настанување на акцизен долг; постапка на непостоење на услови за настанување на акцизен долг; акцизен склад; имател на акцизна дозвола; добро подложно на акциза; акцизно правен слободен промет; имател на акцизно одобрение; производство во форма на здобивање и производство во форма на преработка.

Со новиот закон се обработува и еден нов термин во системот на акцизи, а тоа е подложност на акциза, што значи дека добрата кои се подложни на оданочување со овој закон, стануваат подложни на акциза во три случаи:

- со нивното производство на акцизната територија, односно во Република Македонија;
- со нивниот увоз во земјава; и
- кога добрата се наоѓаат под царински надзор.

Акцизниот склад како нов термин во системот на акцизи подразбира место каде што можат да се произведуваат, складираат, примаат или испраќаат добра подложни на акциза при непостоење на услови за настанување на акцизен долг. Акцизната дозвола претставува документ кој го добиваат лица, по исполнување на одредени критериуми, кои се овластени да произведуваат, складираат, примаат или испраќаат добра

ПРЕГЛЕД
на учеството на акцизните приходи во даночните
приходи на Буџетот по години

(во илјади денари)

	Даночни приходи	Акцизи	% на учество
	1	2	3
1994	35.490.445,00	11.230.136,00	31.64
1995	37.380.496,00	11.434.506,00	30.59
1996	37.732.000,00	11.129.786,00	29.50
1997	35.441.934,00	11.052.000,00	31.18
1998	36.862.905,00	10.236.000,00	27.77
1999	41.851.000,00	10.673.000,00	25.50
2000	50.923.000,00	12.248.000,00	24.05

подложни на акциза, во акцизниот склад. Од друга страна, акцизното одобрение претставува документ кој го добиваат лица, по исполнување на одредени критериуми, кои се овластени да користат добра подложни на акциза за наменски цели со акцизно повластено користење.

Понатаму, други важни термини кои се сретнуваат во новиот закон се: транспорт на добра низ акцизната територија при непостоење на услови за настанување на акцизен долг, акцизен документ, како и настанување на акцизата.

Добрата кои се подложни на акциза можат да се транспортираат при непостоење на услови за настанување на акцизен долг без да настане акциза, во следните случаи:

- од еден во друг акцизен склад или до имател на акцизно одобрение,
- да се извезуваат од акцизен склад,
- да се транспортираат од акцизен склад или до имател на акцизно одобрение во акцизната територија, по престанок на царинскиот надзор.

**Во прилог на даночната хармонизација на законската
легислатива со европското право е и изготвувањето на нов
Закон за акцизи, кој целосно е усогласен со Директивите за
акцизи на европското право, со што се овозможува
македонската регулатива во оваа област целосно да се
приближи кон европските стандардни решенија**

Секој вид на транспорт на акцизни добра е проследен со акцизен документ кој се издава од страна на испраќачот. Доколку при транспортот се појават знаци на нарушување на даночните принципи, односно дојде до избегнување на плаќање на акцизата, се предвидува имателот на акцизната дозвола да издаде гаранција за транспортот.

Настанувањето на акцизата се случува кога добрата подложни на акциза се:

- пуштаат во акцизно-правен слободен промет, од-

ПРЕГЛЕД
на учеството на акцизите во бруто домашен производ
(во илјади денари)

	Буџет	Акцизи	Учество на акци- зите во (БДП) во %
	1	2	3
1995	169.521.000,00	11.434.506,00	6.75
1996	176.444.000,00	11.129.785,00	6.31
1997	184.982.000,00	11.052.000,00	5.97
1998	190.827.000,00	10.236.000,00	5.36
1999	195.284.000,00	10.673.000,00	5.47
2000	215.203.000,00	12.248.000,00	5.69

носно во потрошувачка или се трошат во акцизниот склад;

- произведуваат надвор од постапката на непостоење на услови за настанување на акцизен долг;
- наоѓаат во акцизен склад во моментот на престанување на важењето на акцизната дозвола, освен ако истите не се пренесат во друг акцизен склад;
- кусок, кој ќе се утврди при пропишан или службено спроведен попис, освен доколку не се утврди губење на добрата поради виша сила;
- излезени од постапката на непостоење на услови

за настанување на акцизен долг при нивното транспортирање во таквата постапка;

- користат спротивно на намената, ако се работи за акцизно повластени добра;
- увезуваат во акцизната територија согласно со царинските прописи.

Треба да се истакне дека сите овие видови на настанување на акциза не важат за акцизните добра кои имаат контролни маркички. Кај ваквите акцизни добра, акцизата се плаќа со користење на акцизните маркички, а тоа се тутунските добра и алкохолните пијалаци.

Акцизните стапки на добрата, кои ги третира овој закон, се на исто ниво како и акцизните стапки во постојниот закон. Ова укажува на фактот дека изготвувањето на новиот закон нема за цел остварување на фискални ефекти, туку како што е укажано на почетокот, една од основните одредби при изготвувањето е негова хармонизација со директивите на акцизи на Европската унија. Со донесувањето на овој закон ќе се овозможи постојниот даночен систем што поскоро да се приспособи на системот за вклучување кон европските интеграции. Исто така, со неговото донесување ќе се остварат и основните принципи и цели на уредувањето на постојниот даночен систем, зацртани со програмата за реформи на даночниот систем.

Габриела
КОНЕВСКА

Директор на СЕКИ
Регионален Центар

БОРБА ПРОТИВ ПРЕКУГРАНИЧНИОТ КРИМИНАЛ РЕГИОНАЛЕН СЕКИ ЦЕНТАР

Основната цел на Регионалниот СЕКИ Центар е развој на ефикасна интер-агенциска соработка помеѓу земјите членки во рамки на која, вклучените институции преку своите офицери за врска заеднички ќе настапуваат на планот на идентификување, превенција, истраги и борба против прекуграничниот криминал преку размена на информации

1. ВОВЕД

Во рамките на Регионалната иницијатива за соработка на земјите од Југоисточна Европа - СЕКИ дејствува постојана работна група за унапредување на граничните премини и активности за надминување на оперативните проблеми, во рамките на која е формирана и подгрупа за борба против прекуграничниот криминал и корупцијата.

Во интерес на унапредувањето на трговските врски, интенцијата за сузбивање на криминалот со почитување на правните заложби на Меѓународната заедница, земјите од СЕКИ регионот го парафираа и повеќето земји го ратификуваат мултилатералниот Договор за соработка при превенција и борба против прекуграничниот криминал и Повелбата за основање на СЕКИ Регионалниот Центар, што треба да претставува мултилатерална правна рамка за реализација на споменатите интереси.

Земји членки во СЕКИ Иницијативата, чии Влади се потписнички на Договорот се: Албанија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Грција, Македонија, Молдавија, Унгарија, Словенија, Романија и Турција.

Република Македонија го парафираше овој Договор во мај 1999 година, а истиот е ратификуван од Собранието во април 2000 година.

2. ЦЕЛИ НА РЕГИОНАЛНИОТ СЕКИ ЦЕНТАР

Основната цел на Регионалниот СЕКИ Центар е развој на ефикасна интер-агенциска соработка помеѓу земјите членки во рамки на која, вклучените ин-

ституции преку своите офицери за врска заеднички ќе настапуваат на планот на идентификување, превенција, истраги и борба против прекуграничниот криминал преку размена на информации и документи и други соодветни активности предвидени со Договорот, а во рамки на можностите предвидени со националната легислатива.

Врз основа на Договорот за соработка ќе биде воспоставена соработка со Интерпол и Светската царинска организација со цел за избегнување на паралелни активности и максимално искористување на придобивките од веќе постоечките и развиени програми на овој план.

Едновременно, Центарот ќе преземе и активности за идентификација, проучување и подготвување на предлози во врска со проблемите кои претставуваат пречка за квалитетот на соработката помеѓу агенциите за донесување на закони (law enforcement) во Регионот.

3. НАЧИН НА СОРАБОТКА

Во согласност со член 2 од Договорот предвидена е соработка и взаемна помош помеѓу земјите членки во превенцијата, истрагите и репресијата на прекуграничниот криминал и истиот не треба да биде толку-

*Мислената изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

ван како прејудиирање или попречување на мултилатералните активности кои произлегуваат од другите мултилатерални договори, ниту како пречки за взаемна правна помош заснована на веќе воспоставени билатерални и други основи на соработка помеѓу земјите членки. Секоја од земјите членки барањата за помош засновани на овој договор ќе ги реализира во согласност со националното законодавство.

Со цел подобрување на ефикасноста во превенцијата, откривањето и обвинувањето на прекуграничните криминални активности, земјите членки кои се членки на Интерпол и Светската царинска организација ќе ги разменуваат и надградуваат информациите за криминални активности во соработка со нивните полициски и царински служби и со Генералниот секретаријат на Интерпол.

Регионалниот Центар ќе ги користи стандардните процедури на Интерпол и Светската царинска организација за трансмисија, собирање, пребарување, проверки и анализа прекуграничните криминални активности.

Основањето на Центарот во Букурешт, Романија претставува прилог кон исполнување на препораките и заложбите на Светската царинска организација за продлабочување на регионалната соработка меѓу земјите-членки

4. ПРОФИЛ НА МУЛТИЛАТЕРАЛНИОТ ДОГОВОР ЗА СУЗБИВАЊЕ НА ПРЕКУГРАНИЧНИОТ КАПИТАЛ

Договорот за соработка и сузбивање на прекуграничниот криминал е изготвен врз основа на Модел-договорите на Светската царинска организација и Протоколот 6 на Европската Унија, кои се вообичаени теркови на меѓународни договори со флексибилност за прилагодување кон посебните цели, согласно предметот на соработката.

Посебно битен е и членот кој се однесува на Примената на Договорот, при што определено е да се основа заеднички Комитет за соработка во Букурешт, кој се состои од претставници на назначените служби од договорните страни, при што секоја договорна страна има еден глас во Комитетот. Предложено е во Комитетот како набљудувачи и советници постојано да присуствуваат и претставници на Интерпол, Светската царинска организација и земјите од Евро-атлантската асоцијација.

Комитетот конкретно треба да обезбеди правилно функционирање на Договорот, да ги испита сите аспекти, кои произлегуваат од примената на истиот, да превзема неопходни мерки за ефикасна соработка меѓу договорните страни и сл.

5. ПОВЕЛБА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА И ДЕЛУВАЊЕ НА РЕГИОНАЛНИОТ СЕКИ ЦЕНТАР ЗА СУЗБИВАЊЕ НА ПРЕКУГРАНИЧНИОТ КРИМИНАЛ

Конкретизирањето и исполнувањето на одредбите на мултилатералниот Договор се дадени во Повелбата за исполнување на заложбите по однос на сузбивање на прекуграничниот криминал.

Во Повелбата, која е интегрален дел на Договорот детално се определуваат и целите на Регионалниот Центар:

- да се развие ефикасна соработка помеѓу надлежните институции на земјите-членки (царина и полиција), кои ќе настојуваат да го спречат прекуграничниот криминал со размена на документација и информации во поглед на кршењето на националните и меѓународно-правните норми;
- да се поведе борба и истрага против прекуграничниот криминал во однос на инкриминираните прекугранични активности во земјите на Централна и Источна Европа;
- помош при зајакнувањето на взаемната царинска и полициска истрага;
- лоцирање, проучување и предложување на аспектите, кои се однесуваат на подобрување на квалитетот на истражните дејности во регионот;
- соработка со Интерпол и Светската царинска организација со цел да се минимизира дуплицирањето на различните програми за прибирање и обработка на информации.

Статусната положба на Центарот ќе биде определена на тој начин што тој ќе биде субјект на Договорот помеѓу заедничкиот Кооперативен Комитет и земјата-домаќин, која ќе треба да обезбеди услужни и безбедносни аранжмани во однос на работата на Центарот во својство на меѓународно правно лице.

6. ПРИДОБИВКИ ЗА ЦАРИНСКАТА УПРАВА И МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ ОД ВОСТАНОВУВАЊЕТО НА ЦЕНТАРОТ ВО БУКУРЕШТ, РОМАНИЈА

- Прилог кон исполнување на препораките и заложбите на Светската царинска организација за продлабочување на регионалната соработка меѓу земјите - членки;
- Исполнување на одредбите од меѓународните конвенции, декларации, препораки и директиви, кои укажуваат на исполнувањето на Царинската мисија на светско ниво - подобрување на трговската размена, побрз проток на стоки и патници, спречување на илегалната трговија;
- Прилог кон исполнување на одредбите за права и обврски, овластувања на царинските службени-

ци, предвидени во членот 11 од новиот Царински закон;

- Прилог кон поефикасно исполнување на претходно превземените обврски и склучените договори за соработка со :

а. Останатите царински служби;

б. Комисијата за контрола на дрога при Обединетите нации и Светската царинска организација за приклучување кон РИЛО - светски царински центар за прибирање, анализа, селектирање и обработка на податоци во врска со инкриминираните дејствија;

в. Европската комисија, PHARE и UNDCP за зајакнување на капацитетите и легислативата во однос на сузбивање на трговијата со опојни дроги, прекурзори и психотропни супстанции;

г. Европската унија во однос на административната соработка на надлежните царински служби, предвидено во Протоколот 2 од Спогодбата со ЕУ.

- Прилог кон исполнување на заложбите за хармонизирање на царинската служба со стандардите на Европската унија, преку веќе превземените активности за претпристапување;
- Можност за продлабочена регионална соработка со царинските служби од СЕКИ регионот, имајќи предвид дека Царинската управа на РМ има склучено спогодби за административна соработка само со некои земји од регионот, така што овој мултилатерален договор ќе биде ефикасно правно средство за создавање на облигаторен однос за соработка и размена на податоци, но и поткрепа за создавање на билатерален сооднос со службите со кои досега не се склучени спогодби;
- Директно вклучување во регионалната база на податоци, битни за ефикасно исполнување на овластувањата на службата во однос на сузбивање на прекуграничниот криминал;
- Можност за развој на заеднички обуки и евентуална техничка помош, како оперативна поткрепа на исполнувањето на одредбите од Договорот.

7. ОБВРСКИ КОИ ПРОИЗЛЕГУВААТ ОД ДОГОВОРОТ ЗА ЦАРИНСКАТА УПРАВА

- Соработка и консултативна координација со Светката царинска организација, Интерпол во

интерес на сузбивање на криминалитетот;

- Овозможување на размена на информации во врска со сузбивањето на прекуграничниот криминал;
- Овозможување на информации со цел да се обезбеди примената на националните закони и прописи со точна проценка на царинските давачки и даноци, методи и техники во однос на царинските постапки за патници и стока, успешна апликација на нови истражни техники со употреба и тестирање на нова опрема, административна соработка заради превземање на заеднички регионални акции;
- Обезбедување на заштита на персоналните податоци, согласно со националните и меѓународните правни норми;
- Обезбедување на офицери за врски, кои директно ќе бидат инволвирани во работата на Центарот;
- Обезбедување на сведоци и експерти, царински службеници во управни или судски постапки, по барање на земја - содоговарач, заради санкционирање на сторителите на криминални дејствија. При ова ќе се обезбеди и соодветна заштита за личната сигурност на службениците;
- Писмено испраќање на барањата за размена на информации со обврска за давање на веродостојни расположливи податоци за сознанија од прекуграничниот криминал со соодветна одговорност при давање на лажни податоци;
- Обврска за постапување на барањата во согласност со националното законодавство, сите разумни и расположливи мерки за одговор на истото со акцент на заштита на суверенитетот, јавната безбедност и националните интереси на сопствената држава;
- Користење на добиените информации единствено за целите на овој Договор. Доколку добиените информации се потребни и за други цели, тогаш нивното користење мора да биде обезбедено со претходна согласност на страната, од која се доставени до Царинската управа на РМ.

РЕФОРМИТЕ ВО БАНКАРСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2000 ГОДИНА

ПОЧИТУВАНИ ГРАЃАНИ,

На почетокот на оваа година, Ви ја презентиравме Програмата за работа и реформски проекти на Министерството за Финансии за 2000 година, насочена пред се кон заздравување на финансискиот сектор, реформа на даночниот и банкарскиот систем и рационализација на улогата на државата. Тие се најважни предуслови за остварување на повисок економски раст и подобар стандард на населението. Воедно, Ви ветивме целосна транспарентност во работењето и одговорност за резултатите.

1. ДОСЕГАШНА СОСТОЈБА И МОТИВИТЕ ЗА РЕФОРМИ

Реформските зафати во банкарскиот систем се преземаат за да се создаде ефикасен и здрав банкарски систем. Обезбедувањето на поефтини средства за финансирање на стопанството и населението, ќе биде генератор на економскиот развој на Република Македонија.

Функционирањето на македонскиот банкарски систем во изминативе години покажа дека сеуште сме многу далеку од она што во светот се дефинира под поимот модерно банкарство. Наследениот атрофиран банкарски систем не обезбедуваше доволна кредитна поддршка на стопанството и на населението. Ова е една од главните причини за ниското ниво на инвестиции и бавниот развој на македонската економија.

Долгогодишното одржување на високи номинални и реални каматни стапки од страна на банките, беше условено од неефикасната законска регулатива. Нефункционалниот Закон за хипотека, неефикасниот Закон за извршна постапка, спороста на судските институции при решавањето на финансиските спорови што ја стимулираше финансиската недисциплина, придонесоа за ниското ниво на штедење и недоволната ефикасност на банкарските институции, што од своја страна го оневозможи финансиското реструктурирање на претпријатијата. Оптоварени со превисоки каматни трошоци во услови на стабилен девизен курс и ниска инфлација, претпријатијата не можеа да обезбедат доволен профит за да ги вратат позајмените средства од банките. Ова дополнително при-

донесе за влошување на нивната ликвидност, но и за влошување на кредитното портфолио на банките и зголемување на каматните стапки. Заради тоа, и здравите претпријатија кои беа принудени да плаќаат нереално високи камати, постепено западнаа во должнички проблеми, затварајќи го кругот неефикасно банкарство - лоша каматна политика - неликвидно стопанство.

2. КОНКРЕТНИ ЧЕКОРИ ВО 2000 ГОДИНА

Од тие причини, започнавме со преземање на комплексни мерки за заздравување и модернизација на македонскиот банкарски систем (тип. “втора генерација на реформи на банкарскиот систем”).

Главна основа за постоење на добар и модерен банкарски систем е постоење на квалитетна законска регулатива. Ваквата законска регулатива осигурува остварување на оптимален баланс меѓу стриктното регулирање на одредени аспекти на банкарското работење и креирањето атмосфера на повисок степен на либерализација во кој ќе дојдат до израз конкуренцијата, способноста и креативноста на поодделните банкарски институции. Во таа насока, Министерството за Финансии во 2000 година ги презеде следните активности:

- **Донесен е нов Закон за банки (јули 2000 година)** кој е насочен кон зајакнување на стабилноста и сигурноста на банкарскиот систем и приближување кон меѓународните стандарди и директивите на Европската Унија. Донесувањето на овој модерен законски текст ги сублимира заедничките напори на експертските тимови од Министерството за Финансии и Народна банка на Република Македонија, но и искуствата и сугестиите на еминентни странски експерти од Светската банка.

Новите законски решенија се насочени кон: а/ либерализација на работењето на банките и создавање на можности за воведување на нови финансиски инструменти; б/ зајакнување и унапредување на конкуренцијата преку поттикнување на влезот на странски инвеститори во банкарскиот систем; в/ поцврста суверен контрола и натамошно усогласување со

меѓународните стандарди за супервизија и/доизградување на системот на мерки спрема банки кај кои се констатирани неправилности и незаконитости и спрема раководниот кадар во тие банки; и д/подобрување на менаџментот и воспоставување на адекватни внатрешни контролни механизми.

На тој начин, преку создавање на квалитетна законска регулатива, се овозможува банките да работат поефикасно, поодговорно и со помали трошоци. Всушност, се создава атмосфера банките да ги насочуваат финансиските средства кон здрави профитабилни проекти и кон населението каде што имаат поголема сигурност за наплата на средствата. Исто така можат да понудат и нови финансиски инструменти како на пример наменско штедење врзано со одобрување на станбени и потрошувачки кредити, наменско штедење во девизи по повисоки каматни стапки, брокерски услуги, консалтинг услуги, финансиски лизинг итн. Сето тоа ќе овозможи не само да се врати довербата на населението во банкарскиот систем и да се зголеми понудата на финансиски средства, туку и да се намали нивната цена (односно каматната стапка) до реално ниво кое ќе биде прифатливо за граѓаните и за претпријатијата.

Развојот на македонската економија и ублажувањето на нашиот најголем проблем - невработеноста, првенствено може да се оствари преку зголемување на инвестициите, а за тоа се потребни финансиски средства. И покрај исклучителните напори на Министерството за финансии за обезбедување на ефтин капитал од странски извори, ние најмногу од се веруваме во традиционалната штедливост на македонскиот човек и убедени сме дека домашниот капитал секогаш ќе бидат стожер на развојот на Република Македонија. **Затоа, една од нашите основни цели е да направиме се што е во наш домен за да ја вратиме довербата на граѓаните во финансиските институции и во институциите на системот, воопшто. Имаме навистина тешка задача, бидејќи заради долгогодишното нерешавање на проблемот на старите девизни штедачи и неколкуте финансиски афери во минатото, довербата кај граѓаните беше сериозно ризицирана.**

За нецела година, ние направивме речиси се што системски можеше да се направи за да се поправат состојбите во оваа сфера. Покрај донесувањето на новиот Закон за банки, клучен исчекор во враќањето на довербата на штедачите е направен преку целосното застанување на државата зад системот на осигурување на депозитите. Имено, еден од позначајните реформски закони на Министерството за финансии донесен во јули оваа година е **Законот за Фондот за осигурување на депозити, со кој државата целосно ја презема обврската за обештетување на штедачите во**

финансиските институции - членки на Фонот за осигурување, во висина на влогот предвидена со Законот. Горниот лимит на гарантирање на штедните влогови значително го зголемивме (од 10 на 15 илјади ДЕМ), но сепак како и во секоја друга држава задржавме ограничување на висината на штедниот влог до кој важи гаранција. Ограничувањето на висината на осигурување е направено не само заради лимитираните можности на Буџетот, туку и со цел самите Вие, при донесувањето на одлука каде ќе штедите, исто така да вршите селекција на добрите и квалитетни финансиски институции. Само така можеме заеднички да создадеме здрава конкуренција во банкарскиот систем, а сето тоа ќе биде од корист за Вас, но и за државата.

Воедно, на почетокот од оваа година ние исправивме една децениска неправда со која се нарушуваше основниот принцип на демократските општества - **правото на приватна сопственост.** По долгогодишни празни ветувања и идејни решенија кои Ви беа пласирани, ние бевме кратки, јасни и концизни - **ветивме и го регулиравме проблемот на старите девизни штедачи.** Наместо бесконечни ветувања, ние осигуравме исплата на долгот преку обврзници, со точно определена динамика, на најтранспарентен начин. Веруваме дека со извршената исплата на депозитите до 50 ЕВРА и 3% од сите останати депозити, како и со започнувањето на продажбата на обврзниците преку македонската берза на транспарентен, фер и чесен начин, Ве уверивме дека имаме чесни намери и дека знаеме како треба да го решиме овој проблем, во Ваш интерес. Ги објавивме правилата за вршење на купопродажба со овие обврзници, и цените на овие обврзници беа покачени. Исто така веруваме дека со донесувањето на Законот за градежно земјиште, ќе се отворат многу нови можности и ќе се остварат многу ваши идеи и желби во овој домен.

Согледувајќи дека при крајот на годината имаме доволно средства во Буџетот, донесувме одлука **да биде исплатена предвреме и каматата пресметана за периодот од мај до декември 2000 година, како и 50% од главницата која би требало да доспее во 2002 година.** Тоа е остварување на нашите ветувања и е резултат на довербата и меѓусебното разбирање и почитување при решавањето на овој сложен и осетлив проблем. Во почетокот, додека дел од граѓаните сеуште не ги имаа доволно запознаено придобивките од издавањето обврзници (наместо дотогашниот систем со штедните книшки) имаше одредени реакции и издржавме големи критики. Некои од луѓето во знак на револт ги кинеа обврзниците пред телевизиските камери или ни ги враќаа по пошта. Но веруваме дека ќе успееме и опстоивме на зацртаното. За разлика од

претходно, кога штедните влогови нетранспарентно се продаваа по цена од 50 до 55 проценти, сега обврзниците се продаваат по цена помеѓу 70 и 85 проценти, а тргнсакиите се вршат најтранспарентно преку овластени брокери. **Ние сме среќни што најдовме решение кое веруваме дека и Вас ве прави задоволни, исто како што веруваме дека се среќни и задоволни илјадниците граѓани на кои им беше одземен и национализиран сопствениот имот, а ние започнавме со негово враќање.** Се чувствуваме задоволни ако успеавме да направиме еден дел од луѓето во Република Македонија, во овие тешки услови, да почувствуваат барем малку среќа и да поверуваат дека Владата се грижи за нив и нивните проблеми, исто како што се чувствуваме задоволни за истата работа при реализацијата на проектот: ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА.

● **Продажбата на Стопанска Банка Скопје и други банки на странски стратешки инвеститори.**

Создавањето на здрава конкуренција и модернизацијата на работењето се стимулира најбрзо преку влез на странски инвеститори кои имаат добра репутација, пристап до светските пазари на капитал и нови умни идеи. Ние го знаевме тоа, и затоа се решивме за продажба на најголемата и најпроблематична банка во Република Македонија - Стопанска банка а.д. на познати и признати инвеститори - Националната банка на Грција, Европската банка за обнова и развој и Меѓународната финансиска корпорација (дел од Светската банка). Продажбата на Кредитна банка а.д. Скопје на странски инвеститор и продажбата на третата најголема банка - Тутунска банка на инвеститори од Германија и Словенија (која е во фаза на реализација), несомнено претставуваат крупни чекори во процесот на реструктурирање на банкарскиот систем во Република Македонија и ја зголемуваат конкуренцијата на банките. На тој начин, ние ги потврдуваме нашите определби за привлекување на странски инвеститори, односно почитување на пазарната логика и основните пазарни принципи на отвореност, либерализација и конкуренција. **Многу брзо, верувајте многу брзо, банките во кои доминира странски капитал ќе излезат пред Вас со атрактивни идеи и форми за штедење и кредитирање, кои за Вас ќе значат финансиска поткрепа и реализација на долгогодишните планови за отварање на мала фирма, или изградба на сопствен дом. Очекуваме веднаш на тој предизвик да одговорат и банките со доминантен македонски капитал, кои преку здружување на капиталот и користејќи го познавањето на менталитетот на населението, ќе создадат свои пазари на кои ќе дојдат до израз нивните компаративни предности.**

Нашiot најголем предизвик и наша примарна цел е - намалување на каматните стапки и динамизирање

на инвестициониот и развојниот циклус. Владата постави пред себе амбициозни планови за економски раст од 6% годишно во оваа и наредните две години, кои бараат од нас да создадеме услови за Вашите иницијативи и идеи да се преточат во реализирани проекти, во изградени фабрики и фарми, нови домови и компјутери, откупено производство, обезбедени репроматеријали за производство, нови машини. Сето тоа бара средства по многу пониска цена од онаа - ќе ја наречеме слободно **лихварска** - која досега преовладуваше на пазарот.

Министерството за Финансии во содејство со Народна банка на Република Македонија и со Министерството за Правда преземаа и ќе преземат низа комплементарни активности со кои ќе се создадат услови за намалување на каматните стапки на банкарските кредити. Меѓу другото, тоа ќе се постигне преку донесените Измени на Законот за извршна постапка, Законот за хипотека и Законот за подвижен залог, со кои значајно ќе се подобри финансиската дисциплина и ќе се забрза постапката на наплата на хипотеките при финансиските спорови. На тој начин, банките нема да имаат потреба во каматните стапки да вградуваат неколку проценти за покривање на ризикот од ненаплата на хипотеките кои ги поседуваат. Ова значи ќе се прекине со лошата практика преку вештачки зголемените каматни стапки, товарот од недисциплината на лошите стопански субјекти да се пренесува врз добрите и дисциплинирани претпријатија кои редовно и навремено ги плаќаат обврските кон банките. Банките во светот, а тоа се повеќе го прават и ќе го прават и македонските банки - имаат различна цена на средствата за различни комитенти. Добрите и лошите претпријатија, како и секоја добро и лошо извршена работа во животот - мора бидат разграничени. Конечно, мора да се прекине со културата на неплаќање на сопствените обврски - која за жал е одлично развиена во Република Македонија - но во развиениот свет се нарекува некултура, а почесто носи име стопански престап или кривично дело. Време е да се прекине со извртувањето на економските, моралните и демократските принципи, а ние сме пред се задолжени за првите.

Централната банка во април оваа година ги укина лимитите за кредитирање на банките. Тие сега можат да ги кредитираат претпријатијата и населението онолку колку што самите ќе одлучат и имаат можности. Тоа значително им помогна на неколку поголеми и ликвидни банки да остварат поголеми пласмани.

Министерството за финансии со водењето на фискалната политика овозможи поголема заштеда на буџетот кај централната банка, што макроекономски

гледано остави простор за зголемено кредитирање на банките кон компаниите и граѓаните. Како резултат на ова, вкупните денарски кредити оваа година пораснаа за над 6,5 милјарди денари (210 милиони ДЕМ) во споредба со вкупната кредитна маса од минатата година. Ова разлабавување на монетарната политика ќе продолжи и во следните 2 години со исто темпо, за што главен предуслов беше успешното воведување на ДДВ и засилувањето на фискалната дисциплина со истовремено намалување на сивата економија.

Комплексноста на проблемот на каматната политика бара координиран пристап на сите овластени институции. Затоа, во текот на јуни 2000 година Народна банка на Република Македонија изврши почетно намалување на есконтната стапка, која е референтна каматна стапка за формирањето на каматните стапки на пазарот. Се очекува овој тренд да биде продолжен и во иднина, со истовремено намалување на меѓубанкарските каматни стапки на пазарот на пари, кои сега веќе се на историско најниско ниво во последниве неколку години. Деновиве каматните стапки на меѓубанкарскиот пазар изнесуваат помеѓу 6,8 и 6,9 проценти на годишно ниво. Споредено со декември 1999 кога истите изнесуваа 11,6% и декември 1998 година кога изнесуваа 18,2%, ова е драматично намалување.

Да потсетиме дека ова е секундарен извор на средства на банките. Примарниот извор на средства (капиталот на банките и штедењето) е многу поевтин. Очигледно е дека банките имаат вишок на слободни средства за пласирање во кредити. Ова е еден од главните предуслови за намалување на цената на капиталот (каматата). Сега веќе очекуваме пад и на каматните стапки на кредитите од банките кон компаниите и граѓаните. Сега- **”КОЦКАТА Е ФРЛЕНА”**.

Последната, можеби и најважна мерка во оваа насока е предлогот кој беше доставен од Министерството за Финансии до Народна банка на Република Македонија и кој таа го прифати и го имплементира од 01.11. 2000 година, а се однесува на намалување и постепено елиминирање на обврската за држење на висок износ од прибраните девизни депозити од страна на македонските банки на сметки во странство, кај странски банки. Тоа ќе го зголеми интересот на банките за привлекување на девизното штедење, можеби и со нудење на повисоки каматни стапки на штедачите, бидејќи така прибраниот депозитен потенцијал банките потоа не ќе мораат да го држат “врзан” во странство, туку ќе можат да го пласираат на домашниот кредитен пазар кај заинтересираните стопански субјекти или кај населението. **Тоа ќе има тропно позитивно влијание врз економијата: а/ ќе се обезбеди дополнителна понуда на финансиски сред-**

ства кои сега се чуваат во странство; б/ банките ќе можат да ја намалат каматната стапка на кредитите во однос на постоечката каматна стапка на пазарот, бидејќи ќе работат со поголем износ на пласирани кредити, при исти трошоци за привлекување на депозитниот потенцијал; и в/ банките ќе имаат дополнителни извори на приходи, што ќе овозможи да се подобри нивната ликвидност и ефикасност, а со тоа и ликвидноста на економијата во целина.

3. ПЛАНИРАНИ МЕРКИ ВО БЛИСКА ИДНИНА

Народот вели “на работата и нема крај”. Знаеме дека многумина од Вас, за жал, не се во состојба да ја поделат со нас оваа изрека, и дека се нестрпливи да ги почувствуваат лично резултатите од тоа што го работиме, а тоа не е секогаш можно, и посебно не е можно да се постигне на краток рок. Упорноста во работењето и објаснувањето на тоа што работиме и зошто го правиме на таков начин, е нашиот пристап до Вас, и ние како и сите Вие, веруваме дека работата ќе даде резултати, порано или подоцна. **Затоа, откако ги договоривме аранжманите со Светска банка и со ММФ кои исто така ќе бидат, меѓу другото, во функција на реструктурирање на финансискиот систем, засилено продолживме со работата на новите реформски закони од финансиската и даночната сфера.**

Кон крајот на декември 2000 година Владата ќе му предложи на Парламентот нов модерен Закон за девизно работење. Основна цел на новата законска регулатива ќе биде максимално да се либерализира девизното работење, што ќе создаде простор за поефикасна реализација на деловните активности на претпријатијата и банките со странство, но и ќе го стимулира влезот на странските инвеститори. **Со овој Закон ќе се создаде поконкурентен девизен пазар, утврдувањето на цената на девизните средства ќе се базира исклучително врз пазарниот сооднос на понудата и побарувачката, стопанските субјекти многу послободно ќе располагаат со сопствените девизни средства, се предвидува либерализација на капиталните трансакции (компаниите и банките од Македонија ќе можат без никакви бирократски процедури да земаат кредити од странски банки или странски компании што ќе овозможи поголема кредитна конкуренција), итн.**

Сите овие промени ќе влијаат во насока на стимулирање на стопанските субјекти кон поголем трансфер на девизните приливи во домашните банки, поедноставување на процедурата на склучување на кредитни работи со странство, како и на трансферот на средства кон и од странство, обезбедување на поголема сигурност и транспарентност за странските дирек-

тни инвеститори, зголемување на интересот на странските инвеститори за вложувања во домашни хартии од вредност, и сл. Наскоро Министерството за финансии ќе излезе во јавноста со подолга листа на имиња и адреси на можни надворешни извори на финансирање (банки, фондови, инвестициски и други финансиски институции). По донесувањето на Законот се предвидува банките да можат да одобруваат кредити и во странска валутата наменети за плаќање на стоки или услуги, или за намирување на други тековни обврски кон странство. Домашните претпријатија ќе можат слободно да отвораат и да држат девизни сметки во домашните банки, а по истекот на еден определен период (првата фаза од договорот со ЕУ или можеби порано доколку има услови за тоа) и во странски банки каде што ќе можат да чуваат и слободно да располагаат со своите заштеди. Исто така по истекот на првата фаза од договорот со ЕУ (или нешто пред тоа) граѓаните и претпријатијата од Македонија ќе можат слободно да инвестираат во имот или хартии од вредност во странство. Во меѓувреме домашните банки мора забрзано да се подготват за поконкурентен начин на работење и поголема борба на пазарот. **Преносот на добивката и преносот на финансиските средства добиени со отуѓување и продажба на сопственички дел во директните инвестиции е комплетно слободен за странските инвеститори.** Законот предвидува многу други нови можности и поголема конкуренција на банките во Македонија.

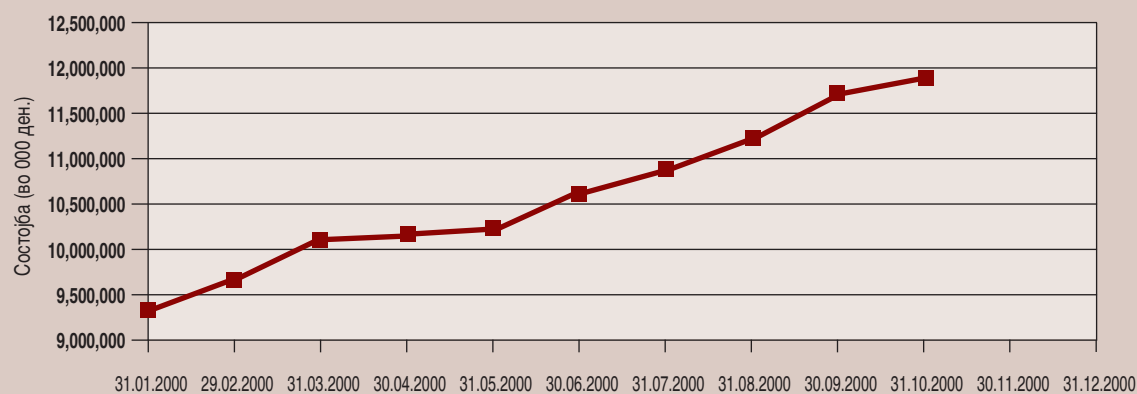
Со новите даночни закони кои Владата до крајот на овој месец ќе ги предложи на парламентот на Р.македонија се предвидува **укинување на данокот на каматите на штедните влогови, тековните сметки и депозитите по видување, што исто така има позитивно вли-**

јание. Стапките на персоналниот данок ќе се намалат, што ќе овозможи намалување на трошоците на работењето на банките (и на другите субјекти). На приходите што ќе се остваруваат од продажба на хартии од вредност, опрема, недвижен имот, акции и обврзници нема да се плаќа данок. **На даночниот обврзник кој ќе котира на официјалните пазари на берзата во Македонија износот на данокот од добивка ќе му се намали за 50% од моментот на котација во наредните 3 години.** Даночните закони носат и многу други повожности.

Очекуваме наскоро **НБРМ да ја укине обврската на банките за резервации од 2% за кредитите кои имаат класификација "А"**-најсигурните кредити. Ова ќе овозможи повеќе ликвидни средства за пласмани на најздравите банки и ќе влијае во насока на намалување на каматните стапки.

Позитивно влијание врз банкарскиот систем и врз економијата се очекува да има и еден од најкрупните реформски проекти кој е во тек и кој ќе се комплетира до средината на 2001 година, а тоа е Реформата на платниот систем. Една од компонентите на оваа реформа е префрлање на сметките на претпријатијата кај банките и извршување на платниот промет од нивна страна, што значајно ќе го подобри процесот на ликвидносно управување од страна на банките, со позитивни ефекти врз кредитната активност и врз каматната политика. Имено, со извршувањето на платниот промет преку банките, што е всушност пракса во сите развиени земји, ќе се обезбеди **дополнителен некаматен приход за банките.** Но, многу позначајно е што во конкурентската борба за нови клиенти, тој нов некаматен приход истовремено ќе овозможи банките да ги намалат каматните стапки и приходите што ги остваруваат од камати, без тоа да го

Преглед на динамиката на состојбата на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците, членки на Фондот, во јануари - октомври 2000 година

Извор: Месечни извештаи од НБРМ.

наруши нивните вкупни приходи и нивното работење. Банките ќе бидат помотивирани да се борат за нивните клиенти и да понудат подобри и помодерни услови.

Првите резултати од реформите во банкарскиот систем веќе дојдоа. Погледнете ги податоците за зголемување на вкупното штедење на граѓаните во банките во Р. Македонија. Од 9,4 милијарди денари на 01.01.2000 година, штедните влогови на граѓаните пораснаа на 12 милијарди денари на 31.10.2000 година. Тоа е зголемување на штедењето од 27,7% само во оваа година. Ова зборува дека довербата на граѓаните во банкарскиот систем по воведувањето на реформите се зголемува со голема брзина. Очекуваме овој тренд да продолжи и во следната година.

Следната година ќе се донесе и Законот за лизинг, а ќе се создаде и правна основа за електронско банкарство и за електронска трговија. Законот за електронски потпис што Владата кон крајот на овој месец ќе го предложи на Парламентот е само дел од подготовките за влегувањето во интернет банкарството.

4. ОЧЕКУВАЊА

Почитувани граѓани,

Ова се само дел од нашите активности и плановите за идните чекори од кои нашето стопанство и населе-

нието во Република Македонија треба да почувствуваат подобрување на економските услови за работа и живеење.

Направивме многу чекори. Ќе направиме и други исто така, но сега очекуваме самите банки да го направат нивниот потег. Сега "на потег" се банките во Македонија. Очекуваме нивна реакција во позитивна насока. Очекуваме дека тие ќе имаат чувство за брзи промени во нивното работење, што ќе биде од заедничка корист: за самите нив, за клиентите (претпријатијата и граѓаните) и за целата економска атмосфера во државата.

"КОЦКАТА Е ФРЛЕНА" ќе повториме уште еднаш на крајот. МОЖЕН ДОБИТНИК ВО ОВАА "ИГРА" СМЕ СИТЕ НИЕ-СИТЕ ГРАЃАНИ И ЕКОНОМСКИ СУБЈЕКТИ ВО ЗЕМЈАТА.

Сите Ваши критики ќе ги примиме добронамерно.

Сите Ваши предлози - внимателно ќе ги анализираме.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Традицијата нè води напред

Со векови ги признаваат.
Оти се добри. Отсекогаш.
Од Македонија.

ЗА НАШЕ ДОБРО
Made in Macedonia

Да купуваме домашни производи!

Министерство за трговија на Република Македонија

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА:

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. "Даме Груев" 14, 1000 Скопје, Тел: (389) 91 117 288, Факс: (389) 91 117 280

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

м-р Зоран Ставрески

РЕДАКЦИСКИ КОЛЕГИУМ:

Ванчо Каргов

м-р Анита Ангеловска

Александра Накева

Дафина Талева - Хаџи Васкова

Александар Стојков

"ПРОДУКЦИЈА М"

ДИЗАЈН:

Зоран Ризовски - Рижо

Мирослав Милановиќ

ФОТОЛИТИ:

МагнаСкен, Скопје

ПЕЧАТИ:

Нико Компани, Скопје

Тираж:

500 примероци

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**